SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

broj 75 cijena 40 d

Alain Dorémieux:

DNEVNIK MLADE DJEVOJKE IZ 25. STOLJEĆA

i druge najljepše sf pripovijetke

Arthur C. Clarke: STRAŽA

Riječ urednika

Dragi čitatelju! Nadam se da ste se, uz pomoć kolovoskog sunca, oporavili od one moje kilometarske »riječi« u prošlom SIRIUSU. Zato ovaj put: ukratko. (»Govorite o onome što ste napisali i potpisali, a onda to ne potpišete! Valjda mislite: sigurno je sigurno, bolje je da ne potpisujem škakljive tekstove ...« — Riječ je, dakako, o mojoj »riječi« u prošlom SIRIUSU ispod koje je izostao moj potpis. Dakako, ne zbog mog kukavičluka nego zbog šlamperaja korekture, koja se ne potpistije pod posao koji obavlja pa valjda smatra da za njega nije ni odgovorna. Skromno se nadam da će bar ovaj odlomak biti odštampan bez grešaka... (Pitate me, dragi čitatelju, što je s »Andromedom«. Već sam Vam htio odgovoriti da ne znam, a onda mi se pogled zaustavio na poštanskom žigu na Vašem pismu: BEOGRAD, pa sam se predomislio — bolje je da ja upitam Vas: što je s »Andromedom«? (»Vrlo mi se svidio svibanjski SIRIUS, naročito dvije Dorémieuxove priče, pa bih Vas molio da napišete esej o njegovom književnom djelu, a i objavite još koju njegovu priču« — pišete mi. A ja Vam odgovaram: drugi dio Vaše zamolbe uvelike je zadovoljen u ovom (i prošlom!) SIRIUSU, a nadam se da ni na esej nećete predugo čekati; ako već ne na esej, ono bar na bilješku o piscu tako dobre priče kao što je ova, naslovna, u ovom SIRIUSU — koja je nadahnula i našeg Miroslava Sinovčića da načini nesvakidašnju omotnu ilustraciju. Sviđa li Vam se? (»MINI-YU postaje sve kvalitetniji, naročito je dobar bio 11. u kojem sa mi se najviše svidjele priče LINIJA PROGRESA i POZIV IZ NIŠTAVILA, no ispod nivoa bile su priče AMBICIOMAN i ROBERT (za koju držim da ne zavređuje epitet priče, čime ne želim umanjiti određeni pripovjedački dar mlade Milene Benini, koji je ona uostalom i dokazala izvrsnom pričom SNIJEG). Nemojte misliti da sam neko ostarjelo gunđalo — samo sam četiri godine stariji od male Milene — no smatram da bi se priča poput ROBERTA jedva provukla i u „Modru lastu", da je autorica sposobna da napiše i mnogo bolje priče, te da objavljivanje ROBERTA šteti i njoj samoj.« To mi pišete u jednom pismu, dragi čitatelju, a u drugom: »MINI-YU je dobar način da se objavi što više kratkih priča, ali baš usled malog prostora, štampaju se priče koje sadrže samo geg ili obrat i ništa više. Da bi priča vredela, taj bi „fazon" morao biti zaista dobar i originalan, a umesto toga recenzenti nam serviraju pričice s „olinjalim fazonima", što nije ni

smešno ni ozbiljno (AH, TI LOPOVU; JEDNA STRANICA ISTORIJE; ROBERT... to je nivo nižih razreda osnovne škole, ne jedinog sf časopisa u zemlji, koji pretenduje da bude dobar i ozbiljan). — Ja na to ne odgovaram ne odgovaram, jednostavno sam ostao bez teksta. Vadim se na recenzente, no to mi malo pomaže. Preostalo mi je samo da za idući broj odaberem deset priča za MINI-YU koje će, nadam se, zadovoljiti i — moj kriterij...

(Dakle, do viđenja u SIRIUSU 76 (da vas upozorim: naslovna stranica bit će mu pretežno — žuta!) s novim i dosad najboljim »minijem«!

VAŠ ovaj put ukratki BORIVOJ JURKOVIĆ

Alain Dorémieux:
Journal d'une jeune fille du XXVe siècle

Prevela Jadranka Supić

Dnevnik mlade djevojke iz 25. stoljeća

Dnevniče, dragi dnevniče, tvome mikrofonu i tvojim vrpcama povjerit ću priču o jednom rođendanskom danu koji će ostati zauvijek sačuvan u mome srcu!

Toga jutra probudila su me isparivanja iz mirisne budilice, iz sna bez snova. Polako sam otvorila oči; preda mnom pomicale su se stijenke u mojoj sobi, otkrivajući staklenaste zidove koji su se prelijevali na suncu u duginim bojama.

Glas selektora informacija obavijestio me da će vrijeme biti lijepo i da se ne predviđa nikakav pljusak. Nebo je bilo boje sedefa i izvrsno se slagalo s mojom radošću.

Ustala sam i pritisnula polugu za ogledala koja su otkrila moj lik odražavajući ga u nizu. Kosa, koja mi je dosezala do struka, prosula se po meni kao haljina. Skupila sam je i pustila da ponovo padne kao slap, diveći se svome tijelu, koje je bilo rezultat prave doze lučenja endokrinih žlijezda i koje će uskoro službeno postati tijelo žene.

Sivome uređivanju posvetila sam posebnu pažnju i dugo oklijevala birajući različite boje za tijelo. Do sada ih nisam smjela upotrebljavati, ali sam kriomice uvježbavala kako da ih upotrijebim. Odlučila sam da na grudi stavim mladenačku zelenu boju. a na bradavice boju sljezova cvijeta, a između njih ucrtaia sam simetrične šare što su se poput arabeske rascvjetale broćike protezale preko trbuha do bokova. Zatim sam, prije nego što sam kosu stavila pod napravu za ionizaciju, pažljivo odabrala za nju žive boje, od modrikasto-plave do ružičaste, sa srebrnim odsjevima.

Na kraju sam istaknula oči tamnoplavim krugom, a usne slojem boje okera, što je još više isticalo bljedilo tena. Morala sam se još odjenuti. Odjeća se sastojala od poluprozirnih hulahupki, crvene, zvonolike tunike i sandala od staklenih vlakana. Bila sam spremna i mogla sam otići u svoj budući stan.

U predsoblju su me čekali otac i majka. Sklopili su ruke i uzviknuli kad sam ušla, govoreći da me ne prepoznaju i da sam posve drukčija. Prije moga odlaska trebalo je obaviti obred zrelosti koji je protekao

bez pompe. Legla sam na krevet.

Izvršitelj obreda nakvasio mi je mlijekom čelo i prste, zatim mi je iznad tijela nacrtao sedam osnovnih znakova, ubo me iglom u zglavak na ruci i kapljicom krvi navlažio, mi usne. Tada sam se oprostila od svojih najbližih.

Lift me doveo na ulicu i ja sam se veselo pomiješala s njenom šarenom rijekom, ne vjerujući još u svoju sreću. Meni, Lorni, bilo je šesnaest godina i moj je život bio promijenjen, jer tada djevojka postaje slobodna građanka i ima pravo uskladiti svoj život s vlastitim principima.

Novi mi je položaj dopuštao, među ostalim povlasticama, da prisustvujem svečanosti koju je toga dana priređivao moj bratić Junio u svome stanu. On je već nekoliko godina slobodan građanin — nakon navršenih osamnaest godina, jer je to zakonska dob za mladiće. Vitak je kao hrt, a oči su mu crne kao ugljen. Mislim da ga potajno volim, a nikad mu se to nisam usudila reći. Zašto bi on uopće i pogledao dijete kakvo sam bila ja?

Žiroplan me doveo na terasu novog stana, gdje su nosači malo zatim donijeli moje stvari. Ostala sam tamo vrlo kratko, jer sam bila nestrpljiva da vidim Junija i njegove prijatelje i da s njima proslavim svoj rođendan.

Kad sam došla, pozdravili su me povicima, pohvalama.

— Lorna, kraljice devet planeta, kako si se promijenila! Lorna, poslala si najljepša djevojka u galaktici!

Momci su se okupili oko mene proždirući me pogledima. Jedan od njih, Joao, mršava lica, smeđokos, odjeven u prsluk od ljubičaste svile i u pelerinu od smeđeg baršuna sa zlatnim odsjevima, promatrao me upornije i duže od ostalih. Junio ga je predstavno kao starog prijatelja koji se upravo vratio s putovanja oko Sunčeva sistema.

Joao me pozvao da plešemo salam, posljednji u nizu modernih plesova za koji sam zbunjeno rekla da ne znam korak, a dotada, zapravo, nisam ni čula za taj ples. U petotaktnom ritmu penlatonske ljestvice, u polaganom njihanju, malo-pomalo sudjeluje cijelo tijelo: gornji dio, križa, udovi (samo glava miruje) — u nizu kretnji ocrtavaju se složene figure u prostoru, a svakoj kretnji plesačice odgovara simetrična kretnja partnera, pri čemu im se tijela jedva dodiruju, a ne priliježu jedno uz drugo.

Junijevi prijatelji su se strasno predavali salamu o kojem su tvrdili da upornim plesanjem izaziva hipnotičku opčinjenost. Neki su se bili izdvojili: ispruženi u naslonjačima promatrali su ostale malaksalim pogledom i pušili cigarete neobična mirisa. Joao mi je objasnio da je to droga shotl i upitao me da li je želim kušati, ali ja sam željela da do kraja uživam u svome rođendanskom danu i nisam htjela da mi droga oslabi opažanja.

Rekao mi je da mu je dvadeset pet godina i bila sam iznenađena tim otkrićem, jer sam shvatila da je doista bio muškarac više od svih ostalih prisutnih na zabavi što se protegla duboko u noć, pa više nisam napuštala Joaoa. Plesali smo zajedno, silno, i, iako sam bila odlučila sačuvati bistru glavu, opijala sam se alkoholom sa svih planeta, likerima promjenjivih boja, mutnim pićima koja je Joao miješao za mene i točio ih u pehar od sjajnog metala. Pijući sa mnom, nije me prestajao promatrati svojim prodornim pogledom. Usred noći, ne znam u koliko sati, odveo me u svoj stan, pošto mi je dao da popijem nekoliko pilula za otrežnjenje. Znala sam da ću s Joaom slaviti svoju zrelost. *

Sigurno je to bilo od djelovanja alkohola koji sam još osjećala u sebi, jer je stan u koji me doveo na mene ostavio čudan dojam: činilo mi se kao mjesto o kojem samo sanjamo.

Popločeno predvorje u kojem su odzvanjali naši koraci, s visokim stropom i tamnim tapetama na zidovima, bilo je osvijetljeno neodređenim izvorima svjetla koje je postajalo diskretno crveno i isticalo se od okolne polutame. Slijedila sam Joaoa kroz niz prostorija od kojih su neke bile osvijetljene svijećnjacima od mjedi, a druge profinjenim, kontrastnim igrama svjetla duginih boja, a u svima je bilo mnogo tkanina, krzna, barbarskih starina donesenih s drugih planeta. Napokon se Joao zaustavio u jednoj manjoj, okrugloj sobi i rekao mi da se razodjenem.

Najprije me polako ugrijao pomičući mi po tijelu difuzor valova koji je pokretala električna struja, toliko lagana, ali pogodna da u meni izazove drhtaje.

Zatim me odveo u susjednu prostoriju u kojoj je uza zid bila privezana Vana. Nisam nikada vidjela te životinje iz drugog svijeta koje su služile kao zamjena za Zemljanke. Odmah sam je prepoznala jer su mi bili pokazivali slike njenih srodnika. Znatiželjno sam promatrala to tajanstveno, a istodobno i žensko i životinjsko stvorenje, koje je u meni izazivalo pritajenu odbojnost. Rekla sam Joaou da nikad nisam ni pomislila da se koristi tim životinjama. Odgovorio je: — Budalice, svi muškarci se njima služe! — Izazovno sam mu odgovorila da je šteta što djevojke nemaju na raspolaganju muške Vanove za zadovoljenje svojih prohtjeva.

Tada mi je rekao da je njegova Vana dresirana da može zadovoljiti i žene. Odvezao ju je, doveo do mene. Pod hrapavim jezikom i milovanjima Vane, pošto sam se najprije zgrčila i nakostriješila od gađenja, ubrzo sam osjetila kako malo-pomalo, na trenutke gubim svijest, dok je Joao to promatrao smiješeći se podrugljivo.

Prešli smo u treću prostoriju u kojoj sam se ispružila na divanu i tamo su, pokrenuta djelovanjem mehanizma koji je uključio Joao, izašla iz zida ticala i počela mi dodirivati tijelo izazivajući reakcije za

koje nisam ni znala da postoje. Iz susjedne prostorije začula sam stenjanje Vane koju je Joao ponovo vezao. Stenjala je, jer nam se željela pridružiti i nastaviti prekinutu igru. Moj se glas pomiješao s njenim, moje uzdisanje poprimilo je nazalni ton sve dok Joao nije, smiješeći se, prekinuo kontakt.

Zatim me potaknuo da ga milujem kao što je Vana milovala mene i konačno sam bila ponosna da prisustvujem njegovu užitku. iako se on umio kontrolirati i s takvom sigurnošću obuzdavati reakcije da sam se zastidjela svoje opuštenosti.

Noć je tako protekla u naizmjeničnim igrama. Joao mi je otkrio i druge, savršenije naprave, pod čijim djelovanjem nije mogao ostati miran nijedan živčani centar. Moje tijelo postalo je vrtlog uzbuđenja, na pragu bola, i činilo se da će se rasprsnuti. U međuvremenu, Joao je odvezao Vanu koja se uključila u naše igre i jedno po jedno nas zadovoljavala. Ujutro se on, pred mojim očima, sjedinio s njom i nisam mogla sakriti gađenje koje je u meni izazvao taj prizor. Joao mi je povjerio da su nekada, u stara vremena, muškarci tako običavali postupati sa ženama, spajajući se s njima kao sa životinjama. Još je dodao da se čovječanstvo tako rađalo, umjesto da se množi, kao u naše vrijeme, sintetičkim putem. Svaki je čovjek bio rezultat spajanja svoga oca i majke, a danas ih jednostavno odabire zakon. To mi se činilo toliko grozno da nisam u to mogla vjerovati i molila sam ga da šuti, tražeći da me još jednom podvrgne dodiru ticala, makar samo zato da odagnam ružne misli. (Još i sada mislim, pretpostavljam, da se želio našaliti, jer i ne govoreći o rađanju, nije moguće shvatiti da jedna žena može dopustiti taj vulgarni čin, toliko banalan ako ga usporedim s nizom užitaka što sam ih upravo upoznala.)

Joao me pustio u zoru i podignuvši se, ponosno sam u ogledalima gledala svoje upalo lice i ostatke šminke po tijelu. Sunce je prodiralo kroz staklo obasjavajući Joaoa koji se, gol i lijep, smiješeći se protezao. Ispratio me, naloživši mi prije da se obučem i prije nego što smo se rastali obavila sam obred odvajanja, kako je bilo propisano. Na koljenima pred njim, ponizno sam i žarko poljubila središnju točku njegova tijela, zahvaljujući mu propisanim riječima da je pomogao da se po drugi put rodi ona čiji je učitelj želio biti. Prekinuvši ceremonijal, podigao me je, govoreći sa smiješkom da je upućivanje u neke tajne završeno, i da bi volio da ponovo dođem, jer je u meni otkrio ugodnog partnera.

Odsad sam Slobodna Građanka, slobodna u svojim željama. Kad sam došla u svoj stan, spremila sam se za spavanje, da bih nadoknadila neprospavanu noć. Ali, prije nego što sam legla, morala sam ti, moj dnevniče, priznati nešto što je prethodilo uspomeni na taj dan. Samo mi jedna sjenka muti misli: nisam sigurna da sam zaista zaljubljena u Joaoa. Usprkos zadovoljstvu koje mi je pružio, nema

nikakve sumnje da više volim svoga bratića Junija. Junio, moja žarka ljubavi, sunce moga sna! Ali, da li je to važno? Budući da mi je šesnaest godina i da imam slobodu da od sada radim što hoću, znat ću pobijediti Junija, dovesti ga k sebi, natjerati ga da me poželi. *

Da li ću se osloboditi ili ti bar povjeriti, moj dnevnice, strašnu tajnu koja me muči?

Prošao je cijeli tjedan od dana mog uvođenja u zrelost. Ponovo sam vidjela Joaoa i nekoliko noći smo uživali u istim igrama, katkad sami s njegovom Vanom, a nekad u grupi, s nekoliko njegovih prijatelja. Bila sam među njima jedina žena i svoju sam višestruku ulogu tako vješto obavljala da su svi bili oduševljeni. Joao je izvrstan učitelj, boraveći u dalekim svjetovima, otkrio je mnoge istančanosti kojima me poučavao velikodušno. Zahvaljujući njegovim lekcijama, moje napredovanje nema kraja. Ipak sam sve više bila svjesna da ne volim Joaoa. Iako sam cijenila promjene, domišljatosti koje je znao unijeti u svoje noći, ipak sam prema njemu ostajala ravnodušna. Željela sam vidjeti Junija. Više nisam mogla izdržati i otišla sam ga posjetiti, ali me primio vrlo hladno. Shvatila sam da zna da mi je Joao bio učrtelj u ljubavi. Da li mi je zamjerio? Je li moguće da je žalio što to nije bio on? Dala sam mu naslutiti da njegove želje, ma kakve bile, mogu biti i moje, i da može, ako to želi, zauzeti Joaovo mjesto. Ali nije popustio pred mojim prijedlozima i otpratio me isto tako osorno kako me i dočekao.

Sutradan sam ponovo otišla k njemu. Posebno pažljivo odabrala sam odjeću i prvi put obukla prozirnu halju koja je isticala baršunastu mekoću moje kože. Spuštao se sumrak; Junio je upalio svjetiljke što su bile skrivene iza opalnih zidova. Znala sam da sam zbog prigušena svjetla još privlačnija, ali se činilo da Junio tome ne poklanja nikakvu pažnju. Morala sam, prije nego što sam ga navela da sjedne kraj mene na divan, upotrijebiti neke trikove da bih ga uzbudila. Joaove su lekcije bile korisne i s ponosom sam vidjela da je Junio postao osjetljiv na moju privlačnost. Ali, kad smo otišli u sobu i legli na krevet, bila sam iznenađena, čak i razočarana kad sam ustanovila da nije imao osobine kojima se odlikovao Joao. Ipak sam se prepustila Junijevim milovanjima, sa čudnim zadovoljstvom pomiješanim s osjećajem krivnje. Čekalo me i drugo iznenađenje: uskoro je počeo s mog tijela skidati šminku koja me je uljepšavala, da bi me, kako je rekao, promatrao u prirodnom stanju. Pustila sam ga, uvjerena da je riječ o nekom njegovu hiru. Kad je s moje nadražene kože obrisao posljednje tragove šminke i djelomično mi očistio lice, gledao me pažljivo od glave do pete neobičnim pogledom, kakav nisam nikada vidjela u Joaoa ili njegovih prijatelja, i zbog kojeg mi je, na neobjašnjiv način, postalo neugodno. Zatim je ugasio sva svjetla; u mraku se njegovo tijelo privilo uz moje, kao da se želi stopiti s njim. Joao me nije bio

naviknuo na takav zagrljaj. Juniova je ruka, milujući me sve snažnije, klizila po mom tijelu i ubrzo sam se osjećala divno od tih milovanja, koja nisu ništa zaostajala za Joaovom vještinom.

Bila sam spremna da se potpuno prepustim užitku kad sam, odjednom, zadrhtala od nečeg strašnog. I sada, moj dnevniče, crvenim i jedva se usuđujem reći što se dogodilo. Ipak moram, jer sam rekla da ću ići do kraja. Junijevo se tijelo polako micalo uz moje, njegove su noge razmaknule moja bedra, jedan neočekivani dodir naglo je prodro u mene i ja sam kriknula. Bila sam potrešena i branila sam se, nastojeći se osloboditi te grozne podložnosti kojoj me Junio želio podvrgnuti. Ali, on me držao čvrsto zarobljenu pod sobom; njegove su noge, paralizirajući me, bile obavijene oko mojih nogu, a njegov gornji dio tijela mi je svom težinom pritiskivao grudi. Još i više, prisilio me da još jače proživim tu muku koja me nataknula na njega, dok sam ga, gušeći se od bijesa, grdila kroz suze.

Odjednom sam ispod trbuha osjetila oštro peckanje, razdiranje. Kriknula sam od boli i istovremeno doživjela nešto novo: bez razmišljanja tonula sam u ponor i prepuštala se istom vrtlogu kao i Junio i još sam se otvorenije prepustila njegovu napadu, kao da sam bila korice za taj baršunasti mač, što me je probadao i smrtno ranjavao, sve do trenutka kad smo se naglo uspravili, i — zajedno uzdahnuvši — pali iscrpljeni. Tada sam se osvijestila i pamćenje mi se naglo vratilo, kao i sva strahota toga čina i mržnja prema onome koji me na to prisilio. Nisam željela upaliti svjetlo, odgurnula sam Junija i počela ga udarati stisnutim pesnicama, govoreći mu najgore riječi koje su mi padale na pamet. On se čak i nije branio: pomislila sam da ga je stid zbog toga čina i poroka koji mi je tako grubo otkrio.

Ostavila sam ga na krevetu, pipajući pronašla svoje stvari, obukla se i otišla bez riječi. Cio dan i noć ostala sam zatvorena u svome stanu, stalno prevrćući po mislima detalje tog prizora. U ustima sam imala okus pepela. Ali najgore je — i pitam se, moj dnevniče, kako ti to mogu priznati — da sam svjesna da sam spajajući se s Junijem... da li ću se usuditi reći?... uživala. *

Bila sam kod kuće kad je zvono na mom teleekranu počelo zvoniti. Uključila sam ga i ugledala Joaovo lice.

— Cvjetiću s Marsa, zvijezdo mojih noći — začula sam njegov podrugljiv glas — čeznem za tvojom prisutnošću. Zašto ne dođeš k meni?

Nekada bih se poklonila govoreći obrednu frazu koja je značila pristajanje: »Želje moga gospodara su za mene zapovijedi«, ali, više ne vrijedi ceremonijal prve noći, ravnopravna sam s Joaom i imam pravo, kao i on, birati svoje užitke.

Čudno, ali bilo mi je ogavno da ga odem posjetiti. Ipak sam otišla k njemu, a umješnost, koju je upotrijebio da promijeni način djelovanja

senzornih mehanizama, pobijedila me. Još jednom se u njegovoj prisutnosti nisam nimalo ustručavala; moj užitak bio je toliko snažan da sam se osjetila bestjelesnom, dah mi je lebdio iznad tog nečuvenog stjecišta osjeta u koje se pretvorilo moje tijelo. Sjećanje na Junija bilo je samo daleka slika, neopipljiva i bez mirisa. Joao ju je odjednom oživio. Dok smo se odmarali nakon jedne posebno iscrpljujuće igre, neoprezno je rekao da zna što mi se dogodilo s Junijem. Podigla sam se, a iz očiju mi je zacijelo izbijala vatra. Pomilovao mi je grudi.

— Moja mala Meduza — rekao je smijući se — tvoj pogled skamenjuje svakog tko te dotakne.

U tišini sam čekala njegova objašnjenja. Zatvorio je projektor koji je bio uključen i erotska slika koja je ispunjavala sobu prsne poput balona i raspline se. Joao zapali cigaretu sa sredstvom za umirivanje, zatim mi ispriča da mu je sam Junio sve priznao.

— Nekada je bio rob te mane (imao je i neprilika sa Službom za kontrolu običaja), te je bio podvrgnut liječenju kojem je bilo cilj da ga od toga odvikne. Nisam znao da je ponovo podlegao. — Dodao je da se Junio kaje zbog svog ponašanja i da bi me želio vidjeti. — Tražio je da budem posrednik između vas dvoje. Zakleo se da te više neće taknuti... bar ne na takav način!

Zamislila sam se nakon tih riječi. Kad sam otišla od Joaoa sjela sam u žiroplan koji me odveo na terase iznad parkova u katovima. Zaputila sam se po pješčanim alejama boje rđe, uz čije je rubove pod malim kupolama rasla flora s deset planeta. Oko mene je sve vrvjelo od parova koji su šetali, i bučnih, nasmijanih skupina. Na vjetru su lepršale paučinaste tunike žena, ukrašene duginim bojama. Došla sam se tamo sabrati, srediti misli. Nešto jače od mene gonilo me prema Juniju, nešto drugo mi je branilo da popustim toj želji. S jedne strane, postojalo je sjećanje na gađenje koje je u meni izazvao njegov zagrljaj, a s druge strane, moje konačno pristajanje i naš zajednički sklad. Ta dva oprečna osjećaja strašno su me mučila. Ipak, kad sam izašla iz vrtova, već sam se bila odlučila. Otići ću k Juniju, najprije zbog znatiželje, makar samo da provjerim svoje osjećaje prema njemu.

Pozvonila sam na njegovim vratima i pokrenula kromatsku skalu za zvono koje naviješta posjet, čekala sam, zamišljajući Junijevo oklijevanje, kad mi se pojavi lice na ekranu. Trenutak nakon toga uključila sam tipku prijenosnika, govoreći mu da bi me mogao primiti i da ne dolazim s neprijateljskim namjerama. Napokon su se vrata pokrenula i ja sam mogla ući. Junio je, u sredini sobe, gledao kako dolazim. Nije se ni pomaknuo kad sam se približila. Sjela sam u naslonjač, još pod dojmom suprotnih osjećaja.

Nismo ništa rekli jedno drugom i shvatila sam da moram napraviti prvi korak. S osjećajem nelagode kazala sam mu dajući mu šansu da se opravda, da bih željela da mi objasni razloge svoga ponašanja.

Pogledavši me dugim i drhtavim pogledom, Junio je snažnim glasom započeo dug govor. Kao i Joao, rekao mi je da je u dalekoj prošlosti to bio prirodan čin. Kao potvrdu za svoje riječi pokazao mi je dijelove iz starih romana, snimljene na mikrofilmove koje je nabavio u Zabranjenoj arhivi (ne znam kako je tamo mogao imati pristup). U tim sam odlomcima, bez ikakve sumnje, prepoznala točan opis onoga na što me je bio prisilio. To se ticalo izmišljenih osoba, ali znam da je vladanje junaka iz romana nekoć odražavalo običaje društva.

Junio je rekao da je svijet u kojem živimo cenzurirao sve što se odnosilo na taj čin, jer je to bio stvaralački čin, a naša civilizacija od Ere prevelikog nataliteta više se ne temelji na rađanju. Tako smo malo-pomalo, u toku mnogih generacija, izgubili naviku, zatim i sjećanje na tu funkciju, dok su se istovremeno razvijali mehanički nadomjesci koji se danas upotrebljavaju. Bilo je potrebno moralno oslobođenje, uvjetovano pojavom Vana, da ponovo uvede u modu običaj spajanja. Ono što čovjek ne bi ni pomislio učiniti sa ženom svoje vrste, on je bez oklijevanja činio s tim životinjama, stvorenjima za užitak. Zatim je kod nekih, devijacijom, nastao sramni porok, koji je, zapravo, bio povratak izvorima — porok kome je robovao i sam Junio.

Iako sam priznavala povijesnu istinu njegovih izlaganja, bila sam, protiv svoje volje, revoltirana. Podvrći tome postupku jednu pravu ženu, ravnopravnu muškarcu i slobodnu građanku! Da bi to netko mogao voljeti, morao je zaista biti raskalašen. Uostalom, naši su preci bili barbari, i nije li znak najdubljeg pada oponašanje njihovih običaja? Kad sam to rekla Juniju, odgovorio mi je da svaka civilizacija smatra barbarskom civilizaciju koja joj je prethodila i da je to povijesni fenomen. Taj me »dokaz«, moram priznati, ostavio prilično ravnodušnom. Današnju je povijest, kao i sve drevne discipline, stvorila nekolicina stručnjaka koji prošle epohe promatraju preko tekstova starih priručnika, snimljenih na mikrofilmovima. Nikoga osim njih ne zanima proučavanje starih društava, onih prije Velikog Preokreta. Vjerojatno je Junio bolesno znatiželjan — i ima dobre veze u Zabranjenim arhivima, jer inače ne bi znao toliko stvari!

Vidjevši da nezainteresirano pratim njegove dokaze, bio je uporan, kao da me je po svaku cijenu želio uvjeriti u svoje razloge. — Svako društvo — rekao je — ima svoje običaje koji se razvijaju u skladu s moralnim zakonom, i upravo na području običaja, a to je pojam isto toliko promjenljiv koliko i subjektivan, ono smatra nenormalnim svaki oblik koji se protivi zakonima koje je ustanovilo. Rekao je još i to da su i naši preci smatrali barbarskima civilizacije koje su im prethodile. Osim toga, u doba kad su na Zemlji još postojale različite vrste, jedna od njih, bijela rasa, smatrala se višom, dok je druge smatrala minornima, kao što mi danas mislimo o narodima s drugih planeta.

Žene s Venere ubijaju svoje muževe i proždiru ih nakon svadbe, a Marsovke rasijecaju muževima kožu i kidaju je s njihovih organa da bi ostvarile ljubavni čin. Takvi su nam običaji odbojni. Ipak, ne više nego što su to naši, u njihovim očima, u očima naših predaka, ili vrsta koje smatramo divljima. Svako društvo bezrazložno vjeruje da ima pravo, i to pravilo, slučajno nastalo, služi mu kao osnova. Naše društvo nije tome izbjeglo.

Govoreći to, Junio me uhvatio za ruke i gledao me vatrenim pogledom zastajkujući u govoru, kako bi još više istaknuo svoje riječi. Molio je moj pristanak na takav način da mi je otpor slabio i bila sam spremna da se predam. Ali svijest, prisutna u meni kao žižak, upozoravala me na nemoć vlastita položaja: manje sam popuštala Junijevim dokazima a više čaru njegovih očiju, snazi kojom mi je stiskao zglavke. Nagnut nada mnom, dominirao je visokim stasom, cijelom svojom vitkom pojavom. Prestao je govoriti kao da je postao svjestan da su riječi suvišne. Ustala sam i privila se uz njega, čeznući da osjetim kako me steže u svome naručju. *

Ovdje sam prestala pisati jer me je bilo stid ispripovijedati to što se zatim dogodilo. Razmislila sam, i želim to reći. Stid je prevladani i bivši osjećaj, koji moram uništiti.

Pošto me zagrlio, Junio se odmaknuo, moleći me da odem. Ispričao se da ima neku obavezu, ali sam po izrazu njegova lica zaključila da to nije istina. Meni je bilo stalo da ostanem. Rekao je da tamo više nemam što tražiti, da mi je sve objasnio kako ne bih osuđivala njegovo vladanje.

— Rekao si Joaou da me želiš ponovo vidjeti — opravdavala sam se. — Obećao si da ćeš se popraviti.

Tužno se nasmiješio i tihim glasom rekao da je njegov »porok«, kako su to nazivali, suviše u njemu (čak je i liječenje bilo neuspješno) i da je sada suviše kasno. Tada sam ga — ne razmišljajući da će se vjerojatno usprotiviti onom što sam bila spremna uraditi — povukla na divan, legla i privukla ga k sebi. Okrenuo se, zlovoljan, i uzalud sam ga zadirkivala zbog pasivnosti, govoreći mu da nije muškarac. Skinula sam mu odjeću i počela se igrati njegovim tijelom. Gledao me čudnim pogledom, kao da je nastojao otkriti povode moga vladanja. Ali, brzo je sklopio oči i vidjela sam po grčenju lica i po uzdasima da je sada bio u mojoj vlasti. Tada sam se i ja svukla i — prisilivši ga da ostane ležati na leđima — kleknula nad njega.

Pogledi su nam se sreli i ostali uronjeni jedan u drugi, dok sam ga, bez riječi, propuštala u sebe. U njegovu sam pogledu otkrila zbunjenost i radost dok mu se tijelo lagano njihalo, a moje mu se u tome pridružilo. Još jednom sam zadrhtala od tog mekog dodira koji se širio u dubini mog bića. Činilo mi se da je taj određeni dio Junijeva tijela postao cijeli Junio i da sam ga posjedovala, živog i toplog u sebi,

kao dijete kojemu bih dala život. Obuzeo nas je nagli zanos koji se zatim ponavljao u toku sati i sati — i mi smo se iscrpljivali do krajnjih granica. Nakon svakog spajanja, iscrpljena i zadihana, padala sam kraj njega. Nije me bilo nimalo stid: ispunjao me osjećaj zaborava i prihvaćanja. Nisam se smatrala poniženom što sam prihvatila Junijevu muškost. Naprotiv, prvi put nakon proslave svoje zrelosti bila sam potpuno sretna, upoznala sam sreću koja nije bila dijeljenje svih osjećaja koje sam upoznala s Joaom, nego topla plima i oseka u kojima sam divno plovila da se u njima utopim.

Otišla sam od Junija. Zora je, sama sam u svom stanu. Tijelo mi je umorno od igara kojima se bilo prepustilo, ali još treperi, kao glazbena viljuška, zbog sreće koju je upoznalo. *

Junio, ljubavi moja, što su ti učinili?

Kad sam ti došla u pohode poslije podne, nisi bio kod kuće. Uzalud sam, sve do večeri, pokušavala preko teleekrana uspostaviti vezu s tobom. Tvoja me je odsutnost plašila. Na kraju sam telefonirala Joaou i pitala ga što je s tobom, a on mi je rekao što ti se dogodilo. Prijavili su te Službi za kontrolu običaja i na temelju najnovije naredbe zatvorili kao pristalicu antidruštvenog poroka (luđaka, kako oni kažu).

Provela sam noć obamrla od briga, a sutradan mi je Joao telefonirao što se događa. Optužili su te kao »nepopravljivog« i izrekli ti kaznu primjerenu tvome zločinu. Upravo su ustanovili takav postupak i ti si prva žrtva. Kad mi je Joao objasnio u čemu se sastojala kazna kojoj su te podvrgli, pomislila sam da ću poludjeti.

Pustili su te tri dana kasnije, pošto su ti ukazali njegu u specijaliziranoj klinici (to su »milosrdni«, »brižni« krvnici). Joao me obavijestio o tvom povratku, napomenuvši da si se zatvorio u svom stanu i da ne želiš nikoga vidjeti.

Ipak sam otišla k tebi i neprestano, usprkos tvojoj šutnji, zvonila, sve dok nisi pristao da otvoriš. Lice ti je bilo žutoblijedo i umorno; nisi se čak ni pokušao nasmiješiti kad si me vidio. Rekao si samo: »To si ti?«, a ja sam ostala bez riječi pred tvojim bezbojnim glasom, odsutnim izrazom na licu.

Želio si da odem, ali sam bila uporna. Zatvorila sam vrata, naslonila se na njih i gledala te. Spustio si pogled i shvatila sam da se stidiš.

— Znaš li što su učinili? — upitao si me. Nisam morala govoriti da bi znao što ću reći. Okrenuo si se kao da je moja prisutnost bila za tebe nepodnošljiva bol. — Oni to nazivaju sakaćenje. Kažu da je to jedini način borbe protiv tog društvenog zla i štete koju može nanijeti. Obavili su operaciju i onda me zašili i pustili da zacijelim kako je trebalo...

U tvom se glasu osjećala ironična gorčina. Više te nisam slušala; mučila me bolećiva potreba da znam, da VIDIM... Pitala sam te blagim

glasom; stresao si se i pomislila sam da ćeš me udariti. Zatim se tvoja ruka spustila i, potpuno klonuo, spustio si se na divan.

Tada sam te, Junio, moj pobijeđeni ratnice, zagrlila kao nemoćno dijete, razgolitila sam ti dugo, vitko tijelo koje sam voljela, i gledala sam, gledala, između krepkih bedara, na kraju ravnog trbuha, mjesto gdje je na obrijanoj koži bio okrugao, ružičast ožiljak.

Dodirnula sam prstom, sa znatiželjom i izvjesnim zaprepaštenjem, površinu neobično glatka mesa. Ne pomaknuvši se, prekrio si lice rukama. Prisilila sam te da ih makneš i okreneš glavu prema meni. Promatrala sam ti lice, to lijepo lice s razjarenim očima koje su me mučile.

Nježno sam stavila usne na tvoju ranu, moja osakaćena ljubavi, i rekla da ćeš ostati moja jedina ljubav. Znala sam da je sve svršeno i da više nikada nećeš moći prožeti svoje uzbuđenje mojim. Ali, bilo je čudno da sam s tugom, zbog tvoje strašne sudbine, osjetila i radost. Oni su te pobijedili, ali ja ću te osvetiti, jer sam jača od njih. Uništavajući tebe, željeli su uništiti tvoj porok, ali ne znaju da si mi ga prenio, a meni ne mogu ništa jer sam žena. Ja ću ga proširiti i naći pristalice. Za početak, pokušat ću zaraziti Joaoa, a nakon njega ostale. Zatim još i druge, koji će ga dalje širiti.

Ako ću živjeti tisuću godina, izopačit ću sve muškarce na Zemlji...

Zofija Rus:

Dobri stari svijet

Zovem se Tili Fagan. Misli koje stavljam na papir nitko neće pročitati, jer su one dio moje radne terapije i završit će u slivniku. Želim objasniti zašto i kako sam se kolebao u vezi sa svojim dužnostima prema Velikom Dasu, i kako me je tjelesno privukla slika žene koja je živjela prije petsto godina.

Ja sam, inače, prodavač starina i živim od ljudi koje zanimaju stvari iz pretplastičkog razdoblja.

Starinama se trgovalo još dok je moj otac bio dječak. Pričao mi je jednom — a njemu moj djed — kako su nađeni antikviteti kod Holbornova vijadukta, a među njima čak tri H-bombe. Umjetnine s tog nalazišta ispunile su Britanski muzej.

Znate, ja sam nešto poput socio-povjesničara pa znam ponešto i o ljudskoj ljubavi, naročito o ljubavi sakupljača prema antikvitetima. Danas su naročito na cijeni predmeti iz 20. stoljeća (a ljudi iztog doba plaćali su, to se zna, astronomske svote za predmete iz 16. ili 17. stoljeća). Sakupljači navaljuju na stvari iz prošlosti, ali samo dok je neki stari predmet u modi. Ne pitajte me zašto je tako, jer vam mogu reći samo jedno: živim od antikviteta i ne zanima me ništa osim njih.

No, sasvim sam siguran da se danas mnogo manje ljudi nego ikada bavi sakupljanjem starina. Možda zato što se u prošlosti nije baš pretjerano brinulo o moralnim normama, pa se moglo skupljati svašta.

Ali, došlo je vrijeme da događaj stavim na papir, a poslije ću uništiti rukopis.

Saznao sam da će nas uskoro službeno posjetiti Marcus V. Kronig iz Delhija. Ja sam nosilac najviših odlikovanja — ona su uz moje ime u enciklopediji »Tko je tko?«. Da ih nabrojim: Orden Rabindranatha (trećeg razreda) koji sam dobio za svoje duboko vjerovanje u moralnu čistoću, nealkoholizam i vegetarijanstvo; zatim tri Medalje za meditacije, među kojima i odličje za šestomjesečno meditiranje na blekpulskom tornju. Dakle, nisam se iznenadio kad mi je povjerena dužnost Kronigova kontrolora. Čekao sam Kroniga u grošerskom karavanseraju u Parku Ljubavi.

Ipak, London nije Delhi. Karavanseraj je bio daleko od središta aktualnih zbivanja, no ja sam ipak znao kako da udovoljim visokom gostu. Usporedo s ulicom koja vodi u park, ispred sjevernog prozora

karavanseraja, pjevala je i stavljala se na muke grupa fanatika. Neki su već bili u transu.

Kronig je najzad stigao i pozdravio me uobičajenim pozdravom: čvrstim stiskom ruke. Bio je visok, mirna, crvena lica i s naočalima bez okvira. Kao vlasnik Ordena demokrata nosio je običnu košulju s lančićem oko vrata; jedini znak njegova statusa bila je pregača, koja mu je sezala čak do koljena.

— Fagane — reče mi, pošto sam mu se duboko naklonio — znam da ste čuli o mojoj zbirci. Uz zbirku Dasove kćeri Cyrus u New Yorku, moja je najveća u Sjevernoj Americi. Vjerojatno ste već imali priliku i da je vidite...

I jesam, i bila je veličanstvena. Među nekim američkim električnim aparatima, u zbirci je bio bruklinski toster, jedini primjerak na svijetu. A Kronigove električne žarulje mogle bi napuniti cio izložbeni paviljon.

— Dakako — nastavio on — domovina pretplastike je Engleska. Ne mogu je često posjećivati, ali kad sam već ovdje, želim nešto vrijedno ponijeti kući.

— Kontrolore, neću vas razočarati — rekao sam.

To što je kazao o Engleskoj kao domovini pretplastike bila je istina. Prije, u 21. stoljeću, nije se mogla naći opeka ili drvena stolica nigdje u civiliziranom svijetu osim u Engleskoj. Nije, dakle, bilo ništa neobično što je u Engleskoj bilo tako mnogo antikviteta.

— Pravo da vam kažem — nastavim — za vas imam nešto posebno. Jeste li čuli za Hammersmithovu kuću?

— Jesam — odgovori. — To je jedno od rijetkih neoštećenih prebivališta iz pretplastičkog razdoblja.

— Ja sam je kupio — rekoh.

— Kuću i sve što je u njoj? — prepao se.

— Kuća se može rastaviti i opet podići na bilo kojem mjestu. Kao što su Amerikanci učinili sa zgradom Downing street broj 10 i kolodvorom Marvlebone.

Skinuo je pregaču i složio je u pravokutan oblik, te je onda pažljivo stavio u specijalno izrađen džep našiven na košulji.

— Idemo — rekao je. *

— Dakako, opeka je vrlo stara — rekoh mu dok smo se ukrcavali u vlak — ali je zaštićena nečim što se zove štukatura...

Cijelim putem do Hammersmitha obasipao me pitanjima o kući. Razumije se, prema propisu o poticanju meditacija vlak nije imao prozore, ali se Kronig malo koristio tom prilikom. Ipak, on je bio kontrolor, pa sam činio sve, da istaknem svoje kulturne vrline. Bio sam pažljiv i suzdržan u svojim odgovorima kako bih ostavio dojam da mogu prodati kuću svugdje i svakome. To je bila istina, bez obzira na to što kuća nije bila moja — barem ne u cjelini. AG imala je

također pravo na nju. AG je bila trgovina starinama.

Kuća je stajala mnogo kredita. U Engleskoj su bile još samo tri takve kuće — spomenici doba u kojem su milijuni ljudi živjeli u zasebnim zgradama.

Ti ljudi uopće nisu imali vremena za meditaciju, što je, dakako, bio razlog da je ono vrijeme bilo tako uzbudljivo. Ne moram valjda objašnjavati kako su tada žene češljale kosu, kakve su nosile haljine, kako su se šminkale i tako dalje.

Zgrada je bila na parceli između dva stambena bloka i otprve se snažno dojmila kontrolora. Otvorio sam stražnja vrata; ona su vodila u neobičan prostor nalik na kutiju, koji je nas, socio-povjesničare, obično zbunjivao. Prostor je načinio neki graditelj pretplastičkog doba i tada je nazivan »predsoblje«.

Očito zadivljen, kontrolor je gledao skupocjene umjetnine što su visile na zidu: pepeljara u stilu Elizabeta II, vreća Đuro IV i V načinjena od prednajlona zvanog flanel, koji su starinari izjednačavali po vrijednosti s presvlakom za termosicu, inače izrađenom od kaučukova soka. Poveo sam ga u kuhinju.

— Ovdje vidite originalne plinske i vodovodne cijevi — rekao sam. — Neki ih je vandal upotrebljavao u svakoj prilici.

— Nisu li ljudi bili besramni?

— Ovdje je i koritašce za suđe, baš onakvo kakvo je bilo nekad. Negdje bi tu trebalo da bude i mjesto gdje je u davnini visio bojler. Mislim da je to bilo pokraj stražnjeg ulaza. Ipak, nisam sasvim siguran.

Kontrolor iznenada pogleda uvis.

— Ovo? — upitam. — Točno na sredini stropa? Originalna električna žarulja sa žarnom niti. Šteta što nema žice. Mora da ju je bivši stanar iskopao i prodao. A tamo je — ukažem rukom — ostava. Znate što je to?

— Mjesto — odgovori on samouvjereno — gdje su ljudi držali nekuhanu hranu.

Otvorio sam vrata.

— Police je uklonila neka poremećena osoba iz davne prošlosti. Da li vam je poznato da devet posto ljudi koji su živjeli u takvim kućama nisu imali hlađenje?

— Aha — odvratio je.

Pokazao sam mu ostatak kuće. Vodovodna instalacija koju su nekoć nazivali »kupaonica« nije bila u dobrom stanju, ali su zato tri zidne pločice bile izvanredno očuvane.

— Divno — rekao je. — Usput, koliko stoji?

— Sto tisuća kredita — odgovorio sam.

Zazviždao je začuđeno, a onda smo se uspuzali kroz otvor na potkrovlje. Tu je bilo mračno, pa sam džepnom svjetiljkom rasvijetlio

prostor.

Kontrolor je duboko odahnuo dva-tri puta. Onda je opazio rezervoar za skupljanje kišnice.

— Izvanredno! — rekao je.

— Drago mi je što vam se sviđa — rekao sam. — Galvaniziran je. Na taj način se nekoć štitilo željezo od rđe.

— Bez obzira na njihovo nemoralno vladanje, ovo je odličan ručni rad — odvrati.

Približio se tanku i udario rukom po površini, razdragan poput djeteta u igri.

— Kako bismo ga izvukli odavde? Odviše je velik da bi mogao proći kroz otvor.

— Najbolji način je da se podigne krov i izvadi tank.

— Zavirio sam u unutrašnjost: malo rđe i nekoliko zupčanika pričvršćenih takozvanim »zakovicama«. Pogledao sam ispod cisterne. Ležala je na gredama. Otpuhnuo sam prašinu s grede zatim skinuo svoju plavu kapicu, nježno je položio na tlo i kleknuo na nju, da bih se mogao sagnuti.

Bilo je mnogo prljavštine ispod cisterne — smeća, i još nešto. Opipao sam taj predmet kažiprstom. Prst je ostao prašan, ali predmet nisam mogao dohvatiti.

— Nešto je dolje — rekao sam. — Neki plosnat predmet.

— Čim sam to rekao, ugrizao sam se za jezik. Nije trebalo da to uopće spominjem, jer posao s Kronigom očito nije dolazio u pitanje, a predmet je mogao da bude takva rijetkost kao recimo keramička emajlirana pločica ili čak pocinčani lim.

Ali — nisam znao obuzdati jezik i tako je Kroniga zahvatilo uzbuđenje. Iz džepa je izvadio nekakav složivi štap. Kleknuo je i štapom bez muke i pobjednički izvadio predmet. Obojica smo nekoliko sekundi zurili u...

Dopustite mi da objasnim što je »kalendar«. Mi smo danas u 465. godini Dasa. Godine Dasa broje se od ekstaze Velikog Dasa u New Orleansu, koja se zbila 1996. godine prema nekadašnjem računanju vremena. Ako želimo znati točan datum, treba samo da dodirnemo bisernu pločicu na lančiću oko vrata. U pretplastičko doba, kad je godina imala 365 dana, ljudi su se služili stvari zvanom kalendar. Obično su ga ukrašavale fotografije i visio je na zidu. Jedan je kalendar u Britanskom muzeju, a ispod njega je tekst: »S najboljim željama, Smith & comp.«

Dakle, sad već zacijelo pogađate da je Kronig — odnosno ja — našao kalendar s fotografijom — žene!

Već je odavna poznato da je žensko tijelo najjači faktor koji odvraća dušu od meditiranja. Nadalje, znanstvenim je istraživanjima dokazano da su pojedinci koji obožavaju žene štetniji za svijet nego,

na primjer, sama golotinja.

Mislim da tu mogu biti sasvim iskren. Nagost tih žena bila je prikazana uljepšana, kako bi bila što uvjerljivija i smišljeno budila muške strasti. Obično je žena bila u svilenoj, prozidnoj bluzi, golih ramena i bedara. Noge su joj bile u skladu s tijelom: obično u crnim hulahupkama, a ponekad i samo u takozvanim gaćicama. Žene su na tim snimkama djelovale vrlo izazovno. Ako dodam još i to da su im bluze bile bestidno raskopčane kako bi se istakle bujne dojke, bit će jasno kako je to djelovalo na muškarca. Kruna svega bilo je nepokriveno ženino lice i duga, otkrivena kosa — te rasvjeta koja je isticala pojedinosti ženina tijela. A još i poza, koja kao da je pozivala...

Odvratio sam pogled s tog podmuklog lika i letimično pogledao Kroniga. Lice mu je bilo orošeno znojem.

— Odurno — rekao sam a mislio: ovo vrijedi deset tisuća kredita.

— Posve neočekivano i besramno otkriće — odgovorio je Kronig, s izrazom lica posve predanom Dasi (kako je to izveo doista ne znam!) i nezainteresiranim načinom govora profesionalnog moralista. Nakon duge stanke nastavio je, gledajući me očima bez sjaja: — Svaka čast starinarima, oni imaju instinkt za otkrivanje takvih...

— Imate posve pravo — potvrdio sam.

Muk. Nisam znao što da učinim. Dakako, prema zakonu trebalo bi da spalim ili uništim takvo otkriće. Ne moram valjda podsjećati na veliku lomaču na Trafalgar Squareu prije pedesetak godina, kad je spaljen sadržaj podruma Nacionalne galerije. Ipak, ovo se događalo bez svjedoka i bio mi je potreban samo mali kontrolorov mig, znak ili nagovještaj, pa da se odlučim. Uzbuđenje je bilo očito.

Kontrolor nije ništa rekao. Samo je stajao lica koje nije ništa odavalo; nisam znao što da radim, pa sam ponovio:

— Ogavno!

— Što? Oh, da!

Da nisam bio bijesan i na njega i na sebe nikada ne bih kazao:

— Odmah će to biti spaljeno!

— Spaljeno? Da, razumije se...

Stavio je kalendar pod mišku i brzo krenuo niz stepenice. Da čovjek zaplače.

Ispred kuće, zaustavio se na malom travnjaku.

— Ovdje.

Kimnuo sam. Udovi su mi bili strahovito teški.

— Imate li nešto čime bismo zapalili vatru? — upitao me. Imao sam upaljač iz 21. stoljeća. Još je radio. — Papir? — pitao me. — Načinit ćemo veliku vatru, da sasvim uništimo to smeće.

Pružio sam mu svezak »Dobrog meditatora«. Istrgnuo je nekoliko stanica i zgužvao ih u grudu. Nekoliko sekundi stajao je nepomično, s upaljačem u jednoj ruci i s grudom ti drugoj, a pod pazuhom bio mu

je kalendar.

Odjednom sam se sjetio da sam ostavio svoju plavu kapicu na podu u potkrovlju. To mi je djelovalo i kao opravdanje i kao inspiracija. Rekao sam:

— Zaboravio sam gore kapicu. Oprostite, na trenutak! Kad sam se vratio, Kronig je stajao pokraj gomilice pepepela. I trava se dimila.

— Dakle — s tim je svršeno — rekao je.

— Odlično!

— No, dobro... A sad da ponovo razgovaramo o kući. Koliko rekoste da stoji? Sto tisuća?

Opazio sam da je opet stavio pregaču.

— Sto deset — rekao sam.

Barry Malzberg:
Coursing

Preveo Žarko Vodinelić

Osvajanje

Bila je jedna žena i zvala se Maria. Živjela je u konzoli velikog broda Broadway i noću šaputala Hawkinsu, šaputala obećanja ljubavi i vjernosti, topline i odanosti. Hawkins je nije mogao dotaknuti, nije mogao ostvariti obećanje zato što je ona bila utvara, mnoštvo elektrona i impulsa u boci, ali ona je uistinu oživljavala mračna razdoblja i zarekli su se da će ga nakon putovanja, ako Hawkins učini ono što je trebalo učiniti, ona čekati, prava Maria, i da će sve to pretvoriti u stvarnost. Hawkins, zapravo, nije vjerovao u to, nije vjerovao ni u što od toga, ali svjetlosne su godine bile beskrajne, brod je bio prazan i zasićen smradom antiseptika, i da Hawkins nije mogao razgovarati s Marijom, doista ne bi bilo ničega. Zato je u srcu zahvaljivao savjetnicima na vremenu i trudu koje su mu posvetili, na njihovoj okrutnosti i manipulacijama i puštao da sve ostane tako. Puštao je da sve dalje teče. Dvadeset četvrto stoljeće zapravo se svodilo samo na prilagođavanje.

Hawkins, zločinac zatvoren na Titanu, bio je pušten pod uvjetom da ode u Vlašiće, skupinu zvijezda u zviježđu Bika, i tamo pregovara s Gospodarom svemira. Gospodar svemira je preko pulsara obavijestio Unutrašnja zviježđa da će ih potpuno uništiti, ako mu se svako koljeno ne pokloni, a sva usta ne odaju počast. Možda je Gospodar svemira bezuman, no malo toga se znalo o Vlašićima i smatralo se da se ne smije zanemariti olako nijedna kultura s tehonolgijom koja je sposobna ostvariti takav oblik komunikacije. Napola olako, to da — poslati mu zločinca da pregovara — no kad su posljednji put potpuno zanemarili prijetnju nepoznatoga, stotinu godina podnosili su teror Kolibe pokolja. Možda je Gospodar bio dijete koje je došlo do moćnih sredstava komuniciranja ili luđak koji tako postupa iz terapeutskih razloga. No, s druge strane, možda je upravo ono što tvrdi da jest; u tom su slučaju Unutrašnja zviježđa u nevolji.

Hawkins, propalica, bio je polovično rješenje. Budi pristojan, govorili su mu savjetnici, procijeni situaciju i potrudi se da kupiš Gospodara. Ako ne htjedne pregovarati ili ako se pokaže da uistinu i

jest ono što izgleda, znaš gdje su mehanizmi samouništenja. Nastoj se dovoljno približiti da i uhvatiš Gospodara. Na Broadwayu ima dovoljno oružja da se unište i sami Vlašići. I zabavljaj se, naposljetku, zaključili su savjetnici, o tome se, zapravo, i radi, zar ne? Trideset tri zemaljska dana ne predstavljaju ništa za čovjeka koji je pola svoga vijeka proveo u zatvoru. Zamisli da je to obično ukrcavanje.

Hawkins je ležao u izlaznom prostoru broda, na samom ulazu u sonde i govorio Mariji:

— Ovo neće biti dobro. Zbrisat će me kao pogrešku; mi smo neidentificirani leteći objekt.

— Volim te — reče Maria nježno — želim da me privtješ k sebi. Ti si najnježniji i najdivniji čovjek kojega sam ikada upoznala i želim da budeš moj, potpuno moj.

— Moram postati ozbiljan — reče Hawkins — sada nije vrijeme za strasti.

— Ne odbacuj me, glupa budalo — reče Maria — Sva bliže i bliže. Dodirivanje u noći. Smirit ćeš Gospodara i vratit ćeš se. Srest ćemo se na Ganimedu i držat ćemo jedno drugo u tišini i bujici ljubavi O, da smo se samo sreli ranije, ništa od ovoga ne bi se tebi dogodilo.

— Ne želim misliti o tome kako bi bilo da smo se sreli ranije. Ne želim o tome sada govoriti — reče Hawkins.

On posegne za regulatorom tona i stiša Marijin glas, pretvorivši ga u smirujuće mrmorenje. Iz sasvim zadovoljavajućih razloga, tehničari su podesili uređaj tako da on nije mogao potpuno isključiti Mariju, ali barem joj je mogao modulirati glas. Tako je Hawkins u određenim trenucima mogao usnuti. U zamršenim hodnicima od metala i žice svjedno je mogao Ćuti njezin glas, izdvojiti pojedine riječi. Ljubavnik. Zgodan. Grudi. Hawkins je osjećao tugu koja je graničila sa sažaljenjem, ali se prisiljavao da bude jak. Sada je nije mogao slušati. Prema planu, trebalo je da se uskoro suoči s Gospodarom svemira. Sve je to Gospodar isplanirao. Hawkins će izaći preda nj u pristaništu na umjetnom satelitu i razjasniti svoj položaj, ponuditi svoje uvjete. Gospodar tvrdi da se nije iznenadio. Znao je da je samo pitanje vremena kad će Unutrašnje zviježđe zamoliti za milost. Mehanizmi za daljinsko promatranje pratili su Broadway cijelim putem; brod je bio pod Gospodarevom moćnom kontrolom otkako se oslobodio Sunca izvan Jupiterove orbite.

Hawkins se skutrio u brodu i očekivao presudu. Razmišljao je o svim kucima i puteljcima svoga života koji su se, činilo se, poput kutaka i puteljaka na brodu, neprestano ispreplетali i vodili ga prema tom teškom i mučnom središtu. Da je učinio ono, možda, umjesto toga, ne bi učinio ovo. Da je pokajnički, a ne prkosno odslužio svoju kaznu, možda bi potražili nekoga drugoga da se pogađa s Gospodarem. No prkos im je odgovarao, jer im je bio potreban čovjek

koji će zauzeti stav, a većina zločinaca lomila se u prvim mjesecima zatočeništva. Osim toga, bila je tu i Maria koja mu je bila dana da ga uspaljuje i tješi, ali on se, umjesto toga, zaljubio u nju na neki mučan način. Nije ga zarobila njezina tjelesnost, već sami elektronski impulsi, složenost naprave i domišljatost s kojom je bila konstruirana.

Jednoga dana, ako ovo preživi, pokušat će sve to objasniti tehničarima. Sumnjao je da će ga slušati. Stvarajući svoje čudesne naprave, postigli su jedino to da mrze sami sebe zato što sami ne mogu biti dio tih naprava. Ako je 24. stoljeće bilo doba prilagođavanja, onda je svakako bilo i doba paradoksa. Broadway promijeni pravac i sive se plohe oboje plamenom. Gospodar svemira materijalizirao se pred njim u holografskom obrisu.

— Mislio sam da će to biti lakše — reče Gospodar. — Naravno, dovoljno sam udaljen od ovoga privida i ne pomišljaj nešto nerazumno.

Hawkins nije pomišljao ništa nerazumno već se koncentrirao na hologram. Gospodar je bio čudesno biće. Po obliku je bio nalik na pticu, ali ne na pticu koju bi Hawkins u svome životu vidio, a kljun mu je imao oštre crte. Činilo se da Gospodar kljunom raspoređuje i pokazuje svoje perje.

— Sviđa li ti se ovo? — upita. — Htio sam se pojaviti u impozantnom liku.

— Znači da ne izgledaš ovako?

— Izgledam upravo ovako — reče Gospodar — i ovo nije trenutak za rješavanje zagonetki. Možeš li mi dati ikakav razlog da ne opustošim i uništim Unutrašnje zviježđe?

— Donio sam drago kamenje neprocjenjive vrijednosti — reče Hawkins. — Ako nas opustošiš i uništiš, ništa od toga neće ostati. Osim toga, ti si biće koje može osjećati i ne bi htio uništiti deset milijardi duhom obdarenih i krhkih stvorova, zar ne?

Gospodar žmirne.

— Vi mi ne vjerujete — reče. — Misliš da bi vam se jedino luđak obratio preko svjetlosnih godina, zaprijetio vam uništenjem i prozvao se Gospodarom svemira?

— Baš naprotiv — reče Hawkins — shvaćamo vas vrlo ozbiljno. Zašto bih ja inače bio ovdje?

— Ne mogu na to odgovoriti — reče Gospodar — ja samo upravljam stvarima, ne pokušavam ih objasniti i moram ti reći da sam jako nezadovoljan. Mislim da ću prisvojiti tvoje dragulje i zatim te dematerijalizirati.

— Ne učini to prebrzo — reče Hawkins. Ne bi nikako mogao reći je li Gospodar to ozbiljno mislio i da li je bio sposoban to učiniti, no cijela se njegova misija temeljila na pretpostavci da bi, pa je stoga bio u podređenom položaju u odnosu na gospodara.

— Nemoj to učiniti — ponovi on svoju molbu preklinjući. — Mi imamo svoju povijest. Neki dijelovi naše tradicije vrijedni su poštovanja. Ako ne znanost, tada umjetnost; ako ne umjetnost, onda neki osakaćeni ponos...

Zašto nas branim?, pomisli. Bila je to civilizacija, tehničari, koji su me najprije zatočili, a zatim me poslali s ovom utvarom od žene u mučenje i smrt... Istina je, ova se situacija ne može obraniti —

Uočavajući to, znajući da mu se misli približavaju beznađu i propasti, Hawkins ispruži ruku i okrene prekidač za jačinu tona.

— Reci mu — progovori. — Reci mu ono što meni govoriš, Maria.

— On je dobar čovjek — reče Maria — volim ga očajnički. Razgovaramo po noći: on mi priča o mnogim stvarima. Kad se vrati na Titan, zauvijek ću živjeti s njim u blaženstvu i vjernosti.

Gospodar zalepršа krilima.

— Tko si ti? — upita.

— Zovem se Marija i ljubavnica sam ovoga čovjeka, Hawkinsa. On je dobar čovjek.

— Gdje se nalaziš?

— Hodam u ovom brodu gore-dolje. A gdje si ti?

— To nije bitno — reče Gospodar. Govor mu je postao nejasan; činilo se da je njegova samouvjerenost izgubila oštrinu kojom je prijetio da će uništavati. — Pokaži se.

— To nije potrebno — reče Maria — ja sam vjerna ovome jednom jedinom čovjeku.

— Ostavi ga — reče Gospodar — i dođi k meni. Možda ćemo smisliti nešto.

— Neću to učiniti.

— Možda bismo mogli nešto smisliti — reče Hawkins oprezno. — Nije asposlutno neophodno...

— Ponudi mu dijamante, ali ne nudi mu mene.

— Ne želim dijamante — reče Gospodar. Zvučao je mrzovoljno. — Ionako mogu imati dijamante.

Ona je privid, razmišljao je Hawkins, uspomena, trenutak, nešto što se ne može kupiti. No umjesto toga reče:

— Ako pođeš sa mnom na Unutrašnje zviježđe, dobit ćeš je.

— Zašto da idem tamo? Ja je želim ovdje.

— Ljubav je nemoguća u svemiru — reče Hawkins tiho. — Vječni vakuum, spajanje organizma s prazninom sve to onemogućuje ljubav. Budi uvjeren da je tako.

— Ne mogu otići s tobom — reče Gospodar nakon kratke šutnje — izgorio bih u svemirskim prostorima. Nisam spreman ni za kakvo putovanje, ograničen sam na svoj zamak. Ostavi je ovdje.

— Bojim se da to ne bi išlo — reče Hawkins. — Ona bi propala.

— Da, propala bih — reče Maria hladno. — Sasvim sigurno bih

propala, Hawkinse, ako ne bih mogla imati tebe. Ja nisam ničije vlasništvo; ja sam tvoja ljubavnica i ne možeš sa mnom tako postupati.

— Mogu s tobom postupati kako god želim — reče Hawkins. — Sjeti se uvjeta. — Ti si mi isporučena da me tješiš, a ne da se prepireš sa mnom. No usprkos tome — obrati se on Gospodaru — kao što vidiš, to je sasvim nemoguće.

— Ništa nije nemoguće — reče ptica — ne za Gospodara svemira. Ptica se okrene, otvori oba svoja nesaglediva oka i zagrebe kandžama po podu. — Ovo je moj zahtjev — reče, — Ostavi ovdje nju i dijamante i možeš ići. Unutrašnje zviježđe će biti pošteđeno. Zapravo, uzmi dijamante. Ne trebaju mi.

Hawkins reče:

— Za sve na svijetu, Maria, za sve moguće, molim te...

— Ja volim tebe — reče utvara. — Znam da sam samo zbog udobnosti postala dio opreme, da te tješim, ali nitko me ne može kontrolirati i ja volim tebe. Ne želim imati posla ni s kakvom pticom.

— Ja, zapravo, nisam ptica — reče Gospodar — ovo je samo lik koji sam projicirao. Zapravo, mogu biti što god hoćeš. Ti bi se najugodnije iznenadila.

— Pojave mi ne znače ništa — reče Maria. — Žalim, ali to je potpuno nemoguće. Ovako nije bilo planirano, ali se ovako dogodilo, bojim se. Ne, Hawkinse, neću popustiti.

— Onda neću ni ja — reče Gospodar. — Ja nisam sumanuti Vlašićanac, već pravi i nepobjedivi Gospodar svemira i ostvarit ću svoje prijetnje. Pratio sam te od Jupiterove orbite, Hawkinse. Nadao sam se da će ishod biti povoljniji.

Hawkins je promatrao ptičji lik. Oči i obrisi Gospodarova tijela svjetlucali su u tijesnom prostoru kabine. Slušao je neprestano Marijino mrmljanje. Njezin je glas bio žalostan dok je objašnjavala zašto ga ne može ostaviti. Hawkins je gledao jednu utvaru i slušao drugu, dok je Broadway propadao i tonuo. Mislio je, ja sam čovjek, čovjek dvadeset četvrtog stoljeća, doba prilagodbe i paradoksa, zločinac dvanaestoga reda. I sada si se uvalio do guše. Do guše, ali baš nju briga.

Ali nije bilo tako. Zapravo, uopće nije bilo tako. Dok je slušao Mariju kako u zanosu počinje vrištati, dok je slušao kako uzdiše, o, svemoćni, o, svemoćni, o, svemoćni, shvatio je da neke dileme, naposljetku, imaju rješenje. Ako sve nije krv i meso, onda je čelik. O svemoćniosvemoćniosvemoćni, dahtala je Maria i dok je Broadway veličanstveno kretao, on je počeo nazirati svjetlost vječnosti što se otvarala pred njim. On je čudesan, vikala je Maria, o svemoćni!

Bila je jedna žena i zvala se Maria. Voljela je Hawkinsa, govorila je, i isprva je odbijala nemoguće zagrljaje ludoga vladara Vlašića, ali. postojala je neka dublja svrha i ona ju je vidjela, vidjela, vidjela

osvemoćniosvemoćni.

Hawkins je bio svjestan paradoksalnog obrata.

Prije no što je bljesnulo, uspio je promrmljati: nevjerna kučko.

O, ti neokaljana, ti nevjerna....

Objavljeno prema dogovoru s GPA München

Arthur C. Clarke:
The Sentinel

Prevela Nevenka Furjan

Straža

Kad slijedeći put ugledate pun Mjesec visoko na jugu, pogledajte pažljivo prema njegovom desnom rubu i pogledom pratite rub krivulje koji ide prema gore. Otprilike dva sata poslije ponoći opazit ćete sasvim malenu, tamnu oblinu — svaka osoba s prosječnim vidom otkrit će vrlo lako. To je prostrana, ograđena ravnica, jedna od najljepših na Mjesecu, poznata pod imenom Mare Crisium — More kriza. Promjera je oko petsto kilometara i gotovo je potpuno zatvorena planinskim lancem — veličanstvenim brdima koja nisu bila potpuno istražena sve dok mi nismo stigli u njih, u kasno ljeto 1996. godine.

Naša je ekspedicija bila dosta velika. Imali smo dva golema teretna broda koji su nam dovozili namirnice i opremu iz glavne lunarne baze u Mare Serenitatis, udaljene oko osamsto kilometara. Imali smo i tri manje rakete za transport na manje udaljenosti, a po područjima kroz koja se nisu mogla probiti naša površinska vozila. Srećom, veći dio Mare Crisiuma prilično je ravan. Nema onih tako dubokih provalija što su gotovo posvuda i vrlo su opasne, a svega je nekoliko kratera ili brda. Dokle god nam je sezao pogled nije se vidjela nijedna prepreka koju naši traktori gusjeničari ne bi mogli savladati bez teškoća.

Ja sam geolog — selenolog, da budem točniji — i vođa grupe koja istražuje južni dio Mare Crisiuma. Za tjedan dana prošli smo oko sto pedeset kilometara te ravnice, krećući se uz rubove podnožja planina gdje je prije nekih tisuću milijuna godina bila obala drevnog mora. Kad je na Zemlji počinjao život, ovdje se već gasio. Vode su se povlačile niz padine tih veličanstvenih hridina, otjecale su u prazno srce Mjeseca. Nad tlom kojim koračamo, nepregledan ocean bio je dubok gotovo tisuću metara, a sada je jedini trag vlage bilo inje koje smo ponekad nalazili u pećinama u koje nikad nije dopiralo žarko Sunčevo svjetlo.

Putovanje smo počeli u tromu lunarnu zoru, a ispred nas bio je još

cio tjedan zemaljskog vremena prije sumraka. Nekoliko puta na dan napuštali bismo brod i izlazili u svemirskim odijelima u potragu za zanimljivim mineralima, ili bismo postavljali putokaze da bi se bolje snalazili budući putnici. U lunarnom istraživanju nema ničeg opasnog ili naročito uzbudljivog. Mogli bismo živjeti i po mjesec dana u našim traktorima u kojima se nije osjećala promjena temperature ili tlaka, a ako bismo se našli u nevolji uvijek smo mogli radiom pozvati pomoć i mirno čekati dok svemirski brod ne dođe po nas. Kada bi se to dogodilo, uvijek je nastajala strahovita graja oko rasipanja raketnog goriva, pa je traktor slao SOS samo u slučaju stvarne opasnosti.

Upravo sam rekao kako nema ničeg uzbudljivog u lunarnim ekspedicijama, što, naravno nije točno. Čovjek se nikada ne može umoriti gledajući te nevjerojatne planine, toliko strmije i izbrazdanije od blagih brežuljaka na Zemlji. Nikad nismo mogli predvidjeti, dok smo obilazili rtove i pristranke tog nestalog mora, kakve će se sve divote otkriti našim pogledu. Cijeli južni zavoj Mare Crisiuma prostrana je delta u kojoj je jednom davno mnogo rijeka pronašlo put do mora, a rijeke su se vjerojatno napajale običnim kišama što su ispirale planine za kratkog vulkanskog doba Mjesečeve mladosti. Svaka od tih drevnih kotlina kao da nas je pozivala da se popnemo na visoravni koje ih okružuju. Ali pred nama je još bilo sto pedeset kilometara koje je trebalo istražiti, pa smo samo čeznutljivo promatrali visoke planine po kojima će se penjati drugi.

Na traktoru smo ostavili zemaljsko vrijeme i točno u 22.00 sata slali smo posljednju radio-poruku u bazu i prekidali rad. Izvan broda-vozila-traktora stijene su još bile plameno crvene, obasjane suncem u zenitu, ali nama je bila noć sve do »jutra« osam sati kasnije, kada bismo se budili. Tada bi jedan od nas pripremio doručak, na sve strane zujali bi električni aparati, a netko bi uključio radio-program sa Zemlje.

Prilično nam je bilo teško povjerovati da se nismo vratili na naš planet kad bi kabinu ispunio miris pržene slanine. Sve je bilo uobičajeno i domaće, ako se izuzme osjećaj smanjene težine i neprirodna sporost kojom su padali predmeti.

Ja sam bio na redu da priredim doručak u kutu glavne kabine koja je služila kao brodska kuhinja. I poslije tolikih godina vrlo se živo sjećam toga trenutka jer je radio baš tada emitirao jednu od mojih omiljenih melodija, staru velšku pjesmu »David s Bijele stijene«. Naš je vozač već izišao iz broda u svemirskom odijelu i pregledavao kotačiće gusjenica. Moj pomagač Louis Garnett upisivao je, u kontrolnoj kabini,

u jučerašnji dnevnik neke zakasnjele primjedbe.

Dok sam stajao uz tavu, čekajući kao i svaka domaćica na Zemlji da kobasice porumene, pogled mi je odlutao prema strmim liticama planina što su zastirale cio južni horizont, prostirući se unedogled na istok i zapad Mjeseca. Činilo se kao da su od broda udaljene svega pet kilometara, ali znao sam da je do najbliže najmanje šest puta tolika. Na Mjesecu se, naravno udaljenošću ne gube pojedinosti — nema one gotovo neprimjetne maglice koja na Zemlji oduzima oštrinu i ponekad preobličava sve daleke stvari.

Te planine bile su visoke po tri tisuće metara i uzdizale su se strmo iz ravnice kao da ih je, nekoć davno, podzemna erupcija izbacila prema nebu kroz rastaljenu Mjesečevu koru. Podnožje najbliže planine bilo je sakriveno pogledu strmom izbrazdanom površinom ravnice jer je Mjesec, zapravo, vrlo malen svijet. S mjesta na kojem sam stajao, optički horizont bio je na svega tri kilometra.

Podigao sam pogled do vrhunaca na koje se još nijedan čovjek nije popeo i koji su, prije dolaska zemaljskog života, promatrali kako se oceani prkosno povlače otječući u svoje grobove i odnoseći sa sobom nadu i obećanje o novom rađanju svijeta. Sunčeva svjetlost odbijala se od tih bedema s bljeskom koji je vrijeđao oči, a ipak, tek nešto malo više iznad njih zvijezde su neometano svijetjele na nebu tamnijem od mrkle zimske noći na Zemlji.

Već sam se htio okrenuti, kad mi je pogled zapeo za metalni odsjaj na rubu velikog rta, što se urezao u More nekih pedesetak kilometara prema zapadu. Bila je to nemjerljiva točka svjetlosti, kao da je jedan od vrhunaca skinuo zvijezdu s neba Vjerojatno je površina neke glatke stijene ulovila Sunčev odsjaj i odrazila ga ravno u moje oči. Nije to bilo ništa neobično. Kada je Mjesec u drugoj četvrtini, promatrači sa Zemlje ponekad vide planinske lance u Oceanusu Procelarumu obasjane plavo-bijelom ili duginom svjetlošću, koju Sunce bljeskom prenosi s njihovih padina iz jednog svijeta u drugi. Radoznalost me potakla da saznam koja vrst stijene može tamo gore tako jarko blještati pa sam se popeo u promatrački toranj i usmjerio desetcentimetarski teleskop prema zapadu.

Vidio sam tek onoliko koliko je bilo potrebno da i dalje ostanem na mukama. Vrhunci planina, jasni i oštri u mom vidnom polju, kao da su bili udaljeni svega nekoliko stotina metara, no što god bio taj hvatač Sunčeva sjaja, još je premalen da bih ga mogao razaznati. A ipak, činilo se da to nešto ima neuhvatljivu simetriju, a vrh na kojem se

nalazilo bio je čudno ravan. Dugo sam zurio u tu svjetlucavu zagonetku, naprežući se da što bolje vidim, sve dok me miris paljevine iz brodske kuhinje nije uvjerio da su naše kobasice za doručak uzalud prevalile svoj put, dug pola milijuna kilometara.

Cijelo to jutro raspravljali smo putujući kroz Mare Crisium, dok su se planine na zapadu uzdizale više i od samog neba. Čak kad smo bili izvan vozila, u potrazi za rudom, u svemirskim odijelima, nastavljali bismo razgovor preko radija. Moji su drugovi tvrdili kako je potpuno sigurno da na Mjesecu nikad nije bilo razumnog života: jedina živa bića koja su tu ikada postojala bilo je nekoliko jednostavnih biljaka i možda njihovi još manje razvijeni preci. Ja sam to znao kao i svi ostali, naravno, ali ponekad se znanstvenik ne smije bojati da od sebe načini budalu.

— Slušajte — naposljetku sam rekao ja ću se popeti tamo gore, ako ni zbog čega drugog onda zato da bih umirio savjest. Planina je visoka oko tri kilometra, a to je kao svega oko petsto metara visine u uvjetima zemaljske gravitacije. Taj izlet neće trajati duže od dvadeset sati. Oduvijek sam se želio penjati tim planinama, a ovo će mi poslužiti kao izvanredna Isprika.

— Ako ne slomiš vrat — rekao mi je na to Carnett — bit ćeš glavna meta za šale i ismijavanje kad se vratimo u bazu. Tu će planinu, vjerojatno, odsada zvati Wilsonovo ludovanje.

— Neću slomiti vrat — odlučno sam odvratio. — Tko se prvi popeo na Pico i Helicon?

— Ali, zar nisi tada bio nešto mlađi? — blago me upitao Louis.

— A to je — rekao sam dostojanstveno — jednako vrijedan razlog kao i svaki drugi.

Te smo večeri legli rano, pošto smo traktor dovezli u blizinu podnožja planine. Garnett mi se ujutro pridružio — bio je izvrstan planinar, i često je već sa mnom sudjelovao na takvim pohodima. Naš je vozač bio oduševljen što će ostati uz vozilo.

Na prvi pogled hridine su se činile potpuno nepristupačne, ali za svakoga tko dobro podnosi visinu, penjanje nije nikakav problem u svijetu u kojem težina vrijedi svega šestinu od svoje nominalne vrijednosti. No prava je opasnost pri lunarnom planiranju u prevelikoj dozi samopouzdanja: pad s visine od šest stotina metara na Mjesecu

smrtonosan je baš kao i pad sa stotinu na Zemlji.

Prvi put zaustavili smo se da se odmorimo na širokoj izbočini stijene, oko tisuću metara iznad ravnice. Penjanje nije bilo naporno, ali udovi su mi se ukočili, nenavikli na napor, i bilo mi je drago da ćemo se malo odmoriti. Još smo mogli vidjeti traktor u podnožju; svjetlucao se poput sićušnog metalnog kukca. Prije no što smo krenuli dalje, radiom smo javili vozaču kako napredujemo.

Svakim satom horizont se širio i pred nama je bio sve veći dio velike ravnice. Sada smo već vidjeli stotinjak kilometara preko Mare Crisiuma, a mogli smo nazreti na drugoj obali i vrhove planina udaljenih oko dvjesta kilometara. Nema mnogo lunarnih ravnica koje se prostiru tako kao Mare Crisium, pa nije bilo teško zamisliti da duboko ispod nas leži more vode, a ne kamena. Tu je iluziju razaralo samo nekoliko udubina u krateru, tamo daleko na obzorju.

Cilj našeg pohoda bio je još nevidljiv, sakriven iza sljemena, i stoga smo proučavali mape, uzimajući Zemlju kao putokaz. Ravno prema istoku njen veliki srebrni polumjesec visio je nisko, već duboko zašao u prvu četvrt. Sunce i zvijezde polako bi prošetali nebom i nestali iz našeg vidokruga, no Zemlja je uvijek bila tu, ne mičući se sa svog stalnog mjesta, rastući i smanjujući se s godinama i godišnjim dobima. Za desetak dana postat će zasljepljujući disk, čijim će ponoćnim blještavilom biti okupane ove stijene, pedeset puta jačim sjajem od punog Mjeseca na Zemlji. Ali mi moramo napustiti ove planine mnogo prije noći — ili ćemo ostati među njima zauvijek.

Unutar naših odijela bilo je ugodno hladno jer su se mehanizmi borili s jarkim suncem i upijali povišenu tjelesnu temperaturu nastalu uspinjanjem. Rijetko smo razgovarali, osim kad bismo izmijenili upute o penjanju ili razmotrili plan uspona. Ne znam što je Garnett mislio o ovome; vjerojatno da je to najluđi uzaludni trud koji je itko uložio u neki pothvat. Uveliko sam se slagao s njim, ali zadovoljstvo uspinjanja, spoznaja da se ovuda još nije kretalo ljudsko biće i veselje pred krajolikom koji se polako širio, bili su dovoljna nagrada za sav trud.

Nisam se naročito uzbudio kad sam ugledao ispred nas stjenovit zid koji sam već prije opazio iz broda, kroz teleskop. Još petnaestak metara i on će se izravnati, a na tom platou bit će ono što me je i namamilo ovamo preko tih neplodnih daljina. To je, vjerojatno, neki golemi kamen što se odlomio pri sudaru s meteorom i usjekao se u stijenu, jednako sjajeći sve to vrijeme u nepomućenoj tiišni.

Na vanjskoj strani stijene po kojoj smo se penjali nije bilo izbočina za koje bismo se uhvatili, pa smo bacili kuku. Moje malaksale ruke kao da su se napojile novom energijom kad sam zavrtio trorogo sidro iznad glave i bacio ga nebu pod oblake. Prvi put nije se ni za što zakvačilo već je palo natrag kad smo ga povukli užetom.Tek pri trećem pokušaju šiljci su se čvrsto zabili, pa ga ni uz zajedničke napore nismo mogli pomaknuti.

Garnett me je pogledao zabrinuto. Vidjelo se da želi prvi krenuti. Nasmiješio sam mu se kroz vizir kacige i odmahnuo glavom. Polako, ne žureći se, počeo sam savladavati posljednji uspon.

Zajedno s odijelom težio sam ovdje svega dvadesetak kilograma, te sam se uspinjao samo uz pomoć ruke, polagano ih stavljajući jednu ispred druge. Na rubu sam zastao i mahnuo svome pratiocu, a onda sam se prebacio preko ruba i uspravio, buljeći ravno ispred sebe.

Želio bih da shvatite da sve do tog trenutka nisam ni pomišljao da ću pronaći bilo što čudno ili neobično. Naprotiv, bio sam uvjeren u suprotno. Gotovo uvjeren, da budem točniji, zapravo, samo me je moguća neizvjesnost tjerala stalno naprijed.

Stajao sam na zaravni promjera tridesetak metara. Nekoć joj je površina bila glatka, preglatka da bi bila prirodna, no meteori koji su na nju padali izrovali su je i izgrebali u toku beskrajnih milijuna godina. Bila je izravnana kako bi podupirala blistavu građevinu u obliku piramide dvostruko više od čovjeka, koja se na stijeni presijavala poput divovskog dragulja izbrušenih ploha.

U tim prvim sekundama kroz mozak mi nisu prostrujale nikakve misli ni osjećaji. No ubrzo sam osjetio kako mi se grudi nadimaju i srce ubrzano lupa, i obuzela me neka neopisiva radost. Jer ja sam volio Mjesec, a sada sam znao da pužuća mahovina u Aristarchusu i Eratosthensu nije bila sav život koji je postojao na njemu u doba njegove mladosti. Stari i uzdrmani san prvih istraživača bio je istinit, ipak je postojala nekoć lunarna civilizacija, a ja sam bio prvi koji je to otkrio. Što sam stigao možda nekih stotinu milijuna godina prekasno nije me smetalo, bilo je važno da sam uopće došao.

Razum mi je ponovo normalno funkcionirao, počeo sam analizirati činjenice i postavljati pitanja. Da li je to zgrada, ili spremište — ili nešto za što u mom jeziku nema imena? Ako je to zgrada, zašto je onda podignuta na tako nepristupačnom mjestu? Pitao sam se nije li

to možda hram, i nije mi bilo teško zamisliti učenjake neke neobične svećeničke sekte kako zaklinju svoje bogove da ih očuvaju, dok je život otjecao s Mjeseca zajedno s umirućim oceanima; zazivali su ih uzalud.

Približio sam se na desetak koraka toj čudnoj građevini kako bih je ispitao izbliza, ali neki predosjećaj i oprez zadržali su me da ipak ne pridem preblizu. Znao sam ponešto iz arheologije, pa sam pokušavao pogoditi kulturnu razinu civilizacije koja je izglačala planinu i podigla blještave, ogledalu slične površine koje su mi mutile vid. Egipćani bi to mogli uraditi, razmišljao sam, samo da su im radnici raspolagali tim neobičnim materijalom koji su upotrijebili ovi, mnogo drevniji graditelji. Piramida nije bila naročito velika, pa nisam ni pomislio da možda promatram djelo vrste koja je mnogo naprednija od moje. Pomisao da je na Mjesecu uopće postojao razuman život bila je presmjela da bi se prihvatila bez rezervi, a ni ponos mi ne bi dopustio da učinim taj konačni, ponižavajući skok.

A tada sam spazio nešto od čega sam se sav naježio — nešto tako obično i nevino da ga mnogi ne bi uopće ni opazili. Rekao sam već da je zaravan bila izbrazdana meteorima. Isto je tako bila prekrivena kozmičkom prašinom dubokom desecima centimetara, prašinom koja se uvijek taloži na površini bilo kojeg svijeta u kojem nema ni daška vjetra da je podigne. A ipak, prašina i ogrebotine meteora naglo su završavale u širokom krugu koji je opkoljavao malu piramidu, kao da ju je neki nevidljivi zid štitio od zuba vremena i sporog, ali neprestanog bombardiranja iz svemira.

Netko je vikao u moje slušalice, pa sam shvatio da me Gornett već neko vrijeme uporno zove. Nemirno sam prišao rubu hridine i pokazao mu rukom da mi pridruži, ne smogavši snage da ga pozovem riječima. Zatim sam se vratio krugu prašine. Podigao sam djelić odlomljene stijene i lagano je bacio prema svijetlećoj zagonetki. Ne bih se iznenadio da je oblutak i nestao iza te nevidljive barijere, ali činilo se da je samo udario u glatku, poluoblu površinu, i polako skliznuo na tlo.

Tada sam shvatio da ne gledam u nešto što bi se po svojoj starosti moglo usporediti sa starošću moje vrste. To nije bila zgrada već stroj koji se branio silama što su prkosile vječnosti. Te sile, koje god vrste da su bile, još su djelovale, i možda sam im se već suviše približio. Razmišljao sam o svim radijacijama koje je čovjek otkrio i pokorio u toku prošlog stoljeća. Po svemu sam znao, možda sam već bio zauvijek osuđen čim sam koraknuo u tu smrtonosnu, tihu auru nezaštićenog

atomskog polja.

Sjećam se da sam se tada okrenuo prema Carnettu koji mi se pridružio i nepomičan stajao kraj mene. Činilo mi se kao da nije svjestan moje prisutnosti, pa ga nisam uznemiravao, već sam se uputio prema rubu stijene, trudeći se da sredim misli. Duboko ispod mene prostiralo se Mare Crisium — More kriza, doista! — nepoznato i čudno većini ljudi, ali meni ohrabrujući poznato. Podigao sam oči prema Zemlji, što je ležala u svojoj kolijevci od zvijezda, i upitao se što su njeni oblaci skrivali kad su ovi nepoznati graditelji završili svoj posao. Da li je to bila prašuma Carboniferusa puna pare, hladna obala po kojoj su prve amfibije puzale kako bi osvojile Zemlju, ili, još ranije, duga usamljenost prije početka života?

Ne pitajte me zašto ranije nisam pogodio istinu koja mi se sada čini tako očitom. U prvom uzbuđenju svog otkrića, bez razmišljanja sam pretpostavio da je tu kristalnu pojavu izgradila neka vrsta iz Mjesečeve daleke prošlosti. Ali odjednom me obuzelo uzbuđenje: shvatio sam da je piramida stranac na Mjesecu, baš kao i ja! U dvadeset godina istraživanja nismo pronašli nikakav trag života osim nekoliko degeneriranih biljaka. Nijedna lunarna civilizacija, bez obzira na to kakva ju je sudbina snašla, nije mogla ostaviti samo jedan jedini znamen svog postojanja.

Ponovo sam pogledao piramidu što je sjala, i činila mi se još daljom od svega što je imalo ikakve veze s Mjesecom. Iznenada sam osjetio da se sav tresem od navale luckastog, histeričnog smijeha, najvjerojatnije izazvanog uzbuđenjem i prevelikim naporom. Jer, zamislio sam da je mala piramida progovorila i obratila mi se sa »Oprostite, ja sam ovdje stranac kao i vi.«

Bilo je potrebno dvadeset godina da se slomi taj nevidljivi oklop i dopre do stroja unutar kristalnih zidova. Ono što nismo mogli shvatiti, lomili smo surovom snagom atomske energije. I sada ugledam dijelove te dražesne, svjetlucajuće stvari koju sam našao visoko na planini.

Ti dijelovi nemaju nikakvo značenje. Mehanizmi piramide —ako su to uopće mehanizmi — pripadaju tehnologiji koja je daleko izvan našeg domašaja, možda čak tehnologiji parafizikalnih snaga.

Ta nas misterija to više zaokuplja sada kad smo stigli i do drugih planeta i kad znamo da je dosad jedino Zemlja bila kolijevka razumnog, inteligentnog života. Nijedna izgubljena civilizacija našeg svijeta nije mogla sagraditi taj stroj, jer nam je debljina meteorske

prašine na platou onemogućila da joj odredimo. starost. Postavljen je na tu planinu mnogo prije no što se pojavio život na Zemlji iz mora.

Kad je naš svijet bio upola mlađi no što je sad, nešto sa zvijezdom projurilo je kroz Sunčev sistem i ostavilo znak svog prolaza, te otišlo ponovo svojim putem. Sve dok ga nismo uništili, taj je stroj ispunjavao ulogu onih koji su ga izgradili Evo, što ja mislim da mu je bila svrha:

Više od sto tisuća milijuna zvijezda okreće se u krugu Mliječnog puta, i vjerojatno su se nekad davno druge vrste, na nekim drugim svjetovima drugih sunaca, popele i prešle visine koje smo mi dosegli. Pomislite na takve civilizacije, daleko unatrag u vremenu. Njihova je samoća bila usamljenost bogova koji gledaju preko beskraja i ne nalaze nikoga s kim bi izmijenili misli.

Sigurno su istraživali zviježđa onako kako mi istražujemo planete. Posvuda je bilo svjetova, ali na njima nije bilo nikoga, ili su bili nastanjeni bićima koja su bez razuma i puzu po njima. Takva je bila i naša Zemlja — dim golemih vulkana još se vijugao nebom kada je prvi brod s posadom dolebdio u zoru iz ponora ispod Plutona. Prošao je kraj smrznutih svjetova, znajući da život na njima ne bi imao dugu sudbinu. Zaustavio se u unutrašnjem krugu planeta koji su se zagrijavali na Suncu i čekali da započnu svoje povijesti.

Ti su lutalice zasigurno pogledali i na Zemlju što je kružila u uskoj zoni između vatre i leda, i vjerojatno su pogodili da je ona miljenica među Sunčevom djecom. Ovdje će, u delekoj budućnosti, biti razumnih bića — zaključili su. Ali ispred njih bile su još mnogobrojne zvijezde, a oni se možda u cijeloj vječnosti neće više vratiti ovamo.

Stoga su ostavili stražu, jednu od milijuna koje su razbacali po svemiru, da promatra sve svjetove koji obećavaju život. Bio je to svjetionik što je stoljećima strpljivo signalizirao činjenicu da ga nitko nije otkrio.

Vjerojatno sada shvaćate zašto je ta kristalna piramida bila ostavljena na Mjesecu a ne na Zemlji. Njene graditelje nisu zanimale vrste koje se još bore s divljaštvom. Zainteresirali bi se za našu civilizaciju samo ako bismo dokazali da smo sposobni da preživimo — prelazeći u svemir i tako bježeći sa Zemlje, naše kolijevke. To je izazov s kojim se, prije ili kasnije, susreću sve inteligentne vrste. Taj je izazov dvostruk, jer ovisi naizmjence o pobjedi nad atomskom energijom i posljednjim izborom između života i smrti.

Kad jednom prebrodimo tu krizu, bit će samo pitanje vremena kada ćemo pronaći piramidu i na silu je otvoriti. Sada. je ona prestala emitirati signale, a oni, čija je to dužnost, počet će razmišljati o Zemlji. Možda žele pomoći našoj civilizaciji koja je još u povojima. Ali oni su vjerojatno vrlo, vrlo stari, a stari su često strašno ljubomorni na mlađe.

Otada više nikada ne mogu pogledati na Mliječnu stazu a da se ne upitam s koje će nam gomile oblaka i zvijezda stići glasnici. Oprostite na ovoj svakodnevnoj usporedbi, ali, čini se kao da smo razbili staklo alarma u slučaju požara i sada nam ne preostaje ništa drugo no da čekamo.

Mislim da nećemo još dugo čekati.

Blagoje Jankovski:

Vrata

Svatko tkobi me htio posjetiti, našao bi moj dom uz samu stijenu mjesta zvanog »Crni kamen« na obali Mavrovskog jezera. Za samo sat i pol vožnje od Skoplja eto nas usred čistog planinskoog zraka, crne borove šume i prelijepog umjetnog jezera. Oštra i tako reći uvijek zelena trava, s oazama paprati, dopunjuje opći dojam. Uz mnogo odricanja, prije desetak ljeta, sagradio sam kuću na toj granici biljnog i vodenog carstva. Sa sjevera i s juga do nje vode asfaltirani putovi, a može se vrlo lako stići i čamcem sa zapadne strane. S istoka — visoka stijena. Kamo god pogledate, oko će vam nehotice zastati na maloj bijeloj kamenoj zgradi, gdje sam, u mirovini, sa svojom obitelji, namjeravao protratiti godine do kraja života.

Nesretna i kobna ozljeda na radu, od koje sam izišao s protezom lijeve noge, umjetnim kukom i bez jednog bubrega, prisilila me da se skrasim u tišini drveća. Već sam navikao da me ujutro budi cvrkut ptica, a uvečer uspavljuje šum vode i huk vjetra. Sa žarom sam — iako bez petine tijela — njegovao svoj hobi: dobru i neobičnu fotografiju. Odličnog suradnika našao sam u svojoj ženi Ireni, a ponekad su mi pomagale i moje dvije kćerkice: prvoj je jedanaest, a drugoj pet godina. Starija je bila na majku: odmjerenih kretnja, proračunata ali i plaha. Mlađa je bila pravi nestaško, mali genijalac, koja je sve pojave tumačila na svoj način.

U slobodne smo dane šetali, snimali krajolike teleobjektivom ili namještali prstenove za mikro-snimke planinskog cvijeća ili kukaca. Nedjeljom smo gotove snimke ili dijapozitive gledali u dnevnom boravku, ispred koga se pružila prostrana terasa, što se završavala tik iznad crne stijene o koju su se razbijali slabašni jezerski valovi. Tri spavaonice bile su na suprotnoj strani zgrade, iza foto-laboratorija, kuhinje i blagovaonice. Sve su prostorije bile različitih boja i namjernici su se obično čudili našem ukusu, misleći da smo otišli predaleko u primjeni apstrakcije.

Salon — ili soba za dnevni boravak, kako vam je drago — bio je sav u bijelom; izdvajao se samo kamin od sivkasta mramora.

Kako sam se odlučio latiti pera da ispripovijedam nesvakidašnju obitelsku dogodovštinu, moram napomenuti da je ona zapravo počela prije desetak dana, u trenutku kad su djeca otišla na spavanje. Irena i

ja odslušali smo u miru posljednje akorde Ravelova »Bolera« i pripremali se za počinak, kad ona izgovori rečenicu koja je iz korijena i zauvijek izmijenila naš život.

— Na izmaku smo ljeta, a u salonu već godinama gledam jednako obojene zidove!

Raspoloženje mi je namah splasnulo. Nevini izraz ženina lica govorio mi je da ću se ubrzo složiti s prijedlogom. Odgovorio sam što sam bezazlenije mogao:

— Imaš pravo. Mislim da bismo se najbolje odmorili u zelenoj boji.

— Divan prijedlog — zacvrkutala je od iznenađenja jer nije očekivala da će tako brzo ostvariti svoju želju.

— Uz dopunu — dodao sam, a ona je zastala napol puta do kuhinje. — Jednu ćemo stranu obojiti u crno.

Čekala je da joj obrazložim taj neobični izbor boje. iako je znala da su iza takvih mojih iznenađenja uvijek valjani razlozi. Ovaj put odustao sam od komentara, jer ni sebi nisam mogao protumačiti kako sam došao na takvu neobičnu zamisao.

— Sutra ćemo nabaviti boje, a nakon nekoliko dana počiniemo bojiti sva četiri zida. Ovaj — rukom sam pokazao prema jugu, na zid uz liticu — obojit ću crnom bojom i ukrasiti ga jednim detaljom.

— A kakav je to detalj?

— Tajna! — zatitrao mi je osmijeh na usnama. — Ujutro, kad budem ličio, vas tri otići ćete u šetnju, a tek uvečer moći ćete vidjeti moj slikarski rad.

— Zanima me kako će to izgledati. Priznaj da se u tom tvom neskladu boja mora naći i pojedinost koja će zaokupiti pažnju na crnoj podlozi.

Bio je to uvod u pokušaj da odustanem od prvobitne zamisli. Ni danas ne mogu protumačiti kako mi je sinula zamisao o zelenoj boji i crnom kontrastnom zidu.

— Pusti me da posao obavim do kraja i da naslikam svoju uvrnutu zamisao. Ako moj slikarski rad bude promašaj, spreman sam prihvatiti sve tvoje sugestije.

Ugasio sam svjetlo i pošao na spavanje. Posljednji — bezuspješni — pokušaj da odustanem od tog kaosa boja Irena je učinila u krevetu. Znao sam da sve to čini zbog onih rezervnih dijelova u mom tijelu. Predao sam se njezinim milovanjima.

Sutradan ujutro, nakon doručka, otišli smo svi zajedno u Gostivar i tamo nabavili boje i pribor za ličenje. Narednog dana pospremili smo stvari iz salona i uz čašicu domaće šljivovice nazdravili početak radova. Posao je brzo napredovao. Prije ručka oličio sam sva tri zelena zida. Boja se brzo sušila, pa sam nakon dva sata nanio još jedan sloj. Nakon čaše jogurta i sendviča počeo sam bojiti crnom bojom,

Irena je te noći uporno, ali uzaludno pokušavala da sazna bar nešto

o mom budućem slikarskom ostvarenju. Odustala je, a ujutro su mi ona i djevojčice poželjele uspješan rad i zatim kolima otišle u grad. Za njihove odsutnosti ravnalom sam obilježio na crnom zidu dimenzije slike što sam je zamislio. Na označenu plohu pažljivo sam nanio bijelu boju. Čekajući da se osuši, popio sam kavu i popušio cigaretu. Koliko sam god htio sebi objasniti unutrašnji poticaj za stvaranje te slike, toliko sam više nailazio na bedem vlastitog neshvaćanja. Odagnao sam te mutne misli i prstom ovlaš dodirnuo prvi namaz boje; ustanovio sam da se brzo osušila.

Drugi dio posla zahtijevao je punu konkurenciju, zbog mog skromnog slikarskog umijeća. Prije ručka okvir je već bio gotov, a za naredna dva sata završio sam i pojedinosti. Odšetao sam do suprotne stijene salona i pogledao zadovoljno svoje malo remek-djelo.

Znao sam da će se za manje od sata moja obitelj vratiti I izreći svoj sud. Nisam strepio od njihove ocjene jer sam znao da sam naslikao nešto najljepše u svome životu, no ipak, bilo mi je prijeko potrebno njihovo ohrabrenje.

Čuo sam ih kako ulaze dok sam čistio ostatke boje s lica i ruku. Na ulazu u salon susreo sam kćerkice: od svake sam dobio topao poljubac.

— Kako vam se sviđa slika? — upitao sam, gotovo sa strahom.

— Dobra je! — odgovorile su mi kao po dogovoru.

— Ti to nazivaš iznenađenjem? — Irenina opaska nije mi se svidjela.

— Pogledaj taj sklad boja — hvatao sam se za slamku.

— Idem se presvući, a taj sklad boja gledat ću svaki dan godinu dana, ako ne i duže.

Okrenula se Ijutito i izišla.

— Boje su još svježe! — doviknuo sam joj, jer u tom trenutku zaista nisam znao da kažem ništa pametnije.

Vratila se na stepenice i Ijutito mi odbrusila:

— Ni ne mislim ih dotaći!

Tijelom mi prostruja gnjev, ali sam se suzdržao. Još za večerom ponudio sam rješenje.

— Idući tjedan naslikat ću nešto drugo, na prijedlog koji ćemo zajedno izglasati.

— Nipošto, jer mi je zaista dosta kaosa... — reče, a zatim doda pomirljivije. — Kad bolje promislim, čini mi se da je slika sasvim pristojna. Možda samo ne odgovara mom ukusu.

— Što si očekivala da ćeš naći na tom crnom zidu? — pokušao sam doznati u čemu sam pogriješio.

— Tu bi sasvim lijepo pristajao jedan cvijet — odmahnula je glavom, nehajno sklopljenih trepavica. — A ne vrata, i to još zatvorena.

— Pa... — morao sam se brzo snaći. — Vjeruj mi, nije to bio baš

tako jednostavan posao. Razmišljao sam na svoj način... Da ti objasnim: da nije Sunca... je li tako?... prostor oko nas bio bi potpuno crn. Crni zid predstavlja taj prostor, a svijetla vrata izlaz iz njega.

— Divno objašnjenje! — podrži me starija kći.

— Otipkaj to u više primjeraka, pa ćemo ih dijeliti gostima i tako se riješiti njihovih zapitkivanja.

Bila je to još jedna žaoka na moj račun.

— Tata, hoćeš li mi reći zašto su ta vrata zatvorena? — bila je uporna mlađa kći.

— Kad se boja osuši, ti ih samo gurni i ona će se otvoriti — pokušao sam se našaliti. — Dakako, to nije pravi odgovor. Kad budeš velika poput svoje seke, shvatit ćeš da je tata zapravo načinio zid kakvoga, bar tako mislim, nema drugdje na svijetu. Ta su vrata mjesto odakle se odlazi u Prostor i kroz koja se može na isti način vratiti. Zamisli da sam naslikao cvijet, po želji tvoje mame. Nikada ga ne bi mogla pomirisati, niti bi nakon nekoliko dana uvenuo. A vrata imaju samo simboličko značenje. Shvaćaš?... Dobro, a sada dosta priče i ravno u krevetac!

Poljubio sam djevojčice i poželio im laku noć. Zatim sam otišao da obavim svoj mali, ali dragi posao: pranje suđa. Kada sam se vratio u salon, zatekao sam ženu kako bulji u zid.

— Što više gledam ta vrata, čine mi se sve stvarnijima. Neobičan osjećaj. Uz to, priznajem, nisam se nadala da ćeš ih naslikati u tako rekordnom vremenu.

Dobio sam nagradni poljubac. Pomilovao sam je zadovoljno.

Poslije, u krevetu, što sam više razmišljao o svom slikarskom umijeću, sve mi je manje bilo stalo do sna. Sav znojav dočekao sam praskozorje, brzo se obukao, zgrabio pribor za pecanje i doručak i istrčao van. Usput sam kradomice pogledao svoj rad i zadovoljno se nasmiješio. Vani me je zapuhnuo prohladan vjetar. Zadrhtao sam i brzim korakom prepješačio kilometar do svog omiljenog mjesta na obali. Začudo, ribe su dobro grizle.

Vraćajući se kući, ponovo sam se sjetio svoje slike i trgnuo se kao oparen. Zastao sam i još jednom dobro promislio. Da, imao sam pravo! Nervozno sam pripalio cigaretu. Bez dvojbe, kada sam jutros istrčao iz kuće i letimično pogledao svoj jučerašnji rad, nisam posvetio dovoljno pažnje jednoj naročito važnoj pojedinosti: bijela vrata nisu više bila zatvorena, već malo odškrinuta! Znam da ćete pomisliti kako je to besmisao. Točno, jer to uopće nije moguće, pogotovo jer sam dobro znao da sam ih naslikao zatvorena... Glupost, pomislio sam, nastojeći da se na silu primirim. Nitko nije mogao iznova naslikati vrata. Irena? Taman posla, ona nije znala držati ni kist! Ali, tko je to onda mogao učiniti? Ja? . . . Samo ako sam ustao u snu. Odbacio sam takvu pretpostavku — dobro sam znao da nisam mjesečar, a još bolje da ne

padam pod utjecaj zamjerki svoje žene. Ipak, bio sam siguran — sve sigurniii — da su vrata bila odškrinuta. Potrčao sam kao sumanut. Nadomak kući, zadihan, ugledao sam neobičnu sliku: žena je jecala, a kćerkice su je tješile.

— Ireno! Djeco! — viknuo sam iz sveg glasa, a one čuvši me, radosno ustadoše.

— Čemu suze? Zašto ste vani? — Šutjele su. — Pođimo u kuću!

Dotrčao sam koliko su me noga i proteza nosile.

— Nikako! — zavapi Irena, a djeca me uplašeno pogledaše.

— Pobogu, što vam je? — gledao sam zapanjene u sve tri, a onda se sjetio slike.

Sve tri briznuše u plač. Nisam znao koju bih prvu umirio. Krišom sam pogledao kuću, ali nisam opazio ništa neobično. Sjeo sam između djevojčica.

— Tata je ovdje, malene moje — umirivao sam ih. — Dosta je bilo suza! Pustite mamu da mi sve potanko ispriča, tek nakon toga moći ću vam pomoći. — Starija kći poslušno rupčićem obrisa nos, dok je mlađa bojažljivo, vlažnih očiju, gledala u mene. — Irena, volio bih da mi razborito kažeš o čemu je riječ.

— Ti si svemu kriv! Ti i nitko drugi, da znaš! — očajnički je zaridala. — Da, ti i tvoje sulude ideje. Vrata! Oh, kakva li prokletstva naslikati ukleta, začarana vrata!

Vrata? Ukleta? Začarana? To nisam mogao shvatiti. Odakle joj takve ideje? Mora da je nekakva greška. Za sve što je neobično, postoje objektivna objašnjenja.

— Molim te, smiri se. Nisam uopće spreman da vjerujem u takvo nešto, a ponajmanje u nekakva začarana vrata.

— Ne vjeruješ? Pitaj djecu! — Kćerkice kao po dogovoru kimnuše svojim prelijepim glavicama. — Eto, vidiš!

Razmislio sam još jednom. Jučer sam naslikao bijela vrata na crnoj pozadini. Priznajem, jutros sam ih vidio odškrinuta. Prošla me je jeza.

— Budi dobra, pa mi polako ispripovijedaj sve — zamolio sam tiho Irenu.

— Tebi je lako, odeš na pecanje, a meni o vratu ostaviš cijelu kuću. — Nisam mogao poreći istinu. — Misliš da si s nekoliko riba, koje, osim toga, ja moram pripremiti i staviti ih gotove pod nos, riješio cio problem? Varaš se. Nakon današnjeg dana mi je zaista svega dosta, da znaš... Ti i tvoje sulude ideje! Ti i ta tvoja vrata!... Dopusti mi da se priberem... Hm, znaš, ustala sam negdje oko sedam, a djeca sat kasnije. Pripremala sam doručak, kad sam začula Rebeku kako stravično zapomaže i doziva me. Sva izbezumliena, utrčala sam u salon i ugledala je kako prstom upire u nacrtana vrata. »Ona je unutra!«, dahtala je... Milane, shvaćaš li ti to? Shvaćaš li da su vrata bila do pola otvorena?... Ni trenutak: nisam razmišljala i uzviknula

sam Helenino ime. Vrata su se još više otvorila i ona je izišla. Zgrabila sam je i istrčala iz saona... Eto, to je bilo sve.

Ponovo je zajecala. Ovakvo finale moje slike nitko na svijetu ne bi ni shvatio ni očekivao. Nikako nisam mogao probaviti tu Ireninu priču. Okrenuo sam se prema starijoj kćeri, nježno i oprezno je uhvatio za ramena i pogledao joj u oči.

— Hoćeš li mi ti reći svoj dio istine? — rašomonski sam je izazvao.

— Tata, mama ti je sve rekla. Helena se loptala i lopta je najednom odskočila i udarila u poluodškrinuta vrata... Da, sad se dobro sjećam; ti si nacrtao zatvorena vrata. Čudno... nemoguće, kao da ih je netko u međuvremenu malo otvorio... — za trenutak se zamislila, a zatim je dodala: — Valjda je udarac lopte bio toliko snažan da su se ona još više otvorila i omogućila lopti da uleti u prostor iza njih. Prostor?... Hoćeš mi reći da postoji prostor iza zida iza kojeg je stijena planine?

— Da, kasnije... a sada nastavi — pomilovao sam je po kosi.

— Helena je potrčala i ušla, a ja sam tek tada sve shvatila i zavrištala. Nisam znala kako je mogla nestati u zidu. Zatim je dotrčala mama i na njen poziv Helena je izišla. Sve tri smo, prestravljene, izjurile iz salona.

Rebekin odgovor me zgranuo. U našoj je kući, dakle, nekakvo čudo. Pogledao sam Helenu, očekujući da ona objasni svoje viđenje stvari.

— Što si tamo našla?

— Loptu — reče jednostavno.

— Znam, ali ne mislim na to. Zapravo da li je bilo i drugih stvari? — pomogao sam joj da se prisjeti.

— Bilo je mnogo neobičnog pokućstva. Bilo je zanimljivo. A onda me je mama pozvala — nastavi mala nevezano.

— Reci mi, čega se još sjećaš? — bio sam uporan.

— Pa... salon je bio kao i naš, velik i prostran... I nekako neobično obasjan. Kada sam pošla za loptom, jedna je djevojčica uplašeno kriknula i pogledala u kuhinju. Onda sam začula mamin glas i vratila se. Lopta je još tamo, pokraj njihove neobične stolne svjetiljke.

— Želiš li reći da je lopta još u salonu, iza našeg omaljanog zida?... Nevjerojatno!... Irena, kako ti to tumačiš... ako znaš da je iza našeg zida stijena?

— Dokaz više da je sve istinito — odgovori ona kroz suze.

Bila je to kap za prepunu čašu. Naposljetku sam morao povjerovati u njihove priče i u istinitost svoje slutnje da sam jutros vidio malo odškrinuta vrata. U trenutku sam donio jednu moguću odluku.

— Idem vidjeti ta vrata!

— Mi ćemo s tobom — brzo je dodala Irena, uplašena.

— Ti možeš, ali djeca ostaju vani.

Ona šutke prihvati moju odluku. Polako sam ušao kroz stražnja

vrata i pokraj ostave i kuhinje došao do salona. Žena mi je bila za petama. Crni zid sa slikom vrata bio je desno.

— Ostani tu i čekaj — šapnuo sam Ireni.

Ona se složi, a ja oprezno zakoraknuh u salon. Grlo mi se od straha isušilo kad sam ugledao napol otvorena vrata. Osluhnuo sam. Sve je bilo tiho, samo mi je srce bubnjalo u ušima. Načinio sam nekoliko koraka prema zidu i zastao. Krajičkom oka opazio sam da me Irena hrabro prati, pa sam joj rukom priprijetio. Tiho sam nastavio prema zidu. Ispružio sam uzdrhtalu ruku i vrlo nježno opipao okvir vrata. Hladan materijal zida vrati me u stvarnost, a obline dovratka dovedoše me opet u nedoumicu. Nalazio sam se pred nerješivom zagonetkom. Koraknuo sam desno i ispružio ruku, kako bih dohvatio kvaku. Ruka mi je tako reći propala u zid i dio moga tijela našao se u neobjašnjivom prostoru. Uplašen i žmireći, povukao sam vrata i svom snagom ih zalupio. Kad sam otvorio oči, preda mnom su bila vrata onakva kakva sam bio naslikao.

Nisam se mogao snaći u tom kaosu neshvatljivog. Irena je bila do mene, također ne nalazeći rješenje; ne vjerujući svojim očima, gledala je netremice u zid. Dlanom sam ovlaš prošao preko hladne boje slike. I Irena je učinila to isto. Bijeli i crni premaz boje preko sadrene žbuke bio je sastavni dio kuće. Nisam više mogao obuhvatiti kvaku. Stisnutom šakom udario sam u sliku. Ruka mi odskoči uz tupi zvuk. To sam ponovio još nekoliko puta, bez rezultata.

— Pozovi djecu. Sve je gotovo — rekao sam kao u transu.

— Ne vjerujem u to. Ja neću noćiti ovdje — odbrusi ona energično.

Imala je pravo. Zavalio sam se u trosjed i zamislio se. Nas četvoro smo, bez svake sumnje, vidjeli otvorena vrata. Jedino je mala Helena imala iskustvo više, jer je nekoliko trenutaka provela u tom neobičnom prostoru. Ja sam sad vrata zatvorio, no prije toga sam se i ja našao dijelom tijela u drugom prostoru. Osim svega, čim sam zalupio vratima, na zidu je ponovo bila slika koju sam prethodnog dana s ljubavlju naslikao.

Djevojčice su ušle zbunjene, a Irena ih je hrabrila:

— Nema više vrata što se sama otvaraju ili zatvaraju! Vidite i same da je slika na svom mjestu.

— A moja lopta? — snuždi se Helena i ponovo vrati zagonetku na početak.

Da, na loptu smo zaboravili. Zatvaranje vrata nije riješilo taj problem.

— Da, nije ovdje? — bespomoćno sam posizao za logičnim rješenjem.

— Ne, ona je tamo — odlučno je tvrdila Helena.

— Ništa zato, kupit ćemo novu — pokuša je smiriti Irena. Zapravo,

ni meni ni njima nije bilo jasno kako je lopta mogla ostati iza zida, ako se taj zid oslanja o liticu planine.

— Otvorimo vrata i uzmimo je! — moja kćerkica predloži novo rješenje.

— Nemoguće, jer su vrata nestala — rekla je Irena. Ženina tvrdnja nije bila uvjerljiva.

Helena potrča prema vratima da provjeri majčino obrazloženje. Vrati se snuždeno, spremna da zaplače. Ipak, taj neuspjeli pokušaj najmlađeg člana obitelji kao da nam je ulio samopouzdanje: svi smo nastojali da brzo zaboravimo događaj i sve smo rjeđe i kradomice, pogledavali prema crnom zidu.

Planinski čaj nas je posve umirio. Pripovijedao sam o današnjoj lovini, no ne zadugo: odjednom smo začuli tiho kucanje. Žena i kćeri uplašeno poskočiše i okupiše se oko mene. Kucanje — na vratima na zidu — bilo je drugi put snažnije. Sve tri su uspaničeno odjurile do kuhinje i odatle, iz sigurne udaljenosti i na oprezu, buljile u mene i u sliku. Tijelo mi je bilo napeto, a leđima sam se čvrsto oslanjao o naslon trosjeda.

— Molim! — odgovorio sam na kucanje drhtavim glasom.

Vidio sam dobro kako se kvaka pomakla, a onda su se vrata širom otvorila. S druge strane zida, tamo gdje je trebalo da bude masivna stijena planine, stajao je čovjek četrdesetih godina, a u naručju je držao trogodišnju djevojčicu plavih uvojaka i zelenih očiju. Njeno lišće nalikovalo je na očevo. Iza njih se sasvim dobro vidio udobno opremljen salon. Pokućstvo je bilo čudnih linija. U trenu sam zapazio da je taj neobični par — ili priviđenje koje to nije bilo — bio odjeven u nesvakidašnju, vrlo jednostavnu i lijepu odjeću. Osim toga, prema nama se oboje odnosilo sasvim prirodno, i to nas je ohrabrilo.

— Evo vaše lopte — reče djevojčica i ubaci loptu u naš salon.

— Nadam se da se nećete ljutiti što smo smetali — zamoli nas njezin otac sa širokim osmijehom na licu.

Već se bio povukao za korak i do pola zatvorio vrata, kada sam smogao snage da kažem:

— Samo još trenutak, molim vas! — Vrata se ponovo širom otvoriše, a u očima muškarca zatitrao je upitan pogled. — Znate, ne mogu vam objasniti, ali...

— Uplašili ste se? — pomogao mi je dok sam zamuckivao.

— Da... i složit ćete se da nam dugujete objašnjenje. Hoćete li nam pomoći?

Trenutak je razmišljao, zatim se iznova nasmiješio, te odgovorio:

— Bojim se da me nećete brzo i pravilno shvatiti. — Spustio je djevojčicu na pod. — Idi i igraj se u sobi!

— Htjela bih kod prijateljice! — pokazivala je prema Heleni.

Moja se obitelj bila izvukla iza zaklona i pošto je zaključila da nam

ne prijeti nikakva opasnost, hrabro je stala do mene.

— Znam dobro da je to neizvedivo. Bar zasad neizvedivo — pomilova je po glavi.

— Ali mi ćemo se samo loptati, tata! — nastavi ona molećivo.

— Mislim da sam jasan. Idi i reci mami da smo dužni neka objašnjenja ovim ljudima.

Crna valovita kosa široko joj je padala na lijepa ramena, od kojih je jedno bilo prekriveno zgasito zelenom jednodijelnom haljinom. Zjenice ženinih tamnih očiju bile su širom otvorene, a u njima sam ugledao svu raskoš njezine duše.

— Dužni smo ljudima iz prošlog vremena dodatna objašnjenja — nastavi muškarac i nasloni se na dovratak. — Rekao sam im da nas neće brzo shvatiti. Zato ćemo početi redom.

Žena privuče naslonjače ispunjene tlačenim zrakom. Njihova kćerkica sjela je uz očevu nogu i mahnula mojoj djeci. Pošli smo njihovim primjerom i opušteno se skupili na trosjedu.

— U našem domu, točno na ovom mjestu — govorio je tečnim makedonskim jezikom — nedavno smo kupili i ugradili vremenski stroj, u ovom slučaju vremenska vrata. To je jednostavna i jeftina naprava. Čini se da se igrom slučaja dogodilo da smo to postavili na mjesto gdje su, iza našeg zida, naslikana vrata na zidu vašeg stana. Moja je kćerkica nehotice jučer nešto petljala oko vremenskih vrata, pa tome možemo zahvaliti što smo se tako iznenada upoznali. Neću vam odati u kojem vremenu živimo, ali moram reći da nam je povijest vašeg vremena dobro poznata, kao i cio razvoj događaja do današnjeg dana.

Irena i ja smo se kratko i značajono pogledali. Ovome se nismo nadali i to je prelazilo sva naša očekivanja.

— Mi znamo i više od toga — nastavio je neobični susjed. — Vaša nam budućnost, kao i naša, stoji kao na dlanu, ali možemo samo promatrati činjenice, a ni u kom slučaju ne možemo utjecati na njih. O radu vremenskog stroja neću vam govoriti. Ne znam objasniti njegovu konstrukciju, jer se bavim samo uzgojem algi. Osim toga, svaki prisniji odnos između vas i nas nije moguć sve dok od Centra ne dobijemo točno tumačenje i odobrenje da se češće viđamo. Ako našem zahtjevu bude udovoljeno, javit ćemo se. Međutim, ima i jedan preduvjet: morate mi obećati da nikada nećete pitati za činjenice što se odnose na vremenski interval. Iz podataka o našem vremenu mogli biste saznati mnoge zabranjene stvari. Njihovom primjenom na vaš život utjecali biste na vremenski redoslijed. To stavlja u pitanje mogućnost našeg kontakta, ako bi on imao kao posljedicu promjenu dosadašnjih događaja.

— Previše složen problem — glasno sam razmišljao.

— Zar nam ne možete doći u posjet? Zar morate ostati u svom

prostoru? — oprezno reče Irena. — Nećemo valjda satima pričati na rubu zida?

— Oh, svakako ćemo, i rado doći k vama! — prihvati žena s druge strane. — Čim dobijemo odobrenje.

— A nas nikada nećete pozvati? — dosjetih se.

— Zasad nećemo — odvratio je naš sugovornik. — Vaša odsutnost možda nije planirana. Ipak, priznajem, ovaj naš susret upućuje me na još jedan, drukčiji zaključak. Možda je ovo samo sastavni dio vaše budućnosti i naše prošlosti Moram to brzo provjeriti. Očito je da ovo ne može biti jedinstven slučaj.

— Tata, misliš li da mi oduvijek imamo susjede iz prošlosti? — pomilova ga kćerkica po obrazu.

— Ostavimo se toga! Dosta je bilo priče. Javit ćemo se. Do viđenja!

Brzo su ustali i zabravili vrata, ne dočekavši naš pozdrav. Slika vrata ostala je ista. *

Ako kojim slučajem navratite automobilom ili pješice do našeg doma, možda nas neće više biti. Ljudi će vam uplašeno reći da je naša obitelj nestala, jednostavno isparila...

Boris Rudenko:
Hobbi za ljubitelja

Preveo Ivan Paprika

Hobi iz gena

S Kočetkovim sam se upoznao sasvim slučajno. U trolejbusu. Na jednoj se stanici ugurala u trolejbus gomila novih putnika, do posljednje niti mokrih od sitne kišice što je sipila u gradu. Trolejbus je od teška tereta očajnički zaškripao i zastenjao, a mene je strašna stiska odvojila od poda i pritisnula k putniku o kojemu zaista ne bih mogao reći ništa loše. Antipatija što me zahvatila u tom trenutku odnosila se na njegovu torbu za spise s tvrdim i oštrim uglovima koji su se nemilosrdno zabili u mene. Putnik je, vjerojatno od sućuti prema meni, učinio nekoliko grčevitih kretnja. Nadao se valjda da će mi olakšati položaj.

— Nemojte se nepotrebno mučiti — rekoh mu da ga umirim — mogu potrpjeti.

— Vi možete potrpjeti? — začudi se muškarac. — Ta ja sam taj koji trpi i mora trpjeti. Na žalost, zaista više ne mogu. Ako smjesta ne siđete s mojih cipela, ja ću...

— Oprostite — promucah nesigurno i potražih slobodni komadić poda za svoju nesretnu nogu.

— Na sljedećoj stanici izlazite? — upita me, još ljutit, moj nesretni susjed.

— Ne — odgovorih, no vrata se otvoriše i mene ponovo podiže moćna ljudska rijeka i iznese me na pločnik.

— Vaše dugme — javi mi se iza leđa uljudan ljudski glas. Jedan mi putnik pruži dugme otkinuto s moga ogrtača.

— Hvala — rekoh. — Danas je zaista prekrasna gužva.

— Nikakvo čudo — Na stadionu se igra nogometna utakmica za pehar, pa je trolejbusna linija broj sedamnaest pretrpana. A osim toga upravo je »špica« u prometu.

U njega je bilo lice s pravilnim sitnim crtama, kojemu je izvrsno pristajao izraz žalosti.

— Zar se i po ovakvom gadnom kišnom vremenu igra nogomet?

Putnik se nasmiješi blago i s mnogo razumijevanja.

— Nekako sam odmah pogodio da vi niste navijač...

— A vi?

— Nije me uspjela osvojiti ta strast... Na žalost.

Iz sekunde u sekundu osjećao sam prema njemu sve jaču simpatiju.

— Evo vašeg trolejbusa. Pokušajte se probiti — reče on. Otvorio sam usta da se oprostim s njim, ali nisam uspio.

Iza divovskog boka snažnog trolejbusa izletio je brz i živahan osobni automobil. Jurio je golemom brzinom, ali tako tiho da ga se gotovo i nije čulo. I baš u toj njegovoj nečujnosti krila se za nas glavna opasnost. Prije nego što smo se stigli i korak pomaknuti, sve blato i kal s kolnika letjeli su ispod njegovih kotača na nas i prekrili naše ogrtače jednoličnim gustim slojem blata.

Obojica smo izvikivali tisuće prokletstava za automobilom, a zatim pogledali jedan drugoga od glave do pete i silom izvukli na usta nekakav blijedi smiješak.

— Eto, ovdje je moj dom, stanujem u kući gdje je restoran —: reče moj drug u nevolji — pa ako želite pokušati očistiti ogrtač, svratite k meni...

— Vrlo rado.

— Kočetkov — predstavi se nesretnik i doda oklijevajući: — biokemičar.

Razumljivo, i ja sam se predstavio i zatim pođosmo.

Vidjelo se već na prvi pogled da je to stan u kojemu živi neženja. Pomalo zapušten i, da se blago izrazim neuredan — ali nered je bio prilično umjeren, podnošljiv. Kočetkov me odveo u kupaonicu. Pokušao sam vratiti ogrtaču sjaj i usput gledao duge police s epruvetama i raznoraznim bocama i bočicama a kojima se nalazilo ponegdje nešto nasuto a ponegdje nalito.

— Katkad radim i kod kuće — reče Kočetkov pročitavši pitanje na mome licu. — Kako bi bilo da popijete čaj dok se ogrtač bude sušio?

Prešli smo u sobu koja se razlikovala od kupaonice samo po tome što je bila prekrivena tapetama i što u njoj nije bilo umivaonika. Epruvete, pipete, boce svih mogućih vrsta i različiti aparati neobičnih oblika smjestili su se ovdje ne samo na policama postavljenim u tu svrhu nego i na stoliću za jelo, pisaćem stolu, stoliću pred zrcalom, pa čak i na podu. No u njihovu se rasporedu ipak razabirao nekakav red i poredak, ali nedostupan mome shvaćanju.

Kočetkov je izvadio iz ormara šalice i žličice. Htio je izvući i tanjuriće što su stajali jedan na drugom na staklenom pokrovu stolića za jelo, ali očito su se toliko čvrsto prilijepili jedan uz drugi da je gospodar, kad nije uspio odvojiti dva gornja, odglumio kako se predomilsio. Zatim je stavio na stol posudicu s bijelom sipkom tvari.

— Ovo je šećer — objasnio mi je.

Pili smo čaj i razgovarali Pokazalo se da se sličnost naših karaktera nije očitovala samo u ravnodušnosti prema nogometu.

Obojica nismo podnosili redove pred trgovinama.

Obojica nismo pušili.

Ni jedan jedini put nismo bili u Vladivostoku, ali smo sanjarili kako ćemo otići onamo.

Obojica smo se rodili u jesen a plaće su nam bile gotovo jednake.

Rijetko smo se vozili taksijem, a nismo imali ni znanaca ni prijatelja među rukovoditeljima različitih trgovina. Osim toga, bili smo gotovo jednaki ili barem slični i u mnogočemu drugom.

— Biste li željeli imati svoj hobi? — upita me Kočetkov u jeku razgovora.

— Što? — nisam ga odmah shvatio.

— Ne nekakav običan hobi — reče Kočetkov — nego nešto korisno. Ili barem lijepo. Na primjer, da sami sebi šijete odijela. Ili da rezbarite kipiće iz drva.

— Ne bi bilo loše — odgovorih, ne shvaćajući kamo on to smjera.

— Dopustite da vam nešto darujem — reče Kočetkov. — Samo mi najprije recite znate li što je to nasljedno, odnosno naslijeđeno pamćenje?

— U općim crtama. No kakvu to ima vezu s našim razgovorom?

— Sve se dosad smatralo da se radne navike, to jest složeniji uvjetni refleksi, ne prenose genetički. No to nije potpuno točno. I upravo na tom području radi naš laboratorij. Metodika je izvanredno jednostavna. Pretpostavimo da ti je djed bio postolar. Popiješ određenu količinu preparata koji sam ja otkrio, i u tebi će se probuditi nasljedstvo pamćenja u trećem koljenu, zatim vidiš kratak san od dvije ili tri minute, uvjeriš se kako je tvoj djedica zaista pravio cipele, istodobno se sjetiš njegovih profesonalnih navika i zatim ih učvrstiš u svojoj sadašnjosti. Kako vam se to sviđa? Biste li htjeli pokušati?

— Lijepo, samo ja, na žalost, ne znam što je bio moj djed — rekoh. — Moja su oba roditelja odrasla u dječjem domu.

— To nije bitio. Otkrit ću vam svoju malu tajnu. — Kočetkov stiša glas. — Duboko vjerujem da će se moj preparat prodavati u ljekarnama. Svatko tko poželi moći će pročeprkati po sposobnostima i sklonostima svojih predaka i izabrati ono što mu je po volji. Možete li zamisliti kakva je to perspektiva? I koliko će porasti vrijednost i korisnost člana ljudskog društva?

— A hoće li to biti moguće uskoro?

— Tako, otprilike za tri do četiri godine. Dok se obave sva ispitivanja. No uvjeravam vas da je preparat već sad posve valjan. Već sam provjerio i na sebi.

— Nije moguće! — pogledah sav užasnut biokemičara.

— A ipak jest — uskliknu ushićeno Kočetov. — I kako je samo uspješno prošao taj pokus na meni. Moj predak u dvanaestom koljenu bio je alkemičar na dvoru Vojvode roterburškoga. Odsjekli su mu

glavu...

Odmah sam pomislio da se to nije dogodilo slučajno.

— I sad zamislite na okupu njegove sklonosti i navike, plus moje znanje. To izvanredno pomaže u radu i čini zanimljivim vrijeme dokolice. Zamislite, stekao sam tako još jednu zabavu ali i vrlo korisnu profesiju. I to izvanredno zanimljivu. Je li?

On zaljubljeno pogleda bateriju bočica i epruveta sa svojim mješavinama.

— Jedina je nevolja s Natašom — žalosno uzdahnu.

— Tko je ta Nataša? — upitah.

— Žena. Uvrijedila se nešto i otišla roditeljima. Njoj se sve to zajedno ne sviđa, nije mi jasno zbog čega.

Sad je na mene došao red da uzdahnem. On strese glavom.

— No nije to ništa. Mi jedno drugo ljubimo i zacijelo ćemo se pomiriti. Samo moram najprije dovršiti s ispitivanjem preparata...

Epruvete su žalosno zveketale pod udarom propuha što se probijao kroz okanca. Nedavno mi je moja djevojka objasnila da joj posvećujem premalo pažnje, da sam krut i da me zanima samo moj posao. I na kraju izjavila kako se udaje za vrlo zanimljivog svestranog čovjeka koji osim svega i nju ljubi i shvaća.

— Pristajem — rekoh kad sam se svega toga sjetio — spreman sam znanosti poslužiti kao pokusni kunić.

Kočetkov se veoma obradovao, što me donekle zbunilo. Nije mi išlo u glavu što to znači. Nemaju li na raspolaganju dovoljno entuzijasta? Sumnja je zatreperila u mojoj duši, ali energično sam je odbacio: neka bude što bude.

Kočetkov je dohvatio poveliku bocu napunjenu žućkastom tekućinom, i još jednu takvu s nekakvom bezbojnom vodicom. Nalio je iz svake u laboratorijske čašice s naznačenim mjerama. Sasvim malo. Tek da pokrije dno.

— No, vidite kako je to jednostavno. Već je sve spremno — reče taruć zadovoljno ruke. — Najprije morate popiti ovo — i on mi primakne čašicu sa žućkastom tekućinom — i sjetiti se koječega iz prošlosti. Ako vam se svidi ono što ćete se sjetiti, popit ćete i učvršćivač — sad potomak alkemičara pokaže čašicu s bezbojnom tekućinom. — Ako vam se ne svidi nećete popiti ovo drugo, a djelovanje prvog preparata izgubit će se za nekoliko minuta. I onda možemo početi ponovo sve ispočetka. Početak ćemo s precima iz osmog koljena, a poslije toga približavat ćemo se našem vremenu, smanjujući dozu.

Uzeo sam prvu čašicu i prinio je ustima, ali naglo je stavih na stranu.

— Što se dogodilo? — Kočetkov podignu svijetle obrve.

— Slušajte — rekoh — nečega sam se sjetio. Ta ja imam dva djeda.

Po ocu i po majci. Što se tiče pradjedova, već su četvorica. Pra-pra već osmorica, pra-pra-pra šesnaestorica. I tako dalje.

— Točno — složi se Kočetkov i obori oči.

— Osmo koljeno, to je dva na sedmu pradjeda. Kojega ću se sad sjetiti od njih?

Kočetkov teško uzdahnu.

— Pogodili ste u srž problema. To je jedan od razloga zbog kojega preparat još nije dobio dozvolu za masovnu proizvodnju. Još ne možemo prognozirati koji će se od mnoštva predaka javiti u pojedinom slučaju. No to je svakako samo privremeni problem, koji će se zacijelo riješiti! — U njegovim je riječima na sav glas zvonio neuništiv entuzijazam. Po svoj prilici takav je entuzijazam vladao i njegovim pretkom alkemičarem kad je tražio kamen mudraca. — Svakako nema nikakvog rizika. Ako vam se svidi, dobro; ako ne, ništa se neće dogoditi. *

— Gapka, Gapka — urlao je Klim. — Nosi kokoši, kokoši nosi. nesrećo štrkljasta! — Bacila sam se k ražarenom štednjaku, strgnula piliće iz tiganja i stavila ih na veliki tanjur. Posipala sam ih zelenjem i obložila krumpirima. Kroz dim i čađu prodirao je žalostiv Klimov glas: — Brže, brže šeprtljo! Zbog tebe čovjek uvijek mora doživljavati neugodnosti!

Polila sam kokice octom i još nečim. Više ne znam čime.

Ako nešto nije onako kako on zahtijeva, odmah oštro vuče za uši — tužio se Klim kuharu. — Čas prije grozio se: »Ne dođu li u tren oka na stol pečene kokice, vidjet ćeš svog boga, Gapka!«

Priskočio je k meni, doslovce mi oteo pladanj iz ruku i nestao iz kuhinje.

— Agripina, gledaj ovamo, inače će ti izgorjeti pečenje! Odmah sam odmaknula s vatre željeznu posudu s pečenjem.

— »Izgorjet će ti, izgorjet će ti!« Pazi da se sam ne zapališ od zlobe — rekla sam lupajući posuđem.

— I u koga si se ti to takva uvrgla, Agripna? — gunđao je kuhar. — Dovoljno je da te čovjek pogleda pa da mu prisjedne život. Prava si kazna božja. Ta kako uopće možeš biti tako riđa? Odakle ti to?

Odjednom se našao sasvim uz mene i štipnuo me. Prokleto bolno, gad.

— Koji ti je vrag? Jesi li poludio? — zacvilila sam u sav glas.

— No, hajde, što se praviš — zarza on.

— Gapka — zaurlao je s praga Klim. — Njihovo blagorođe želi pečene prepelice... *

— No, kako je bilo? upita Kočatkov. Gledao je u mene nevinim pogledom istraživača prirode i držao spremnu čašicu s učvršćivačem. Vjerojatno upravo takvim pogledom znanstvenici promatraju majmune poslije pokusnog presađivanja repova.

— I on još pita — kriknuh visokim glasom. — Proklete te tvoje oči. O djedovima si mi čitave pjesmetine otpjevao, a što je s bakama? Zašto si njih zaboravio?

Kočetkov postiđeno obori pogled i poče se meškoljiti na stolcu.

— Slučajno — mljeo je gotovo nerazumljivo — i potpuno nebitno... Samo se u jednomu od deset slučajeva pojavljuje sjećanje pripadnika protivnog spola. To je prirodno.

— Krasna slučajnost! — Bio sam veoma uzrujan. — Slučajnost koja iznosi ni manje ni više nego pedeset posto. Ako bi s takvom vjerojatnosti igrao loto ili sportsku prognozu, mogao bih posve mirno živjeti bez ikakvih redovitih prihoda, drugim riječima, bez plaće.

— Svakako, slučajnost, nije popuštao Kočetkov. — Jedan se moj dobri prijatelj otprve sjetio kako se šije i kroji. Muški kaput bezrukavac sašije u samo dva dana.

— Kako? — počeh se zanimati. — Kakav to bezrukavac? Odmah je shvatio u čemu je pogriješio pa brzo nastavi:

— Dakako, ne šije bezrukavce — Kočetkov se brzo prestrojio. — Ovdje je glavno navika, spretnost. Sad on šiva za cijelu obitelj.

Pogledao sam ga sažaljivo i odmahnuo rukom.

— Dobro. Čekam novu porciju.

— Nastavit ćemo, znači — obradovao se Kočetkov. Očito se više nije nadao da ću pristati i na drugi pokušaj. — Ako želite, malo ćemo povećati dozu. *

— A-a-a! — urlale su trube svirepim bikovskim glasom Ratnici svi u krvi i prašini. I ja, Šilo iz Vjatića, u družini kneza Svjatoslava, sav sam prekriven krvavom prašinom od kacige do nogu.

T-ras, t-ras! Topuz mi je u ruci lak kao perce. Uspio se, lopov, obraniti štitom! Ništa zato, već ću se ja njega dočepati.

— Čuvaj se, Šilo!

Jedva sam se stigao prignuti. Stepnjakovo kratko koplje prozviždalo mi je iznad glave. T-ras, t-ras. I toga ću udesitt.

Pokraj mene, Vest je počeo stenjati i kleenuo je na koljeno. Strijela u ramenu, krv na košulji.

J-eh! Hrup! Kakav je to oklop, kao lupina odjajeta... A sad toga u crnoj šapki... Ah, ti, dembelane, tebi dobar udarac . . . Ništa, ništa, sve ću ja tebi vratiti dvostruko, T-ras, udri, t-ras... A-a-a! stenju trube... Udri, lomi, t-ras . . . *

Pustio sam iz ruku komad stolca i ogledao se oko sebe. Razbijeno staklo svuda po podu. Samo je stolić za jelo nekako ostao čitav.

Pogledah pod stol. Pod njim se skvrčio Kočetkov, držeći pod mišicama svoje dragocjene staklenke.

— Sve je dobro — rekoh nesigurno.

Kočetkov se iskašljao, izvukao ispod stola i odmah se povukao malo dalje od mene.

— Neočekivana reakcija — rekao je pošto je čas zamišljeno šutio. — Ništa slično nisam doživio. Za vrijeme snasjećanja ispitanik uglavnom izvodi neke specifične, uskoprofesionalne kretnje. Tako se burno taj proces ovdje još nikad nije odvijao.

— Sve kretnje koje sam ovdje izvodio bile su strogo profesionalnog, specifičnog obilježja — rekoh zlurado. — Hoćemo li nastaviti?

— Nastavit ćemo — pristade odmah Kočetkov. Čini se da je njihov entuzijazam ostan nedirnut. — Odmah ću nabaviti nove čašice.

U taj tren istodobno poče netko kucati i lupati na ulaznim vratima. Kočetkov oprezno stavi boce u kut, podalje od mene, i poleti da otvori vrata. Pred vratima su stajala dva milicionara dobrovoljca s povezima oko rukava, i treći, neki ćelavko. Taj je bio, tko zna zbog čega, u pidžami, ali i on je imao povez oko rukava.

— Što se to ovdje kod vas događa, druže Kočetkov? — upita ćelavac, pokušavajući prodrijeti u stan.

Kočetkov je zbunjeno šutio. Jedan od milicionara, mlad crnokos momak, zbunjeno nešto promrmlja i zatim će glasno:

— Susjedi se žale — reče i pogleda prema ćelavcu. — Lupa se i buči kod vas.

Ćelavac je vrtio glavom i glasno uvlačio zrak u nos.

— Siguran sam, domaća rakija — doda žalobno, ali i pun sebe.

Shvatio sam da je krajnji čas da se i ja umiješam.

— A o čemu je zapravo riječ, drugovi? — smiješio sam se ljubazno, glumeći mirno i dobrodušno nerazumijevanje.

— Što vi to pripovijedate gluposti? — upita milicionar. — Pomažem svome prijatelju da premjesti namještaj — počeh objašnjavati. — Slučajno nam je iz ruke pao stol. Zar smo vas uznemirili? — Upitao sam to ćelavca, što sam mogao toplije.

— Što vi to izmišljate, Zinovije Arkadijeviču? — zakašnjelo se pobuni Kočetkov. — Otkud vam je pala na um rakija?

— Druže Kočetkov, ja vas službeno upozoravam — reče oštro ćelavac Zinovij Arkadijevič.

— Osim toga, još nije ni jedanaest sati... — dodah ja.

— Molim, izvolite pregledati stan — reče Kočetkov uvrijeđeno i širom otvori vrata.

Zinovij Arkadijevič već je stupio u predvorje, kad ga zaustavi prvi milicionar.

— Kamo ste navrli? To se ne smije. Mi na to nemamo pravo. Uostalom, ovo su sasvim pristojni ljudi.

— I trijezni — doda potiho drugi milicionar.

Zinovij Arkadijevič priđe mu sasvim blizu i intimno nešto prošapta ravno u uho, a ovaj odmahne glavom.

— Ne, nipošto. Uostalom, meni se čini da je ta vaša prijava bila

nepotrebna.

— Mladi čovječe — poče svečano Zinovij Arkadijevič — ne smatrate li vi da...

— Do viđenja — rekoše nam milicionari — i oprostite što smo vas uznemirivali — te zatvoriše za sobom vrata.

— Je li to jedan od vaših prijatelja što je prošao kroz uspomene o teškoj prošlosti? — upitah za svaki slučaj.

— To je sasvim običan susjed — odgovori Kočetkov — neobično neugodan čovjek. Sumnja u mene, ne znam zbog čega. Čini mi se čak da me špijunira.

Kroz slabo zatvorena vrata lijepo se čulo kako Zinovij Arkadijevič oštro osuđuje nemar, neodgovornost i političku kratkovidnost.

— Vrag ga odnio — zaključih tom ocjenom čitav incident. — Hajde da pokušamo još jednom.

Vratili smo se u sobu i Kočetkov donese novi par čašica.

— Meni se čini da nema nikakva smisla da se udubljujemo u daleku prošlost — rekoh odmah. — Ne mislim da bi profesionalne navike mojih dalekih predaka značile nešto meni i društvu danas. Svakako, želim nešto što bi mi dobro došlo kao hobi. Potražimo nešto iz bliže prošlosti.

Kočetkov se nije protivio. Ovaj mi je put nalio u čašicu vrlo malo žućkastog preparata. Doslovce samo nekoliko kapljica. Duboko sam uzdahnuo i popio. *

— No što je bilo sad? — upita Kočetkov poslije nekoliko minuta.

— Sjajno — rekoh. — Čini mi se da je bilo baš ono što mi je potrebno, tj. što će mi dobro doći. Gdje je učvršćivač?

Izumitelj preparata gorio je od znatiželje ali kao pravi istraživač znao je i svladati svoju znatiželju.

— Dajte se malo odmorite. Moram pomesti ovaj stakleni krš — predloži Kočetkov.

Otišao je u kuhinju i stao nečim bučiti, premetati te preslagivati teške predmete. Očito je od svih stvari što ih je imao metla bila najskupocjenija. Jer, u cijelom stanu jedino je ona bila spremljena vrlo pažljiva, da je tko ne nađe i ne ukrade.

— Jesam li rekao! — javi se poznat glas. U tom su glasu zvučali odjeci slavodobitnika, što je povremeno prelazilo u pravo likovanje.

U sobi se nalazio Zinovij Arkadijevič. Stajao je tik do stola i prstom doticao bocu sa žućkastom tekućinom. Bio je u onoj istoj pidžami s crvenim povezom na rukavu. Sad sam na povezu razabrao i izblijedjeli natpis »Prva linija«.

— Kako ste se našli ovdje? — upitah ga strogo.

— Vrata nisu bila zatvorena — odbrusio je oštro. — Ipak je, dakle, posrijedi domaća rakija. Vrlo se rijetko varam, mladi čovječe. Uvijek sam smatrao Kočetkova sumnjivim čovjekom. Nije ga žena ostavila

bez razloga.

— Otkud vam je to poznato?

— Savršeno vas se ne tiče — odbrusi Zinovij Arkadijevič, ali na kraju ipak objasni: — Od javnosti ne možeš ništa sakriti.

Svaka mu je riječ bila teška i značajna, kao opeka što vam pada na glavu. Već sam odlučio da ga izbacim iz stana, ali odjednom sam se predomislio.

— Recite, kako vam je uspjelo dokučiti da je ovdje posrijedi rakija? — upitah ga podlo. — Ta to je vrlo lako vino. Istina, sami smo ga napravili. Uostalom, izvolite, kušajte...

— Znam ja ta vina — reče ironično Zinovij Arkadijevič i napuni do vrha čašu žućkastom tekućinom. — Vrlo su mi dobro poznata ta vina.

Efektno se iskašljao i progutao sve nadušak. Vjerujem da uopće nije osjetio kakav je tek onomu što je ispio. Lice mu se namrštilo. Ruka mu je automatski potiažila po stolu slani krastavčić i ja u tu ruku stavih čašicu s bezbojnim učvršćivačem.

— Stojte — počeo je još s praga vikati Kočetkov, očajničkom gestom odbacujući metlu.— Što to radite?

No bilo je kasno. Susjed je ostao stajati još koju minutu, a zatim, sagnuvši se, tiho izišao iz stana ... *

Posljednji se pokušaj pokazao za mene zaista sretnim. Jedan je od mojih predaka bio muzičar i ja sad prilično uspješno sviram violinu. Što je najglavnije, radim to radosno i veoma mi se sviđa. I ne samo meni, nego i Svjetlani. S njom sam se upoznao na institutskom koncertu amatera. Naši se interesi poklapaju, uveliko. Ona me izvrsno razumije i prati me na klaviru.

S Kočetkovom se sastajem, no ne baš često. Veoma je zauzet radom u svome laboratoriju. Preparat neće tako brzo biti dostupan javnosti. U krajnjem slučaju, predaja na opću upotrebu odgađa se sve dotle dok Kočetkov i njegovi kolege ne otkriju sredstvo koje će neutralizirati djelovanje učvršćivača. U tome je čitav problem, kako se na dan našeg upoznavanja uvjerio izumitelj osobno.

Do trenutka kad je Zinovij Arkadijevič primio konjsku dozu preparata, nitko nije pomišljao na to da bi se naše genetičko pamćenje moglo prostirati u tako daleku prošlost.

Kočetkovljev susjed također je prihvatio svoj hobi. Sad je tih, zamišljen i nastoji da ne dođe na oči miliciji.

Naime, suradnici 35. odjela milicije u Lužnikima već su nekoliko puta bili prisiljeni sastavljati zapisnik protiv Zinovija Arkadijevića koji se volio ljuljati na grani o koju bi se objesio jednom nogom, a njegova je ćela pri tom blistala još jače...

Vera Broz:

Zaboravljeno osećanje

Vaspitni toranj, veličanstvena zgrada od pleksiglasa i čelika, ukomponovana u centar naseobine tako da su svi prilazi završavali pred njenim ulaznim vratima. Mirina je posmatrala taj prizor dok je tražila pogodno mesto za parkiranje mlaznog jednoseda.

Ulice se slivaju u jednu zgradu, grad okrenut mladosti.

Bila je ponosna što danas odlazi na poslednji sprat, danas, u svojoj dvadesetoj osmoj. Verovala je da tamo hrle na stotine mladih ljudi, ponosnih što stižu na svoju poslednju stepenicu nauke.

Poslednja stepenica nije morala biti i najviša u Vaspitnom tornju, ali mladi je čovek dostizao određen nivo znanja prema svojim mogućnostima i bio siguran da se dalje više ne može. Testovi su odlučivali, nije bilo izuzetaka. Kao i u celokupnom prošlom i budućem životu, svako je išao prema svojim snagama, beskompromisan put kompjutera vodio je naprednijem društvu.

I eto, ona danas odlazi na poslednji sprat, tamo — pri samom vrhu naučne lestvice — biće upućena u dalji život. Zar je mogla želeti više?

Majka joj je, polazeći na posao, jutros, ostavila malog robota-čestitku: »Najdraža, nastavi svojim putem. Svu sreću. Mama.« Devojka je bila dirnuta njenom pažnjom. Uzvratila je istim metodom: »Pokušaću... daću sve od sebe... Mirina...«

Ugledala je slobodan prostor i pritisnula »park«. Dugme zasvetli, kao da malim migom deli njenu radost. Potom oseti meko spuštanje. Možda će saobraćajac imati neku primedbu na njeno vizuelno približavanje i sletanje, ali šta mari. Dan je bio čist i sunčan, nije mogla odoleti malom nestašluku.

Mirina napusti vozilo i uđe u tihu ulicu. Saobraćajna patrola bila je poprilično i nezainteresovano udaljena. Prolećno sunce uspavljivalo je strasti.

Spusti se u podzemni prolaz i požuri ka ulaznim vratima Vaspitnog tornja. Mladi ljudi, zadovoljni, ispunjavali su pasaž. Promicali su pored nje, jedva čujno razgovarajući. Kao i ona, mora da su se osećali prijatno u svojim kombinezonima od sintelamea. Univerzitetski znak raspoznavanja, odeća za koju ona s tugom pomisli kako je od danas više neće nositi.

Pred ulazom raspoređivao ih je prijatan mlad glas. Tako se svako

osećao zbrinutim. Prozivka prijateljska, kuda krenuti i koji lift upotrebi ti.

»Mirina Usalagarti. Pređi u levu traku. Lift označen zelenom strelicom. Srećno.«

Zelela je da odgovori, kako je samo smešno izgledalo što se toga uopšte setila. I glas sa uputstvima bio je sintetički, napravljen na osnovu vokal-testova (a možda je i njen jedan atom-glas bio ovdje, jer je na testovima dobila naročito priznanje). Bio je to zajednički glas najlepših glasova njene škole.

Približavala se liftu kao i obično. Jedan po jedan, mladići i devojke, odlazili su u visinu zgrade. Nije bilo zastoja, jednostavno su nestajali iza raznobojnih strelica. Videla je kako, svako za sebe, po navici spušta oči prema brzinometru na ruci i prema tome usmerava svoj korak. Činila je isto.

Onda se saplela.

Nije mogla da se seti dešava li se to ikom normalnom, ali ona se jednostavn saplela o vlastitu nogu i posrnula. Tako je pred samim liftom izgubila dragocen sekund. Vrata su se nečujno zatvorila pred njom, a već sledećeg trenutka ponovo otvorila. Neko je s leđa gurne i ona uđe, potpuno gubeći glavu. Oseti paničan strah, ali nije smela da se pokrene. Lift se ponovo zatvori i poče lagano dizanje. Dok je pokušavala da se uspravi, lift poče da zastaje a svetio zatreperi.

Neko je pridrži za ruku, taj koji je ušao za njom. Onda se svetio potpuno ugasi, lift se zaustavi i ona shvati da su ni na nebu ni na zemlji.

— Da li ste povređeni? — zapita muški glas iz mraka. Ona nesvesno trgne svoje ruke što dalje od toga glasa. — U neprilici smo, ali trajaće kratko — nastavi glas.

Mirina potraži baterijsku svetiljku ugrađenu u rukav odeće, pri samoj levoj šaci. Ali muškarac je bio brži, te treperava svetlost obasja tesnu kabinu.

— Štedite svoju bateriju, možda nam zatreba — rekao je tiho.

Devojka se najzad uspravi i okrene prema njemu.

— Ne znam šta se desilo sa mnom — reče zbunjeno. — Ja... ja...

— Svakom se to moglo desiti — reče on.

Sada je stajala posmatrajući ga dok je proučavao pod, zidove, tavanicu. Bio je visok, tamne, kratko potšišane kose. Verovala je da ima svetle oči, ali ne dozvoli sebi slobodu da zagleda. Samo se prigušeno nasmeje njegovim tamnim, pomodnim brkovima.

— Ne vidim ništa smešno — rekao je prekorno, ali prijateljski.

— I nije smešno — odgovorila je postiđena. — Ne znam šta mi je danas.

Sad se on uspravi, bio je viši najmanje za glavu od nje, i pogleda je radoznalo.

— Uzbuđeni ste, to je sve.

Osetila je u njegovom glasu sigurnost, jer on nije govorio tek da nešto kaže, on je tvrdio.

Ona se zbuni. Pitala se u sebi šta joj je, gde su sve one reči koje je znala ranije? Gde je sigurnost?

— Ova neprijatnost može trajati desetak minuta — nastavi mladi čovek. — Tako se moramo upoznati. Ja sam Nor.

— Mirina — rekla je tiho.

— Lepo ime — zainteresovano će on. —A imate i lepe oči, nos, usta.

Ona se oseti dvojno. Prijatno i neprijatno, ali ono prvo je bilo deo nje. Ovo drugo bi kompjuter u vaspitnoj grupi nazvao socijalnim. Pitala se šta da pokaže.

— Zbunjujete me — reče najzad.

Smejao se prijatno, široko.

— To je dobro, da vas ne hvata panika. U ovom veku tehnike, čovek je izgubljen ako ne brinu o njemu.

— I vi... i vi ste čovek.

— Naravno, ako mislite na moj biološki sastav.

Ona se još više zbuni. Šta se dešava ovde, pitala se. Priče o čovekolikim robotima bile su neobične i za ovaj vek čuda, a sada bi trebalo da sretne jednog u pokvarenom liftu.

Ali on se nasmeje i pruži ruku prema njoj.

— Nisam nikakav robot — reče čitajući joj misli. — Proverite.

Ona pruži ruku i neodlučno opipa njegovu. Bila je topla i meka.

— Mora da ste iz umetničkog paviljona — reče da prikrije kako se raduje što je pravi, živi čovek.

— Ne, svemirska istraživanja.

— Politička zbivanja dvadeset petog veka — odrecitova ona. Uostalom, tako je odgovarala i ostalim studentima. Čula je kako je uzdahnuo duboko, a onda pogledao u tavanicu.

— Lepo vas uče — reče oporo. — Zar bi i bila neka razlika da smo roboti?

— Mislim da bi — rekla je jednostavno. — Ne bismo se plašili.

— Ne bismo...? — On se malo sagne kako bi je pogledao u oči. — Mislite li na nas ili na sebe?

— Na oboje — reče ona svesna da je to glupo.

— Pa, eto, ja se slučajno ne plašim.

Mirina oseti kako se ljuti što je on tako siguran. Htela je reći kako zna da se on ne plaši i kako je baš briga za sve, pa čak i šta on misli o ovom trenutku... Ali nije imala hrabrosti da se posvađa sa jedinim čovekom u ovom obešenom prostoru, pogotovo ne sa čovekom sa kojim će deliti sledeće trenutke neslobode.

Gledala je sintepregradu ispred sebe, pitajući se šta je uzrok kvaru.

Ona se saplela i izgubila svoje vreme, prema tome uletela je bezglavo u Norov termin. A to znači da je ONA uljez, a ne ON.

Uzdahne...

Bila je neprijatna, a on se trudio da joj pomogne. Nije li još iz mraka pitao da li se povredila? Jeste. Zar se nije postavio sasvim prijateljski? Jeste.

Uzdahne...

Mnogo je stvari trebalo tek naučiti. Na primer, misliti o drugim ljudima na neki novi način. U njenom životu ljudi su bili apstrahovani zbog želje da im pomogne, da nauči nešto o njima. Mora da je greška tu negdje... ali gdje...?

— Molim vas, nemojte više uzdisati — rekao je Nor. Ona ga pogleda i osmehne se.

— U pravu ste — reče osećajući kako joj se vraća sigurnost. — Neprijatan sam sagovornik.

— Ali ste prijatna devojka. Samo pokušavate da budete sve ono što ste naučili. Previše, kako biste vi rekli, socijalizacije, stvara prazninu u vama samim. Odatle strah i nesigurnost, smem li tvrditi?

— Vi mnogo čitate — rekla je. — Ja nisam stizala dalje od svog dvadeset petog veka, malo sam zastarela.

— Ja mnogo gledam. Otvorenih očiju. Volim prostor, širinu, ljude u njima.

— Jeste li puno putovali?

— Ne, ne onoliko koliko želim. Danas sam mislio da ću najzad biti oslobođen ove vaspitne stege, ali sreo sam vas.

— Oprostite za moju nespretnost.

On je pogleda malo začuđeno, ali zaista toplo.

— Poznajete, Mirina, neko osećanje? Na primer... kad bih sad rekao da mi je drago što ste se sapleli pred liftom, šta biste osećali?

— Rekla bih da ste ludi.

— Ne pitam šta biste rekli, nego šta biste osećali. Devojka se zbuni.

— Ili kad bih vas sad dotakao rukom, ili kada bih na primer...

On zastane i pogleda je nekako drugačije, drugačije od svih. Potom podigne ruku ka njenom obrazu, lagano je dotakne i poljubi.

...Lift se jedva osetno zatrese, potom krene prema gore.

»Mirina Usalagarti. Pođi za crvenom strelicom«.

Vrata se otvore. Ona se pokrene iz njegovog naručja, što je mogla sigurnije. Nekakav odsjaj iz Norovog pogleda zabode se negdje u visini njenih grudi.

Ostane sama na međuspratu.

»Mirina Usalagarti. Pogrešila si. Sačekaj termin.«

Ona baci pogled na brzinometar i nastavi da se penje sledećim liftom.

Bila je prazna. Nešto je smetalo. Nešto što nije naučila i što se ne

može naučiti.

Na njenom terminalu nije bilo mnogo studenata. Kompjuterska selekcija razredila je redove. Ona se uputi prema vratima sa zelenom strelicom, ali glas koji joj je pomogao, učini joj se stran i nemelodičan. (Isti glas, ista devojka, šta se to zbiva sa mnom, mislila je.)

U glavi haos. Pitala se kako se sve izmenilo. Učila je i radila kako su je rasporedili, trudila se da bude onakva kakvu su tražili, kakva je trebalo da bude mlada žena njenih godina... Naljuti se što o sebi razmišlja kao o mladoj ženi... Nor je bio muškarac. Kakav će biti njen muž kad ga odrede kompjuteri? Posumnja u tačnost i nepristranost kompjutere. Šta ako ona ubaci podatke kakve želi, hoće li te mašine...

Sada je čekala u dvorani za dodelu priznanja, u Odaji svečanih boja. Stajala je u društvu ljudi koje nikada nije videla, niti će ih videti. Ili... ili te ljude sreće svaki dan ne primećujući...?

»Mirina Usalagarti. Imaš pitanja—?«

Senzori su registrovali njen nemir. Glas je bio divan ženski sintealt. Devojka se zbuni. Sagne glavu.

— Pitanje je — reče tiho iako je znala da nitko ne sluša. — Pitanje je... kako nazvati... osećanje...?

Tišina.

Mladi ljudi ispred i iza nje srpljivo očekuju raspored ili nagradu. Do tridesete, kako su učili, život je iščekivanje. Nakon toga svako je samostalan: može raditi sve u domenu dozvoljenog.

Tišina.

Mirina stoji u redu i čeka da joj kažu kako će živeti posle diploma, škola i vremena provedenog u Vaspitnom tornju. I ona sad zna da joj neće moći da odgovore na pitanje staro samo nekoliko minuta. Jer, njoj je novo, a kompjuteru nepoznato.

»Mirina Usalagarti. Imaš pitanja...?

Tu smešnu rečenicu ponavljače još hiljadu puta.

Ona odloži svoju univerzitetsku odeću i prihvati novu.

— Nemam — reče tiho. — Bila je zabuna.

Richard Matheson:
Born of a Man and Woman

Prevela Jadranka Supić

Izjelica

Uz prodornu škripu kočnica kolona automobila se zaustavila. Prigušene psovke udarile su u vjetrobrane. Pješaci su otvorenih usta i razrogačenih očiju poskočili u stranu.

Usred križanja pojavila se niotkud velika, metalna lopta.

— Što se događa? — zagrmio je policajac silazeći s povišenog mjesta, odakle je upravljao prometom.

— Zaboga! — poviče jedna tajnica naginjući se kroz prozor na trećem katu. — što bi to moglo biti?

— To se pojavilo niotkud — reče brzo jedan starac. — Kažem vam, niotkud!.

Svi su se okupili oko lopte na kojoj su se otvorila ovalna vrata.

Jedan čovjek iziđe, skoči na zemlju i zainteresirano pogleda oko sebe. Mnoštvo ga je promatralo.

— Što radite ovdje? — zaurlao je policajac približujući mu se i mašući blokom. — Zabavljate se ometanjem prometa?

Čovjek se nasmiješi. Ljudi koji su mu stajali bliže, čuli su da je šapnuo:

— Ja sam profesor Robert Wade i dolazim iz 1954. gotfine.

— Daa, daa — gunđao je policajac. — Odmah maknite taj vaš trik.

— To nije moguće — odgovori čovjek. — Bar za sada.

Policajčeva gornja usna se opusti:

— Ali, što vi sebi dopuštate? — reče osorno.

Uputio se prema metalnoj lopti i pokušao je gurnuti. Lopta se ne pomakne. Udari je nogom i poviče:

— Jao!

— Pustite! — reče stranac. — To ne vodi ničemu. Policajac Ijutito gurne vrata i pogleda unutra, ali ubrzo zgranut, ustukne.

— Što? Što? — vikao je u nedoumici.

— Što ste vidjeli? — upita profesor.

Policajac je pomodrio. Stisnuo je zube. a lice mu se grčilo u ogorčenom gađenju.

— Ako mi objasnite... — započne profesor.

— Tišina, pokvarenjače! — zacrveni se policajac, prekinuvši ga.

Profesor je, začuđen i malo zabrinut, ustuknuo. Policajac se približi lopti, stavi ruku u nju i izvadi neke stvari.

Zatim se dogodilo nešto strašno. Žene su okrenule glave i za vriskale od gađenja. Muškarci u najboljim godinama stali su kao ukopani, iskolačenih očiju. Djeca su krišom, podmuklo, promatrala prizor. Mlade su se djevojke onesvijestile.

Pošto je drhtavom rukom skupio predmete, policajac ih žurno sakrije pod svoj ogrtač. Zatim snažno udari profesora po ramenu.

— Svinjo! — procijedi kroz zube. — Nitkove!

— Objesite ga! Objesite ga! — skandirala je skupina uvrijeđenih dama i davala takt udarajući štapovima po pločniku.

— To je sramota! — mrmljao je jedan čistunac čije se lice zarumenjelo.

Profesora su oborili na tlo. Uzalud se branio i protestirao. Vika gomile zatomila je njegove krikove. Počeli su ga udarati štapovima, kišobranima, štakama, smotanim časopisima.

Osvetnički prsti udarali su prijeteći mu, čuo je optužujuće glasove:

— Nitkov!

— Ogavna osoba!

— Bijedni pokvarenjak!

U slijepim ulicama i uličicama, u zloglasnim četvrtima, na sastajalištima narkomana, u plesnim dvoranama pohotljiva su se lica razvedrila, potaknuta pogibeljnim maštanjem. Graja se širila. Zidovi su podrhtavali od bestidnog cerekanja.

Profesora su odveli u zatvor.

Stražareći ispred metalne kugle, dva su policajca sprečavala znatiželjnike da joj se približe. Oni su, sjajnih očiju, gledali u unutrašnjost.

— Tamo unutra! Bilo je TAMO UNUTRA! — bez prestanka je ponavljao jedan grozničavo oblizujući usne. — Kad na to samo pomislim *

Komesar Castlemould je upravo gledao pornografske fotografije u času kad je zazvonio interni telefon.

Jedan grč snažno mu potrese koščata ramena, a umjetni zubi — zveckajući — udarili su jedni o druge. Složio je brzo fotografije i gurnuo u ladicu svoga stola.

Još jednom pohotljivo pogleda sliku na vrhu i zatvori ladicu. Ispijeno mu lice poprimi masku službenog dostojanstva, a onda pritisne na komandnu tipku.

Na ekranu se pojavi lice kapetana Rankera iz Odjela za nadzor. Debeli vrat mu se prelijevao iznad ovratnika i stvarao jastučiće sala.

— Komesaru — reče cmizdravim, poniznim glasom — oprostite što vas ometam u razmišljanju.

— Upravo tako! Upravo tako! — reče Castlemould razdražljivo i zabubnja prstima po stolu.

— Imamo jednog zatvorenika — reče kapetan. — Tvrdi da je vremenski putnik i da je došao iz 1954. godine.

Kapetan, s osjećajem krivice, odvrati pogled.

— Što gledate? — gunđao je komesar.

Kapetan Ranker podigne mlitavu ruku u namjeri da ga zamoli da bude strpljiv, zatim, tražeći ispod stola, izvadi tri predmeta koja je stavio na podlogu za pisanje da bi ih Castlemould mogao vidjeti.

On je tako raširio oči da su mu skoro ispale iz duplji. Jabučica mu

se grčevito micala gore-dolje.

— Aaah!... Gdje ste to našli?

— Zatvorenik je to imao uza se — reče ponizno Ranke«.

Stari je komesar bio kao opčinjen tim stvarima. Od pohote zavrtjelo mu se u glavi. Počeo je šmrcati raširenih nosnica.

— Ne mičite se. Dolazim odmah — reče promuklim glasom. Prekine vezu. Još je malo oklijevao, a onda je ponove pritisnuo tipku. Kapetan Ranker se pojavi na ekranu i brzo Makne ruku sa stola.

— Ne dirajte u to! — naredi oštro Castlemould. — Jeste li me razumjeli?

— Jesam, komesaru — odgovori smeteno kapetan. Castlemould prezirno šmrkne i prekine vezu, zatim naglo ustane cerekajući se požudno.

— Ah-ah! — poviče. — Ah-ah-ah! Hodao je gore-dolje i trljao ruke.

— Ah-ah-ah-ah! — ponavljao je, a onda naredi da pozovu njegov osobni automobil.

Izvan ćelije začuli su se koraci. Jedan čuvar otvori vrata i pogledom punim prezira pogleda zatvorenika, — Ustanite, vi! — reče srdito.

Profesor Wade ustane, pogleda bijesno svoga tamničara I prijeđe prag ćelije.

— Nadesno — zapovjedi čuvar.

Wade skrene nadesno. Išli su duž jednog hodnika.

— Bilo bi bolje da sam ostao kod kuće — prošapće.

— Tišina, pseto jedno!

— Oh, vi, umuknite! Da li ste svi ludi? I to sve zbog..,

— Šutite, rekao sam! — derao se čuvar. — Nemojte nikada ovdje izgovoriti tu riječ (Uplašeno pogleda oko sebe l počne se tresti.) — Ovo je pristojno mjesto!

Wade podigne prema nebu molećiv pogled. — Ne, ovo je za mene previše — reče satrven. — Odustajem od svega.

Gurnuli su ga u prostoriju na čijim je vratima pisalo: KAPETAN RANKER — ŠEF ODJELA ZA NADZOR.

Čim je ušao, šef brzo ustane. Na stolu su bila tri predmeta koja su stidljivo pokrili bijelim platnom.

U prostoriji je bila još jedna osoba: starac naborana lica koji je ispitivački motrio Wadea.

— Sjednite — rekli su istovremeno šef i komesar.

Šef se ispričao. Komesar ga šmrčući odmjeri od glave do pete i ponovi:

— Sjednite.

— Što ste rekli? — upita Wade neodlučno.

Lice se kapetana Rankera ukoči kao da ga je udarila kap.

— Sjednite! — reče pocrvenivši. — Kad komesar Castlemould

nešto naređuje, odmah mu se treba pokoriti.

Wade sjedne. Ova su ga dvojica gledala kao lešinari koji vrebaju plijen.

— Ali, što znači...? započne profesor.

— Tišina! — vikne Ranker.

— Ne, neću šutjeti! — reče Wade Ijutito udarajući po naslonu svoga naslonjača. — Dosta mi je tih ludosti. I to samo zato što su pogledali u moju vremensku kapsulu i tamo našli...

Podigne bijelo platno što je pokrivalo predmete na stolu. Dva su muškarca poskočila i ustuknula kao da su ugledali da Wade zadiže suknju njihovim bakama.

Wade ustane i gurne platno u stranu.

— I, što, dakle, što je? — progunđa. — To je samo hrana. Samo malo HRANE!

Dva su muškarca sagla glave i pognuti leđa kao da im je riječ koju je Wade izgovorio bila nepodnošljiva.

— Dosta — mrmljao je promuklo kapetan. — Vi ste bezobrazni. Ne želimo slušati vaše bestidnosti.

— Bestidne riječi! — ponovi zaprepašteno profesor Wade. — Jesam li dobro čuo?

Uzme jedan predmet.

— Kutija dvopeka je bezobrazna? — nastavi s nevjericom.

Kapetan Ranker drhteći zatvori oči. Stari se komesar pribrao i lukavo motrio profesora. Problijedio je kad je Wade bacio kutiju, a onda zgrabio druga dva predmeta.

— Jedna mesna konzerva! — reče bijesno profesor. — Boca kave! Zaboga, što je nepristojno u mesu i kavi?

Njegove su se riječi izgubile u dubokoj tišini. Svi su se zgledali. Ranker bolno zadrhta; lice mu je imalo tup izraz. Komesar je čas gledao ozlojeđeno Wadeovo lice, čas predmete koji su se ponovo našli na njegovu stolu. Činilo se da razmišlja duboko. Napokon kimne glavom i značajno se nakašlje.

— Kapetane, ostavite me samog s ovim nitkovom. Želim ići dokraja u istrazi o sramoti koju nam je nanio.

Kapetan krišom pogleda pretpostavljenog, poslušno sagne glavu i iziđe bez riječi. Ćulo se kako ide hodnikom i svaki čas uzdiše.

— Sada mi — reče Castlemould sjevši na Rankerovo mjesto — recite kakvu to igru igrate. — Glas mu je postao umiljat, ton gotovo šaljiv.

Palcem i kažiprstom podigne platno i s dostojanstvom duhovnika koji svojom mantijom pokriva gola ramena neke striptizete, pokrije tri grešna predmeta.

Wade se, uzdahnuvši, udobno smjesti u naslonjaču.

— Odustajem — reče. — Došao sam iz 1954. godine u svojoj

vremenskoj kapsuli. Uzeo sam malo hrane, ali priznajem da ništa ne razumijem.

Castlemould prekriži ruke na mršavim prsima.

— Mmm-mmm — promumlja kimnuvši glavom. — Eh, mladiću, slučajno vam vjerujem. Pretpostavimo da ste govorili istinu. Povjesničari doista govore o takvom periodu u kojem su... uh... ljudi uzimali hranu kroz usta.

— Sretan sam da sam napokon sreo nekog tko mi vjeruje — reče Wade. — Ali, volio bih da mi sve objasnite. Šta se godilo s hranom?

Komesar nije mogao ostati miran čuvši da se ta riječ izgovara tako bezobzirno. Wade ga pogleda uplašeno.

— Ma je li moguće da je čak i sama riječ HRANA postala nepristojna?

Ponavljanje te riječi odjeknulo je u Castlemouldovu mozgu. Nagne se i sjajnih očiju podigne platno. Gledao je kutiju s dvopekom, mesnu konzervu i bocu s kavom, i činilo se da se smirio. Vrhom jezika ovlaži suhe, sive usne. Wade ga je promatrao s dubokim gađenjem.

Starac je drhtavom rukom pomilovao kutiju s dvopekom kao da se radi o nozi neke plesačice. Disao je teško.

— Hrana... — Pohotno je izgovorio tu riječ.

A onda kao da taj uzbudljivi prizor više nije mogao podnijeti, naglo ponovo pokrije platnom tri predmeta i oštro pogleda profesora Wadea.

— Hm... — ponovi nastojeći shvatiti tu riječ. Wade zatrese glavom i napravi grimasu.

— Nevjerojatno! — promrmlja.

Osjećajući da ga obuzima čudna nelagodnost, okrene glavu da umakne starčevu pogledu. Kad ga je pogledao, vidio je da opet gleda kradom ispod platna čiji je rub podigao, i u tom je času nalikovao na mladića koji izvodi svoju prvu vragoliju.

— Komesaru...

Castlemould se trgne, obješene donje usne. S vidljivim naporom se sabere.

— Da, da — reče i proguta slinu.

Wade ustane, uzme platno, raširi ga po stolu i stavi na njega tri sporna predmeta prije nego ga je smotao i svezao. Podigne tako napravljen zavežljaj.

— Ne želim kvariti važe društvo — reče. — Dopustite mi samo da sakupim potrebnu dokumentaciju o vašem vremenu i onda ću otići... i odnijeti OVO.

— Nikako! —poviče uplašeno Castlemould.

Wade ga sumnjičavo pogleda i komesar se ugorize za usne.

— Htio sam reći — reče veselo — da se ne morate žuriti. Napokon — doda šireći ruke — vi ste moj gost. Dođite idemo k meni na...

Bučno pročisti grlo, ustane, obiđe stol i potapša Wadea po ramenu dok su mu se usta raširila u osmijeh koji je podsjećao na razjapljene čeljusti čaglja.

— U mojoj ćete biblioteci naći svu potrebnu dokumentaciju.

Wade je šutio. Starac je s izrazom krivnje na licu gledao oko sebe.

— Ali bilo bi... uh... bolje da taj zavežljaj ne ostavljate ovdje. Ponesite ga sobom.

Suučesnički se naceri. Wade je postao još sumnjičaviji. Castlemould srdačno nastavi:

— Žalim što moram reći, ali ne mogu se pouzdati u svoje podređene. Ako bi netko u ovo dirnuo, izazvao bi mnogo problema.

Nehajno pogleda u paket koji je Wade napravio i grlo mu se stegne.

— Znate kakvi su ljudi; neki nemaju čvrstu volju. Nikad se ne zna što se može dogoditi.

Rekao je to nezadovoljno, kao da se ta strašna pretpostavka upravo dogodila u njegovu neporočnom duhu.

Odlučivši da prekine svaku raspravu, pođe prema vratima i dok ih je otvarao, okrene se Wadeu.

— Čekajte me ovdje. Idem potpisati vašu otpusnicu.

— Ali... — započne Wade.

— Ne, ne, molim vas — uporno je zahtijevao Castlemould uzmičući.

Ostavši sam, profesor Wade kimne glavom. A onda iz džepa izvadi čokoladu.

— U interesu mi je da ovo oprezno pojedem jer sam inače izgubljen.

Kad su ulazili u trijem njegove kuće, Castlemould reče:

— Dajte mi paket. Stavit ću ga u svoju radnu sobu.

— Radije ću ga zadržati — odgovori Wade suzdržavajući se da se ne nasmije, ugledavši komesarevo crveno lice. — Što bi bilo suviše veliko iskušenje.

— Za koga? — Za mene? — poviče komesar. — Ah! Ah! To je smiješno.

Stavio je ruku na zavežljaj koji je Wade držao, dok su mu se usne skupile u prkosnu grimasu.

— Nešto ću vam predložiti — reče ljutito. — Idemo u moju radnu sobu i ja ću paziti na vaš paket dok vi budete prelistavali knjige. Što kažete na taj prijedlog, ha? Ah! Ah!

Wade je slijedio starca koji se hramajući uputio prema svojoj radnoj sobi s visokim stropom. I dalje je bio zbunjen. HRANA: u sebi je ponavljao tu riječ da bi joj shvatio značenje. Bila je to zaista neopasna riječ. Ali, kao i svaka riječ, mogla je poprimiti značenje koje su joj ljudi željeli dati.

Promatrao je kako Castlemouldove ruke, prošarane venama, miluju zavežljaj i opazio posjednički i lukav izraz na starom jogunastom licu. Pitao se da li bi bilo zgodno da mu ostavi... Obuzeo ga je osjećaj ironije zbog oklijevanja. Evo, već je i njega zarazio čudan virus!

Ušli su u sobu.

— Imam najbolju zbirku u gradu — pohvalio se komesar. — Potpunu... (namigne okom prošaranim crvenim žilicama) ... i neokrnjenu.

— Vrlo dobro — reče Wade.

Prišao je policama i pogledom prešao po složenim knjigama koje su ukrašavale zid.

— Da li imate jedan...?

Započeo je rečenicu i okrenuo se, ali je zastao ugledavši neobičan prizor. Komesar se udaljio, sjeo za stol, rastvorio zavežljaj, i s pohotljivim pogledom kojim škrtac vrednuje svoje zlato, promatrao mesnu konzervu.

— Komesaru! — pozove ga Wade glasno.

Starac poskoči i ispusti konzervu koja padne na tlo. Kad je spazio Wadea naglo se podvuče ispod stola, da bi se ubrzo pojavio stišćući zaprepašteno konzervu rukama.

— Da? — reče glasom koji je nastojao biti ljubazan. Wade mu okrene leđa. Jedva se suzdržao da ne prasne u smijeh. Nastavio je pokušavajući kontrolirati svoj glas:

— Imate li nekakvu povijest?

— Naravno! — reče ponosno Castlemould. — Najbolju koja postoji.

Uputi se prema jednoj prašnoj polici i uzme debelu knjigu.

— Nedavno sam je pročitao zbog vlastitog zadovoljstva — reče noseći je profesoru Wadeu.

Govorio je i istovremeno puhao u knjigu s koje se podigao oblak prašine.

— Evo — nastavi Castlemould — sada sjednite ovdje. Lupkao je po naslonu kožnatog naslonjača. — Naći ću vam o ćemu ćete pisati.

Wade je gledao kako prilazi pisaćem stolu i otvara ladicu. Napokon, neka stari luđak zadrži hranu ako je želi. Castlemould se vrati s blokom od sintetičkog papira u ruci. Skoro je rekao da je i on imao jedan, ali se predomislio, pomislivši da bi bilo interesantno posjedovati jedan primjerak papira iz budućnosti.

— Smjestite se ovdje i zabilježite što god želite — reče Castlemould. — I ne brinite za vašu h... Uf, ne brinite.

— Kamo idete?

— Ja? Nikamo, nikamo... Ostajem ovdje. Bdijem nad...

Izgubio je glas, grlo mu se steglo i njegov se, kao magnetom privučen pogled zaustavi na predmetima na stolu.

Wade sjedne u naslonjač i otvori knjigu. Još jednom pogleda starca.

Castlemould je blažena i glupa pogleda tresao bocu s kavom i slušao klokotanje.

Svi izvori h... na zemlji bili su uništeni velikom upotrebom bakterioloških pulverizacija u vojne svrhe, pročita profesor. Sićušne kapljice, natopljene klicama, prodrle su u zemlju tako duboko da je bio onemogućen rast bilo kakvih biljaka. Okužile su se i životinje od kojih se dobivalo M . . . I M... kao i sve jestivo u oceanima. Nitko nije bio predvidio takvu situaciju, a u toku posljednje, beznadne faze rata, nisu stvorene nikakve zalihe hrane.

Gotovo sva voda na Zemlji također je postala nepitka. Pet godina nakon rata, kad je nastala ova knjiga, zagađenost je još bila svuda prisutna; čak je ni kiše nisu mogle ublažiti Osim toga...

Mašući zabrinuto glavom, profesor Wade podigne oči s teksta koji je upravo čitao. Pogledao je Castlemoulda koji je sjedio za stolom i zamišljeno premještao kutiju s dvopekom u rukama.

Wade ponovo počne čitati i brzo završi poglavlje. Onda pogleda na sat. Trebao je otići. Završio je bilješke i zatvorio knjigu. Ustao je, postavio knjigu na policu i približio se stolu.

— Sada idem — reče.

Castlemouldove su usne zadrhtale otkrivajući loše zube.

— Zar već? — reče kao da ga je pritajena prijetnja u tom odlaženu uplašila.

Pogleda po prostoriji tražeći nešto.

— Ah!

Nježno položi kutiju s dvopekom i ustane.

— Želite li jednu malu injekciju? — predloži. — Samo jednu, prije nego odete.

— Što?

— Jednu injekciju.

Wade osjeti na svojoj mišici komesarovu ruku koja ga je gurala prema naslonjaču.

— Dakle... — reče starac, postavši odjednom neobično veseo. Dobro, pomisli Wade kad je sjeo. Ostavit ću mu hranu. To će ga umiriti.

Stanac je iz jednog kuta dogurao prema Wadeu pomičan, natrpan stol na kojem je bio brojčanik, povezan sa sjajnim cijevima koje su slobodno padale, a na krajevima su im bile igle.

— To je naš način i... (komesar krišom pogleda okolo, kao neki prodavač pornografskih razglednica)... PIĆA — završi tiho.

Wade je vidio kako je zgrabio neku cijev.

— Dajte mi ruku.

— Da li to boli?

— Ne, ne, nimalo — reče starac. — Ne trebate se bojati. Zgrabi Wadeovu ruku i zabije mu iglu u dlan. Wade poskoči, ali bol odmah prestane. Zatim je osjetio kako mu neki fluid teče žilama i kako mu se opuštaju mišići.

— Da li vam je ugodno? — upita komesar.

— Zar vi ovako pijete?

— Nemaju svi ovako luksuzan pribor kao ja — odgovori ponosno Castlemould ubrizgavajući sebi injekciju u dlan. — Poklonio mi ga je guverner kao protuuslugu za hapšenje čuvene bande rajčica.

Wade je osjetio kako ga obuzima ugodna obamrlost. Još trenutak ću zadržati iglu, pomisli, a onda idem.

— Banda rajčica? — zabrine se on.

— Da, bila je to grupa poznatih kriminalaca koji su pokušali uzgajati rajčice i prodavati ih na veliko.

— Strašno!

— To je bilo ozbiljno, jako ozbiljno.

— Doista velik problem. U redu, sada mi je dosta.

— Čekajte, pripremit ću vam drugu tekućinu — reče Castlemould mičući iglu na brojčaniku.

— Ne, hvala, dosta mi je.

— A što kažete na ovo?

Wade zatrepće očima i zatrese glavom u nastojanju da rastjera maglu koja mu je mutila vid.

— Ovo je dovoljno — reče. — Boli me glava.

— A ovo sada? — upita Castlemould.

Unutarnja toplina koju je Wade osjetio postala je snažnija. Činilo mu se da mu venama kola vatra. Hvatala ga je, vrtoglavica.

— Dosta! — reče i pokuša ustati.

— A još ovo? — navaljivao je Castlemould vadeći iglu iz svog dlana.

— Ne želim više! — poviče Wade.

Želio je izvaditi iglu, ali klonula ruka to nije mogla učiniti. Bez snage je utonuo u naslonjač.

— Prestanite — reče slabim glasom.

— A OVO? — ponovo će Castlemould.

Wade zastenje; činilo mu se da mu se tijelom razgara vatra. Toplina se širila kao lava.

Uzalud se pokušao pomaknuti. Postao je trom, utonuo u komu izazvanu alkoholom, kad je Castlemould konačno zaustavio aparat. Wade se šćućurio u naslonjaču, a sjajna je cijev još visila na njegovoj ruci. Poluzatvorene oči poprimile su staklasti izraz narkomana.

Odnekud je dolazila buka, ali mu je pomračeni mozak uzalud pokušavao razaznati odakle. Treptao je vjeđama, dok mu je glava bila kao ukliještena između dviju poluga užarena željeza. Napokon otvori

oči i kroz maglu ugleda sobu. Činilo mu se da se police s knjigama dodiruju i miješaju. Kimne glavom s osjećajem da mu je lubanja puna praporaca.

Malo-pomalo magla se raspršila, kao da se dizao jedan po jedan veo.

Video je Castlemoulda za stolom. Upravo je JEO.

Nagnuo se naprijed, crvena lica, s izrazom kao da se odaje nekom pomamnom, putenom obredu. Pogled mu je bio uperen u hranu poslaganu na stolu. Među dlanovima držao je bocu s kavom i požudno pio, a usne su mu bučno i zanosno srkale.

Odreže drugi komad mesa, stavi ga između dva dvopeka i drhtavom rukom prinese sendvič ustima. Divlje zagrize i počne bučno žvakati kolutajući očima.

Wade je lica zgrčena od gađenja nastavio promatrati starca. Ovaj je, dok je jeo, s vremena na vrijeme odvraćao pogled s hrane i promatrao poredane pornografske slike.

Wade je pokušao pomaknuti ruke, ali kao da su bile od olova. Uz strašan napor uspio je napokon približiti ruke jednu drugoj. Zastenjao je promuklo i otrgnuo iglu koja mu je još bila zabodena u dlan.

Zaokupljen orgijom pravog proždrljivca, komesar na njega nije obraćao nikakvu pažnju.

Kad je Wade pomaknuo noge, činilo mu se da pripadaju nekom drugom. Znao je da će, ako ustane, popustiti pod težinom i da će pasti.

Zarije nokte u dlanove. U početku nije ništa osjetio. Zatim je malo-pomalo počeo osjećati, mozak mu se bistrio rastjerujući oblake koji su se bili nagomilali.

Očima je pratio Castlemoulda. Starac je drščući jeo i pri tom je milovao svaki komad prije nego što ga je stavio u usta.

Wade se borio da ponovo stekne samokontrolu. Morao je otići.

Castlemould je ispraznio zavežljaj i grickao posljednje mrvice oblizujući prste. Kad se uvjerio da nije ostala ni mrva mesa, popio je preostale kapi kave i s uzdahom odložio bocu. Još jednom promotri fotografije prije nego ih je pijanim pokretom odgurnuo. Pospanim okom pogleda kutiju, konzervu i praznu bocu brišući umorno usta krajem prstiju.

Ubrzo mu se gornji dio tijela nagne, glava padne naprijed i on glasno zahrče.

Gozba je bila završena.

Wade posrćući ustane i napravi nekoliko koraka. Činilo mu se da tlo pleše pod nogama. Dođe do Castlemouldova stola i nasloni se. Starac je još spavao.

Wade se prošeće po prostoriji stalno se podupirući objema rukama. U glavi mu se vrtjelo. Stigne do naslonjača i promotri tragove gozbe. Zbog vrtoglavice morao je zatvoriti oči. Kad ih je ponovo otvorio,

pogled mu se zaustavi na fotografijama. Licem mu preleti izraz čuđenja.

To su bile fotografije živežnih namirnica. Cvjetača, pečena purica... Na nekima su obnažene žene nudeći i profanirajući čvrsto držale dehidrirane listove zelene salate, kržljave rajčice, osušene naranče.

— Moj bože — promrmlja — moram odmah otići odavde. Kad je bio blizu vrata, sjetio se da ne zna gdje je njegova vremenska kapsula. Zastane, i pošto je jedan trenutak oklijevao, vrati se u sobu. Ne ispuštajući iz vida komesara koji je spavao otvorenih usta, počeo je kopati po ladicama.

U najdonjoj našao je ono što je tražio: cijev koja je podsjećala na cijev pištolja. Zgrabi je i bijesno prodrma starca.

— Ustanite — zagrmi.

— Ah! — reče Castlemould i poskoči.

Trbuhom udari u rub stola, a onda se tupo skljoka u naslonjač.

— Ustanite! — ponovi grubo Wade.

Komesar uplašeno ustane pokušavajući se nasmijati i pri tom mu s usana padne mrvica dvopeka.

— Hajde, hajde, mladi čovječe!

— ZAVEŽITE! Odvedite me u moju kapsulu.

— Ali čekajte jedan...

— Odmah!

— Prije svega, ne igrajte se s tim. To je opasno.

— Nadam se da je tako. Hajde, ustanite i uzmite svoj auto.

Castlemould naglo ustane.

— Doista, mladiću, vi iskorištavate...

— Šutite, stari jarce. Odvedite me u svoj automobil i budite sretni ako ne pritisnem obarač.

— Zaboga, nećete to učiniti!

Komesar se pomakne, zatim zastane s grčem na licu i sagne se držeći ruke na trbuhu.

— Oh, ta hrana! — reče žalosnim glasom.

— To ste i zaslužili — reče Wade gurajući ga naprijed.

— Bilo bi pravedno da crknete.

— Oh! — stenjao je starac držeći se i dalje za mješinu.

— Nemojte me zlostavljati.

Ušli su u predvorje. Castlemould se spotakne i zgrčenih prstiju nasloni se na vrata jednog ormara.

— Umirem — izjavi.

— Hajdemo, naprijed — naredi Wade.

Ne slušajući ga, Castlemould otvori vrata ormara, nagne se i počne povraćati.

Wade se okrene s gađenjem.

Starac je napokon, ispijena i blijeda lica, izašao iz ormara i

zatvorio vrata.

— Oh... — jedva prozbori i nasloni se na vrata. —To ste i zaslužili — reče Wade.

— Ne govorite tako. Skoro sam tamo i ostao.

— Na put — reče Wade bez komentara.

Ušli su u auto i komesar koji se malo oporavio, prihvati upravljač. Wade sjedne kraj njega s uperenim pištoljem.

— Oprostite mi da sam... — počne komesar.

— Krenite.

Komesar je ponovo pokazao dobru volju i započeo:

— Ne bih želio biti negostoljubiv.

— Tišina!

Starčevo se lice zgrčilo.

— Mladiću, zar ne biste željeli zaraditi novaca?

— Na koji način? — upita Wade znajući što će slijediti.

— To je vrlo jednostavno...

— Morao bih vam donositi hranu — završi Wade. Grč preleti Castlemouldovim licem.

— Zaboga — cmizdrio je — što je u tome loše?

— Vi ne znate što govorite, zar ne?

— Ali... ali..., mladiću — blejao je starac.

— Zašutite već jednom — poviče Wade sležući s gnušanjem ramenima. —Sjetite se što ste radili u ormaru i šutite!

— Znate — navaljivao je komesar — to je samo zato što nisam navikao. Ali sada ja... — na licu mu se pojavi vragolast izraz — želim to ponoviti.

Automobil zakrene i Wade izdaleka opazi svoju vremensku kapsulu.

— Vrlo važno — reče ne ispuštajući komesara iz vida. — Morat ćete ostati bez toga.

Komesar je izgledao kao progonjen čovjek. Nestrpljivo je lupkao lijevom nogom, a ruke su mu se grčile nad volanom.

— To je vaša posljednja riječ? — reče prijetećim glasom.

— Budite sretni da ne pucam u vas.

Castlemould ne reče više ni riječi. Lukavo žmirkajući motrio je cestu.

Auto zakoči kod kapsule i stane.

— Recite policajcima da želite razgledati unutrašnjost — naredi Wade.

— Ako ne poslušam?

— Dobit ćete u trbuh sadržaj ovog oružja, ma kakav on bio.

Castlemould se trudio da se nasmiješi kad su se policajci približili.

— Što to znači...? — počne jedan od njih. — Oh! to ste vi, komesaru! — nastavi mijenjajući ton. — Čime vas možemo uslužiti?

— Želio bih... uf... pogledati ovaj predmet. Moram nešto provjeriti.

— Naravno, komesaru — reče policajac.

— Oružje mi je u džepu — promrsi Wade kroz zube. Ne odgovorivši, komesar otvori vrata kapsule.

— Ja ću ući prvi — reče povišenim glasom. — U slučaju da to postane opasno.

Dva su se policajca tiho divila njegovoj hrabrosti. Wade se ugrize za usne, ali se utješi mišlju da će bezobzirno izbaciti Castlemoulda prije nego krene.

Komesar se preko nekoliko stepenica popne kroz otvor. Kosti su mu zapucketale i on zagunđa. Wade mu pomogne gurajući ga naprijed. Uživao je kad je začuo kako je starac bučno udario u željeznu pregradu.

Pratio ga je u stopu i za trenutak pustio oružje u svome džepu da bi se mogao poduprijeti rukama. Ali kad je prekoračio prag, sa zaprepaštenjem je osjetio kako mu Castlemould okretno kopa po džepu i vadi oružje.

— Ah! ah! ah! — reče starac podrugljivo i glas mu se odbije o unutrašnjost kapsule.

Wade ga je nejasno nazirao u mraku i naslonio se na metalnu pregradu.

— Što zapravo namjeravate učiniti? — upita. Starac se nasmiješi pokazujući lažne zube.

— Otići s vama. Povest ćete me sobom.

— U kapsuli ima mjesta samo za jednu osobu.

— Tada ću to biti ja.

— Vi ne znate rukovati aparatom.

— Naučit ćete me.

— Što će se dogoditi ako odbijem?

— Dobit ćete metak uglavu.

— Pretpostavimo da prihvatim. Što ćete učiniti?

— Vratit ću se po vas.

— Ne vjerujem vam.

— Nemate izbora, mladiću — rugao se komesar. — Sada mi objasnite kako ovo funkcionira.

Wade stavi ruku na džep.

— Pazite! — upozori ga komesar.

— Želite li da vam pokažem upute za rukovanje?

— Da, ali, čuvajte se! Kažete, upute za rukovanje?

— Oh! vi nećete razumjeti ni riječi — izjavi Wade gurajući ruku u džep.

— Što to vadite? — upita ga komesar.— To nije papir.

— Čokoladu — reče ganutljivo Wade. — Dobru, slatku, punomasnu čokoladu!

— Dajte mi to!

— Držite. UZMITE.

Komesar pođe naprijed i istog časa ispusti oružje na pod. Wade to iskoristi, baci se na njega, uhvati ga za ovratnik i nogavice i baci kroz vrata kapsule.

Začuli su se uplašeni povici policajaca kad im je njihov komesar pao pred noge. Wade baci čokoladu koja je pala na starčevu naboranu lubanju.

— Bijedni pokvarenjak! — poviče smijući se.

Zatim zatvori vrata i pokrene napravu koja ih zatvara hermetički. Uključio je pogonski kotač i privezao sigurnosne pojase, smijući se na pomisao što će sve izgovoriti komesar da bi čokoladu sačuvao za sebe.

Trenutak kasnije, križanje je na tom mjestu bilo prazno. Jedino se prašina uskovitlala i u tišini se čuo samo jedan zvuk: pohlepno stenjanje izgladnjela starca.

Kapsula s treskom stane. Vrata se otvore i Wade izađe. U dvorani s kontrolnim uređajima opkolili su ga kolege i studenti.

— Hej! — poviče njegov prijatelj. — Uspio si!

— Uspjeh je prava riječ — odgovori Wade, zadovoljno misleći koliko je ta tvrdnja bila daleko od istine.

— To treba proslaviti — reče prijatelj. — Večeras ćemo prirediti gozbu. Dobro, što ti je sada?

Profesor Wade je pocrvenio.

Objavljeno prema dogovoru GPA München

Robert Hász:
A rémület éjszakája

Preveo Zlatko Glik

Noć užasa

Od vatre što je veselo plamtjela u kaminu u prostoriji je bilo polumračng i toplo. Bio je mjesec veljača. Točnije, petnaesti veljače. Taj datum neću nikada zaboraviti.

Tamo vani divlje su se borili elementi. Vjeatr je suludo puhao noseći pahuljasti snijeg i začas je nastala prava snježna mećava.

Sjedio sam pred otvorom kamina zavaljen u golemi naslonjač, nogu ispruženih gotovo do plamena. Moj prijatelj Walter probirao je među pićima u ormariću. Prostorija je bila ukusno uređena, rekao bih malo staromodno: zidovi prekriveni raznim lovačkim trofejima, a umjesto saga prostorila su se velika medveđa krzna. Stepenice prema sobama na katu bile su natrulih dasaka, pa nam je svakom prilikom prijetilo da propadnemo. Više stotina godina stari mačevi i drugo oružje povješano po zidovima svjedočili su također o starosti kuće.

— No, što kažeš? — upita Walter dok je miješao neki koktel. (Walter je bio majstor za koktele.) — Je l' da, rekao sam ti da će kuća zadovoljiti čak i tvoj izbirljivi ukus?

— Da, rekao si.

— Zar možda možeš zamisliti neko bolje mjesto za zimski odmor? Ovdje imamo sve...

— Osim što u spavaonici nema struje, u kupaonici bojler radi kad mu padne na pamet, u kući postoje četiri telefona a ni jedan ne radi, a kada idem po stepenicama osjećam se kao padobranac prije skoka; unaprijed sam pripreman na pad.

— Bili smo sretni da smo za taj novac nešto ovakvo dobili.

Walter mi pruži čašu smećkastog pića. Okusih ga. Po ukusu nisam mogao razaznati od kakvih je vrsti pića pripremljeno, ali i ovaj put sam morao priznati da je Walter kralj koktela.

— Osim toga — nastavih — već tri dana nismo ni koraknuli iz kuće zbog nevremena.

— Za to nisam ja kriv.

— Nadam se.

— Ipak tjedan dana izvan grada svakome dobro dođe. Ja samo

žalim što nismo mogli izbliza vidjeti onaj meteor što je ovih dana pao u okolini. Meni kao geologu to je veći gubitak nego bilo kome.

— Bit će još prilike. Osim toga, otkuda znaš da je uopće pao na tlo, mogao se pretvoriti u pepeo još u zraku?

— Rekli su na radiju

— Samo pretpostavka. U ovakvom vihoru sigurno nitko nije krenuo u potragu. Izgubili bi se na pola puta.

— Večeras si nekako polemično raspoložen.

— Samo želim ubiti vrijeme. Dosada je loš sugovornik. Iskapih ostatak pića, ustadoh i odšetah do prozora.

Vani je bilo mračno kao u rogu, dok se prijeteći šum vjetra prikradao kroz dimnjak. Nisam kukavica, ali ni za kakve pare ne bih sam ostao u ovoj kući udaljenoj više kilometara od najbližeg naselja. Čudne su me misli spopale stojeći ovako pred prozorom. Kao da me bezbroj otvorenih očiju promatra iz mraka...

— Nisi mi pričao o tvome putovanju na Daleki istok — obratih se Walteru kako bih odagnao neugodne misli.

— Kad dobro promislim, ni na putu ni u toku istraživanja nije se dogodilo ništa osobito. Osim, možda, jedne stvari o kojoj ti neću pričati jer te ne bi zanimala, a osim toga ne dajem joj neko značenje...

— Samo pričaj, brže će nam proći vrijeme! Walter slegne ramenima.

— Pa, u redu. Pošto smo se spustili u Džakarti, naša grupa i ja odlučismo da tek narednog dana počnemo istraživanja, jer se najprije morala nabaviti potrebna oprema. Tako je i bilo. Ujutro smo bili spremni za polazak. Cilj je našeg puta područje između Bandunga i Semaranga, gdje smo namjeravali skupljati kamenje vulkanskog porijekla. Više smo dana lutali po brdima, provodeći noći u obližnjim selima, gdje su stanovnici za malo novca rado davali konak za jednu večer. Stvar se dogodila u jednom selu. Naćulih uši.

— Već se odavno spustila noć, kad sam se sa svojim prijateljima okupio oko vatre u društvu starijih mještana. Na čistini je bilo nekoliko koliba od bambusa a iza njih prostirala se prašuma. Tišinu noći remetili su reski krikovi pauna. Starci što su sjedili s nama prikazali su nam jedan drevni ritualni običaj. Crnu magiju sam dotad smatrao nekom vrsti praznovjerja. Tu sam, međutim, saznao koliko čvrsto živi crna magija u mjesnom stanovništvu. Koliko je duboko u njima, iako, unatoč svemu, ne vjerujem u njeno postojanje i snagu, iako ipak ... ne, ne znam! Neki krhki starac, noge skupivši poda se, razgrnuo je pepeo i granom iscrtao po njemu nerazumljive oblike. Iz jedne kolibe začu se dječji plač, a za nekoliko trenutaka pojavi se na vratima mlada žena u naručju s dojenčetom kojem je moglo biti nekoliko mjeseci. Žena je krenula ravno prema nama i zaustavila se kod starca koji je crtao po pepelu. Kleknula je i prema njemu pružila

uplakano dijete. U tom trenutku starac zahvati u šaku vreo pepeo i pospe ga djetetu na gola prsa. Videći tu brutalnost, instinktivno poskočih prema starcu. On se pokuša podići, ali više nije mogao umaći mojoj pesnici. Iako je udarac zbog spontanosti bio prilično jak, tako da ga je bacio na zemlju, starac ipak odmah ustade i upre zakrvavljene oči u mene. Podiže ruke k nebu i, pošto izreče nekoliko nerazumljivih riječi, okrenu se i nestade iza kolibe. Nismo razmišljali dugo. Bojeći se posljedica incidenta ubrzo smo se udaljili. Tek poslije, kad smo se već htjeli vratiti kući, saznao sam što je značio starčev postupak, odnosno, što je izrekao uzdignutih ruku k nebu.

— Dakle, što? — požurivao sam ga.

— Zaista želiš znati?

— Kaži već jednom, ne živciraj me! Walter mi pogleda duboko u oči.

— Bacio je smrtno prokletstvo na mene.

Nekoliko trenutaka začuđeno sam ga gledao i zatim mu pristupio.

— Ali, nadam se, da ipak u njega ne vjeruješ? — Ništa nije rekao. — Ti zaista vjeruješ u to?

Jedno vrijeme se kolebao, pa onda odrješito rekao:

— Ne, kako bih... ali ipak, nekako to živi u čovjeku kao crna uspomena i ne pušta ga ni trenutka na miru.

— Zaboravi! Ti si znanstvenik, ne smiješ vjerovati u takve praznovjerice. Nismo više u srednjem vijeku. A sada ostavimo sve to na miru, radije natoči još jedno piće!

Uz još po koju čašicu razgovarali smo o sasvim drugim temama. Vrijeme je prolazilo, ali je vihor još onako bjesnio. To će, čini se, trajati bar još nekoliko dana. Stari zidni sat pokazivao je deset sati. Walter baci posljednju cjepanicu na vatru.

— Nemamo više drva — reče.

— Izaći ću i donijeti — rekoh podižući se iz fotelje, ali Walter upade u riječ.

— Nemoj ići nikamo, i onako si prehlađen! — Nabaci ogrtač na sebe i izađe.

Ostadoh sam u golemoj kući. Namjestih se u naslonjaču i zagledah se u rasplamtjelu vatru kamina. *

Zaspao sam. To je bila prva misao kad otvorih oči. Pogledah na zidni sat: prošlo je jedanaest. Ustadoh, nalih si još jedno piće i tek tada spazih da sam još sam u prostoriji.

Možda je Walter već otišao u svoju sobu?

Vatra u kaminu je. već zamrla i... i kraj kamina nije bilo ni komadića drveta. Drvarnica nije ni pedeset koraka od kuće; za jedan sat moglo se tu razdaljinu proći i deset puta, čak i po ovakvom vihoru. Nije moguće da Walter još nije donio drva.

Gdje je Walter?

Na vješalici visio je samo moj kaput. Uspeh se do njegove sobe. Bila je prazna. Ništa drugo nisam mogao zaključiti nego da je Walter još izvan kuće.

Navukao sam kaput. Kad sam izašao u jezivi mrak, u glavi mi navriješe čudne misli. Je li moguće da je Walter zalutao? Ne, nikako. Osim toga vijavica se već smirila. Svuda oko mene vladala je duboka tišina dok sam hodao po smrznutom snijegu.

Walter nije čovjek pustolovne prirode; on ne bi tek samo tako odlutao u noćno doba. Ma kako nastojao, nisam mogao naći obiašnjenje. Na nebu su blistale zvijezde. Studen je bila oštra. Kad su mi se oči već privikle na mjesečevo svjetlo, nešto mi privuče pažnju na bijelom snijegu. Tamne mrlje. Sagnuh se. Krv.

Stresao sam se. Valjda nije...

Pogledah naokolo. Kod drvarnice neka tamna hrpa dopol zatrpana snijegom. Odjurih tamo. Više nisam razmišljao. Sagnuo sam se i okrehuo tijelo.

Bio je to Walter.

Gledale su me staklaste oči, pogled neprisutan, kao da on nije ovdje nego u nekoj neizmjerljivoj daljini. Poluotvorena usta i oči izazivali su neopisivu jezu. Bio je mrtav. Znao sam. Od prvog trenutka bio sam toga svjestan.

Na glavi duboka rana, a oko njega barica krvi. Nisam ništa shvaćao. Okrenuo sam se i potrčao prema kući. Dojurio sam do vrata. Bila su zatvorena. Htio sam vikati, ali iz grla nije izlazio glas. Obišao sam kuću i našao se pred stražnjim vratima. Bila su otvorena. Ušao sam i naslonio se na dovratak. Zažmirih.

Što se ovdje događa? Tko je ubio Waltera? To nije moglo biti slučajno. Na nekoliko kilometara nema naselja. Walter je umro. Nema ga više... ostadoh sam.

Vrata! Tko je zatvorio vrata?

Iz šume se čulo vučje zavijanje. Stresoh se. Ipak to ne može biti istina. Ne može! Mislio sam samo na jedno: ubojica je u blizini. U komori je bila lovačka puška. Staro oružje, ali zacijelo još dobro. Krenuo sam prema dnevnoj sobi jer odande vode vrata u komoru. Potražih prekidač, ali na moje zaprepaštenje ni tu nije bilo struje. Pipkao sam po mraku, pazio na svaki sušanj. Pokušavao sam se smiriti, no poslije sam morao sebi priznati da se u životu nisam tako plašio kao u tim trenucima.

Napokon sam pronašao vrata i ušao. Hladan zrak udari mi u lice. Dobro sam znao gdje je puška, pa sam je tako i u mraku našao. U blizini je bila i kutija svijeća; izvadih jednu i zapalih je. Uz pušku bila je i kutija patrona. Napunih oružje i šaku patrona stavih u džep.

Sa svijećom u ruci uđoh u dnevnu sobu. Prostorija se već odavna ohladnjela, drva nije bilo, a ja ni po koju cijenu ne bih ponovo izlazio

iz kuće. Sjedoh zato u fotelju ogrnuvši se pokrivačem. S puškom u naručju zurio sam u polumrak što ga je stvarala slabašna svijeća. Ponovo sam o svemu razmislio od početka, pa ipak nisam mogao sebi objasniti ono što se dogodilo. Još sam pred sobom vidio Walterovo nijemo lice i prestravljene oči. Nešto mi se vrzlo po glavi. Crna magija! Starčevo prokletstvo Waltera! Odbacio sam tu misao. Praznovjeran nisam bio; uostalom, neko prokletstvo ne bi ostavilo na Walterovoj glavi onakvu ranu. O drugome je bila ovdje riječ. O ubojstvu. Podmuklom ubojstvu. Znao sam da Walter nije imo neprijatelja, iako je istina da sam mu ja bio jedini bliski prijatelj. Njegov nestanak osjećao sam kao teški udarac. Spominjao je smrt i riječi su se još iste večeri ispunile. Stisnuh pušku. U tom času se zarekoh: radilo se o bilo kome, osvetit ću prijateljevu smrt.

Osveta... kakvo značenje ima ta riječ? Mrtvoga neću uskrsnuti. Kad bi se i moglo, zar bi vrijedilo? Ta, što je život? Što li sam ja? Skup kompliciranih kemijskih reakcija, svjestan ili nesvjestan oblik materije, kojemu je kao nekom mehanizmu potrebno pogonsko gorivo, odgovarajuća unutrašnja i vanjska temperatura, jer bez toga prestaje raditi. Nema duše, nema duha, tek samo materija, rezultati kemijskih reakcija. Tražio sam smisao života, ali ni sa smislom smrti nisam bio načistu.

Odlutaše mi misli. Pogledah na sat i sa čuđenjem ustanovili da još nije prošla ponoć. Ustadoh da protegnem zgrčene udove, kad odjednom s kata začuh sumnjive šumove. Kao da je neko pomicao sitne predmete.

Krenuh prema stepenicama. Bilo je nemoguće tiho se popeti po stepenicama, jer su od dotrajalosti škripale. Kad sam se naposljetku našao pred vratima iza kojih je dolazio šum, njega odjednom nestade. Nisam dugo premišljao. S otkočenom puškom upadoh u prostoriju. Tek tada shvatih kakvu sam glupost učinio; struje nije bilo i ja se nađoh u mrklom mraku bez mogućnosti da se branim.

Nisam ni dovršio misao a već me dohvatio snažan udarac. Izgubivši ravnotežu počeh se valjati po stepenicama. Poslije padanja, koje se činilo beskrajnim, nađoh se ispružen na podu dnevne sobe. Gledao sam prema stepenicama što su mi se učinile orijaške i vidio neke sjene što su se sjurile niz njih i nestale kroz vrata.

Nastojao sam da se ne onesvijestim. Svim svojim snagama pokušao sam se pridići, što mi je konačno i uspjelo. U glavi mi se još vrtjelo od pada niz stepenice. Odmah zatvorih oboja vrata. Puška je ležala koji korak od mene, uzeh je i zabacih se u naslonjač.

Prozor bijaše blizu mene i tako sam mogao čuti one neljudske glasove izvana što su nalikovali na režanje pasa. U tom času prozorsko se staklo rasu u paramparčad i kroz njega proleti zakrvavljena sjekira. Okrenuh se i cijev puške naslonih na naslon fotelje, te opalih gotovo

bez ciljanja. Sačma odnese ostatke stakla na prozoru. Snažan pucanj još mi je nekoliko minuta odjekivao u ušima.

Onda nastade tišina. Ništa se nije pomaknulo. Srce mi je snažno kucalo a niz lice kotrljale su se graške znoja. Tek sada sam se počeo bojati. Struja zraka nadošla kroz prozor utrne svijeću i samo su bjelina snijega i mjesečina slabo osvjetljavali prostoriju. Tako sam mogao promatrati okolinu kuće. čak i u ovoj jezivoj hladnoći nisam zebao: grijao me strah.

Ponovo napunih pušku i počeh promatrati kroz prozor. Bio sam načistu da se ne radi samo o jednom protivniku kao što sam mislio u početku. I to ne o dva ili tri nego o cijeloj bandi!

Što žele, nisam mogao ni zamisliti, jer u ovoj kući nema ama baš ništa vrijedno.

Onda, kao da se neka sjena prošuljala između drveća u šumi. Šuma je bila stotinjak metara od kuće, pa sam se mogao i prevariti,.. ali ne! Malo dalje pojavila se neka tamna spodoba. Ubrzo sam zapazio da se na razdaljinama po deset metara pojavljuju dvonožne pojave. Uskoro su izašle iz šume. Ono što sam u taj čas ugledao, sledi mi krv u žilama. Nije ih bilo više od deset. Ne, ne, nisu to ljudi. Ta bića ne mogu biti zemaljska stvorenja, bar ne u današnjem smislu te riječi. Tijela obraslih gustom dlakom, više su nalikovali na životinje nego na ljude. Polako su mi se približavali razmjenjujući nerazumljivo mrmljanje.

Naciljah na jednog i potegoh obarač. Odgovor na pucanj bijaše vrisak. Pogodio sam jednoga. Ostali načas zastadoše, a onda trkom krenuše prema kući. Bio sam spreman na najgore.

Prozor je bio razbijen, pa sam odatle očekivao prvi napad. Nisam mogao još ništa smisliti, kad se na prozoru pojavi neka strašna glava. U mraku joj vidjeh samo obrise i bijele blistave zube.

Pričekah da se popne do polovice, pa otvorih vatru. Pade unatrag u duboki snijeg: čulo se samo duboko hroptanje. Jedva sam napunio pušku, a na stražnjim se vratima začu snažna lupa. Vjerojatno su ih pokušavali razbiti sjekirom. Dvoja vrata i prozor nisam mogao odjednom kontrolirati. Stražnji ulaz nije se neposredno otvarao u dnevnu sobu, pa mi je to još više otežavalo položaj.

U taj čas odjekne snažan udarac na stražnjim vratima a u hodniku se začuju teški koraci. Možda je nevjerojatno, ali sada se više nisam bojao. Ne zato što sam imao pušku u ruci; u to oružje se nisam previše uzdao. Jednostavno nisam osjećao nikakav strah (možda je to bilo od prevelika straha).

Mrmor se čuo već sasvim blizu. Jedno čudovište stupi u sobu. Podigoh pušku i opalih u pravcu odakle je dolazio šum. Divlji urlik potvrdi da sam pogodio. U plamenu pucnja vidjeh novo čudovište. U istom se trenutku okomi na mene rušeći sve pred sobom. Drhtavim rukama punio sam pušku i odmah opalio. Imao sam sreću. Da sam

zakasnio sekundu, izbio bi mi pušku iz ruke. Snaga sačme odbacila ga je nekoliko metara.

Tada su provalili druga vrata. Grozničavo sam punio pušku. I na prozoru se pojavi jedan. Pucao sam ponovo. Raznijelo mu je glavu. Nisam stigao ni izvaditi čahuru a već je do mene stigao onaj s provaljenih vrata. Nisam mogao ništa drugo nego kundakom zamahnuti u pravcu gdje sam slutio da mu je vrat. Normalnog čovjeka udarac bi mogao i usmrtiti, ali ovo biće kao da nije ništa osjetilo: istrgne mi pušku iz ruke i baci je daleko.

Pojurih prema stepenicama i tek što zakoraknuh na prve, kad se i odozgo počeše približavati koraci.

Nisam mogao zamisliti da mi je već kraj!

Straga me zahvate dvije snažne ruke i podignu uvis. Osjećao sam da padam, kao u neki zdenac bez dna. Zatim tupi udarac. U tom času mi pade na pamet: tko odlučuje o smrti?

Onda nastade beskrajna tama. *

Nekoliko trenutaka gledao sam bijeli neon na stropu. Oko mene sama bjelina, poslije neizmjerne tame. Neko bradato lice nagne se nada mnom.

— Kako se osjećate? — Začudo, ovo lice ne nalikuje na ono u čudovišta. — Jeste li bolje?

To je čovjek! Ljudsko biće!

— Da... gdje sam?

— U bolnici.

— Čudovišta... strahote! Ubojice... Walter...

— Da, znamo sve.

— Znate?

— Naravno. Prije dva dana našli smo vas i vašeg mrtvog prijatelja. Vjerojatno ste čuli za meteor što je pao nekoliko kilometara od kuće. Zbog strahovitog vihora nismo mogli nekoliko dana krenuti u potragu. Kad smo konačno uspjeli i kad smo stigli tamo, dočekao nas je nezamisliv prizor: umjesto stanovnika malog lovačkog naselja, našli smo krvožedne divljake. Ta spoznaja stajala je dva života naših drugova. Nije bilo izbora: sve smo ih pobili, da i druge ne bi zadesila slična sudbina. Pretražili smo cijelu okolinu i tako vas pronašli.

— Čudovišta... odakle su došla? — prekinuh ga.

— Zapravo, nisu ni bila čudovišta. Bili su to ljudi, u nekom smislu. Udar meteora o zemlju izazvao je snažno zračenje od kojeg su stanovnici malog lovačkog naselja — iz do sada neobjašnjenih razloga — naglo dobili osobine životinja. Kako u morfološkom smislu, tako i u ponašanju. To je sve. Sada se, ipak, pokušajte odmariti i sve zaboraviti.

Sklopih vjeđe. Da, zaboraviti! Zaboraviti po svaku cijenu!

(Izvorni naslov: A rémület éjszakájá — S mađarskog:

Zlatko Glik)

Jack Williamson:
With Folded Hands

Preveo Božidar Stančić

Skrštenih ruku

Onoga poslijepodneva kad je prvi put opazio nove robote, Underhill se vraćao kući pješice, jer je njegova žena uzela kola. Imao je briga i zbog neplaćene robe i s bankom. Iznalazio je rješenja, ali su se ona pokazala neprovediva. Koračao je zamišljen, noge su ga same vodile jer su poznavale prečicu između još neizgrađenog terena. I iznenada udari o zid. Nije to bio običan zid od opeka ili kamena već nešto glatko i sjajno, čudno. Underhill pogleda gore: zid je bio dio neke zgrade. Nema više prečice na putu kući. Ali još prije osam dana te zgrade nije bilo! I tada je kroz staklo vidio stvar. Staklo nije bilo obično. Golema prozirna ploča, tako prozirna da je i ne bi zamijetio da nije na njoj pročitao natpis: Agencija Dvije Rijeke, INSTITUT ZA HUMANOIDE, usavršavanje robota: slušati — služiti — štititi.

Underhilla su već nervirali ti klasični golemi ormari. I on se time bavio, a poslovi su stagnirali odnedavna. Toliko je na tržištu bilo androida, mehanoida, elektronoida, automatoida i običnih robota! Malo je koji ispunjavao obećanja prodavača a i tržište gradića Dvije Rijeke bilo je već zasićeno.

Underhill je prodavao androide, dakako kad je bilo kupaca. Posljednja pošiljka ostala mu je na skladištu i zato ga je zabrinjavala nova sutrašnja.

Gledao je bez simpatije kroz staklo. Nikad dosad nije vidio humanoida. Bio je manji i vitkiji od čovjeka. Koža od silikona, tamna i svjetlucava, ovalno lice graciozno, oči pitomog psa. Najljepši robot kojeg je vidio, ali, dakako, premalen da bi bio djelotvoran. Sjetio se napomena sindikata u reviji: »Androidi su uvijek veliki, jer konstruktori ne žele eleganciju nauštrb snazi i pokretljivosti. Android je uvijek krupan izdatak.«

Prozirna su se vrata otvorila i on je ušao u recepciju, želeći da vidi kakvom to varkom namjeravaju uspjeti novi konkurenti. Dok je promatrao golemo predvorje, splasnuo mu je optimizam prodavača androida. Još nije čuo za Institut za humanoide, ali je bilo očito da osvajaču tržišta nije manjkalo ni kapitala ni materijala. Jedan robot,

posve sličan onome kojega je opazio, pođe mu u susret elastičnim i brzim korakom. Na prsima mu je žuta metalna pločica: Humanoid serije 81-H-27, usavršavanje robota: slušati — služiti — štititi. Underhill se začudio što nije vidio leće: robot je imao oči boje metala. Zaustavio se i progovorio melodičnim glasom:

— Na usluzi, gospodine Underhill. — Underhill se začudio što je humanoid mogao raspoznavati jednog čovjeka Od drugog. To je bez sumnje komercijalni trik koji nije tako teško izvesti u gradiću poput Dvije Rijeke. Direktor je zacijelo bio odavde. Underhill se sabrao i upitao:

— Mogu li razgovarti s prodavačem?

— Ne možete, jer ne zapošljavamo ljude kao prodavače — odmah će on blagim srebrnastim glasom. — Institut za humanoide je osnovan da bi služio ljudima i ne unajmljuje njih u službu. Možemo vam dati sve obavijesti koje želite i izvršiti svaki zahtjev u pogledu službe humanoida.

Underhill je bio iznenađen. Nijedan robot, koliko je on znao, nije mogao sam napuniti svoje baterije, a kamoli sam sebe reklamirati i komercijalizirati. Blagi je glas nastavio:

— Bit ćemo sretni ako vam možemo demonstrirati posao u vašem domu, gospodine Underhill, bez obveze. Mi želimo raširiti svoju službu pomoći na cijelom ovom planetu, kad smo već na mnogim drugim uspjeli eliminirati čovjekove brige. Ustanovit ćete da smo bolji od svih starijih elektronskih mehanizama.

Underhilla je zbunjivala ta samoreklama robota i ustuknuo je nekoliko koraka.

— Dopustite mi da vam barem dam dokumentaciju — napomenuo je robot i pristojno uzeo brošuru sa stola i pružio je Underhillu. Da bi sakrio zbunjenost, Underhill ju je odmah počeo prelistavati. Niz slika u boji pokazivao je kakvu je sretnu promjenu izazvala prisutnost humanoida u čovječjem životu. Neka žena radila je nešto oko štednjaka i zatim odmarala, nemarno i oskudno obučena, robot se bavio kućnim poslovima. Na drugoj se slici ona mučila pognuta pišući na stroju, a već iduća je slika pokazivala ženu kako se izvalila na plaži u erotskom kupaćem kostimu, a robot je tipkao na stroju. Zatim se opet naprezala da prati ritam nekog strašnog stroja u tvornici, a već ju je sljedeća slika prikazivala kako pleše s nekim mladićem zlaćane kose, dok je borot radio sa strojem.

Underhill je uzdisao. Njegova kompanija za androide nije ga opskrbila takvim materijalom. Nijedna žena ne bi bila ravnodušna pred takvom brošurom.

— Pokažite knjižicu gospođi Underhill — savjetovao mu je humanoid. — Na posljednjoj je strani kupon za besplatnu demonstraciju u kući. Ne zahtjevamo plaćanje....

Underhill se zbunjen okrenuo i vrata su se pred njim otvorila. Zatim je zgužvao brošuru i bacio je na tlo. Vitki ju je robot odmah pobrao i iznova ponudio, blagim i ustrajnim glasom:

— Doći ćemo sutra u vaš ured i poslat ćemo ekipu na demostraciju u vaš dom, gospodine Underhill. Valja spasiti vaš posao. Elektronski mehanizmi koje prodajete ne mogu se mjeriti s nama. Predlažemo besplatni pokus gospođi Underhill.

Underhill nije ni pokušao odgovoriti. Koračao je pločnikom, a zatim je zastao da se sabere. Jedino je jasna bila pomisao. Loše se piše njegovoj agenciji. Osvrnuo se i pogledao sjajnu novu zgradu. Ovi su zbilja imali sredstava. Zaobišao je blok zgrada i našao se pred ulazom u sklonište. Iz golemog kamiona mnoštvo crnih i vitkih robota istovarivalo je goleme sanduke. Etikete na sanducima koje je prevozila međuzvjezdana prijevozna kompanija sadržavale su ime pošiljaoca: Institut za humanoide, Krilo IV.

Zavirio je u trijem gdje su istovarivali i otvarali sanduke. U njima su bili poslagani mali roboti. Odmah su bili oživljavani i iskakali su iz sanduka, svi jednaki. Jedan od njih priđe kamionu i obrati se Underhillu pogledavši ga metalnim pogledom:

— Stojimo vam na usluzi, gospodine Underhill. — Isti srebrnasti glas. Underhill se okrenuo i otišao. Neki robot što je tek stigao s nepoznatog planeta i iskočio iz ambalaže već ga zove po imenu! Prošavši dva bloka kuća, spazi bar i uđe. Bio je odlučio da ne pije prije objeda, ali nakon ovakvog dana... Ipak, viski nije bio dostatan da mu oboji budućnost ružičasto. Underhill se nadao da će pri izlasku iz bara ustanoviti da one zgrade više nema. No stajala je ondje, pa on pođe kući sjetna izraza lica. Kad je došao pred kuću, mozak mu se već razbistrio, ali je zakasnio na večeru ,a to mu Aurora neće oprostiti. Njegov desetogodišnji sin Frank nabijao je loptu, a dražesna jedanaestogodišnja Gay, nasmiješena, s pletenicama na glavi, ostavi igru i potrči mu u susret.

— Znaš li, tata, što ima novo? — Djevojčica je bila uzbuđena. — Mama je uzela novog podstanara.

Underhill je znao da se Aurora brine zbog novca, poreza i neplaćenih glazbenih lekcija za Gay. To bi novi podstanar spasio.

Kućanski je android postavljao stol praveći buku posuđem. Underhill je Auroru našao tek u dvorištu, gdje je pripremala posteljinu za podstanara.

Kad su se vjenčali, Aurora je bila lijepa djevojka, poput Gay, ali se s godinama njezina dražest preobrazila u agresivnu kiselost. Jest, on ju je još volio. Dobro je izgledala sa svojom dugom riđom kosom, a i ostala mu je vjerna, ali su je neostvarene ambicije otvrdnule. Nisu se svađali, ali su pri razgovoru često podizali glas... Iznad garaže bila je garsonijera za kućnu pomoćnicu u ljudskom obliku, koju nisu nikad

mogli sebi priuštiti. Sobica je bila premala za stanara, bolje da ostane prazna mislio je Underhill. Ne bi mogao podnijeti da mu se žena bavi nekim strancem. Ipak bi Aurora iznajmila sobicu ponekad, kad bi joj ponestalo novca... ali svi su podstanari, po Underhillovu mišljenju, imali izgled lopova.

Autore mu je dolazila u susret s rubljem u rukama.

— Nadam se da nemaš ništa protiv, dragi — rekla je. Sledge je izvanredan, ostat će ovdje koliko želi.

— Dobro, draga. — Nije volio protestirati, imao je dovoljno briga u agenciji. — Zatraži da nam plati unaprijed.

— Još ne može. Rekao je da će uskoro dobiti neki novac za pronalaske i tada će platiti.

Underhill je slegnuo ramenima. Koliko je puta čuo takve izlike.

— Sledge mnogo putuje, mnogo zna. Ne srećemo tako često zanimljive ljude, dragi. — Glas joj je bio blag, a sad je još više omekšao. — Daj mi deset dolara, dragi... Sledge je bolestan. Vidjela sam kako se srušio na ulici, policija ga je htjela prevesti u bolnicu, ali on nije htio. Oh, izgledao je tako dobar, tako otmjen... odlučila sam da ga uzmem k nama. Smjestila sam ga u kola i odvezla doktoru Wintersu. Bilo je zbog srca. On treba novac za lijekove.

— Zašto nije htio u bolnicu? — umjerenim će glasom Underhill.

— Ima mnogo posla, znanstvenog... Daj mi deset dolara, molim te.

Underhill bi joj mogao odgovoriti stotinu puta; mogao bi joj reći da će joj novi roboti zagorčiti život, da je smiješno njegovati bolesnika koji se može liječiti u bolnici besplatno, da Aurorini podstanari obično plaćaju obećanjima i da brzo nestaju... Ali ništa nije rekao, bio je naučen na kompromis. Izvadio je lisnicu i iz nje deset dolara. Aurore se nasmiješila i poljubila ga. Njega je zapljusnuo val nježnosti. Što će se dogoditi s njima i s djecom ako agencija propadne?

— Hvala, dragi... pozvala sam ga na večeru... vidjet ćeš. Večerat ćemo kasnije večeras... ako nemaš ništa protiv.

Nije imao. Pošao je u podrum uzeo čekić i čavle pa pričvrstio dovratak na kuhinjskim vratima. Volio je fizički rad, i nekoć je želio postati inženjer. A onda se oženio Aurorom i od svoga tasta preuzeo poslove s androidima.

Kad se vratio u kuhinju, spazio je kako je android počeo pospremati stol iako još nisu večerali. Činio je to rutinski.

— Stani! — viknuo je Underhill. — Ne spremaj! Android je stao i počeo opet postavljati tanjure i pribor, a Underhill je pomislio kako se taj zbilja ne može usporediti s novim humanoidima. Uzdahnuo je. *

Aurore je uvela novog podstanara, posjela ga u naslonjač i izašla da pozove djecu. Underhill je zapazio da Aurore ima meko srce za neke ljude. Ovaj stari nevaljalac nije izgledao tako bolestan kako je ona tvrdila. Dakako, bio je blijed, umornih kretnja, ali u pogledu mu

se nazirala vitalnost. Ruke su mu bile velike, prsti kvrgavi i dlakavi, ruke, dakle, aktivne, spremne za intervenciju...

— Zahvalan sam vašoj ženi, gospodine Underhill. — Dubok glas, sjetan osmijeh, naivan izgled. — Bilo mi je loše kad mi je priskočila u pomoć i ja ću se pobrinuti da joj se odužim.

Jest, pomislio je Underhill, to je bla-bla kao obično. Morao je prihvatiti igru, a ovaj Sledge ju je zacijelo znao.

— Odakle ste? — zapitao je, a Sledge nije odmah odgovorio. Neuobičajeno. Obično bi Aurorini podstanari odgovarali bez oklijevanja.

— S Krila četiri — napokon će Sledge. Ondje sam proveo dio života, ali napustio sam planet prije pedeset godina. Sad obično putujem.

Underhill se trgnuo i sad je promatrao čovjeka. Krilo IV! Ali ovaj oronuli starac nije mogao imati nikakve veze s Institutom za humanoide!

— Taj planet Krilo četiri je vjerojatno vrlo daleko, zar ne?

Stari je lukavac opet oklijevao.

— Sto devet svjetlosnih godina.

Underhill se iznenadio, ali je prešao na drugo pitanje:

— Žena mi kaže da ste znanstvenik, Sledge ...

— Jesam.

Ovaj je zbilja drukčiji od ostalih. Ostali, prijašnji, naširoko bi se raspričali o svojim sposobnostima, titulama i visokim položajima. Ovaj je bio suzdržan.

— I ja sam studirao za inženjera — primijeti Underhill

— a zatim sam se počeo baviti prodajom robota. — Starac se uspravio kao da će nešto reći, ali nije progovorio. — Zanimao sam se za fisijske materijale — opet će Underhill a vi?

Sledge ga je dugo i ozbiljno promatrao.

— Vaša je žena zbilja bila ljubazna sa mnom — rekao je polako. — Mislim da imate pravo znati istinu, ali bih vas molio da to zasad ostane tajna. Bavim se važnim problemima i istraživanjem koje mora ostati tajnom.

Underhill je odjednom osjetio grižnju savjesti zbog igre u koju se upustio.

— Oprostite...

— Ništa, ništa... ipak ću vam reći. Bavim se rodomagnetizmom. — Underhill je nerado priznavao da nešto ne zna, ali o ovome nije zbilja ništa znao.

— Oprostite, ali već sam dugo izvan ...

— Rodomagnetizam je bio ovdje potpuno nepoznat do moga dolaska. Ja sam postigao neke praktične rezultate. Ovoga trenutka ja sam bez novca, ali očekujem novac za svoje pronalaske, kako sam već

rekao vašoj ženi.

— Što je zapravo rodomagnetika? — zanimalo je Underhilla. Slušao je. Aurorini su podstanari bili napričali svega i svačega, ali se ovaj nije mogao mjeriti ni s kim. Govorio je smireno.

— To je univerzalna snaga, temeljna kao i feromagnetizam ili gravitacija, iako se još ne očituje tako određeno, no ide s elementima rodijem, rutenijem, paladijem...

Underhill nije baš sve zaboravio da bi ga netko mogao prijeći. Znao je da se paladij upotrebljava za dijelove satova zbog antimagnetiziranja. U ovoj igri on je bilježio i negativne poene, kao što je ovaj sada.

— Vidite, a ja sam mislio da su sve velike sile poznate.

— Efekti rodomagnetizma ne pokazuju se u prirodi — primijetio je Sledge strpljivošću profesora. — Dapače, efekti su paradoksalni, neobični, pa se običnim laboratorijskim metodama ne mogu otkriti. Za nekoliko dana mogao bih vam pokazati jedan primjerak svog izuma i tekst eksperimentalnih demonstracija. Rodomagnetičke radijacije se šire neizmjernom brzinom, djelovanje je obrnuto srazmjerno s udaljenošću... Rodomagnetizam nadilazi sve elemente osim onih iz trijade rodija.

Underhill je sad bilježio poene u strančevu korist, priznajući Aurori da ga je upoznala sa značajnim čovjekom.

— Rodomagnetizam je otkriven prilikom jedne matematičke analize sastava atoma — nastavio je starac. — Ustanovilo se da je bitan za ravnotežu internuklearnih sila. Prema tome, rodomagnetizam, usklađen s nuklearnim frekvencijama, može narušiti tu ravnotežu, modificirati je, izrazvati nuklearnu nestabilnost. Otad teški atomi, oni poslije paladija, atomski broj 46, imaju umjetnu fisiju.

Underhill mu doda još jedan poen u mislima i zapita:

— Takav pronalazak vam mora donijeti mnogo novca. Stari lukavac kimne glavom.

— Primjenu možete zamisliti. Moj izum ima prednost. Trenutne međuplanetarne komunikacije, radio-prijenos na bilo koje udaljenosti, mnogostruko veće brzine od svjetlosne i proizvodnja nuklearne energije revolucioranim načinom, bez klasičnog radioaktivnog goriva.

Besmislica! Underhill se svladavao da ostane miran i ozbiljan. Pa svatko zna da je brzina svjetla granica, a ovaj to samo ovako... smiješno! I još misli da će netko vjerovati da će izumitelj tako unosnog pronalaska pasti na to da stanuje u skučenom prostoru iznad garaže. Tada je zamijetio blijedi trag na lijevom zglobu. Znači, založio je sat. Obuzela ga je sumnja kad ga je starac zapitao:

— Hoćete li da vam pokažem temeljni uređaj? — Iz džepa je izvukao notes i kemijsku olovku.

— Ne morate se truditi — odvratio je Underhill. — Sumnjam da je

moje matematičko znanje...

— Ali ja znam da vi smatrate da ovakav izumitelj ne bi morao doći u kriznu situaciju — primijetio je Sledge, našlo je Underhill kimnuo glavom i kaznio se jednim poenom. Čini se da je stari lukavac bio kralj lažljivaca. — Ja sam na neki način izbjeglica... — dometne Sledge. — Došao sam ovamo prije nekoliko dana. Povjerio sam sve papire jednom advokatu, koji se brine za publikaciju mojih radova i zaštitu mojih prava. Mislim da ću ubrzo primiti predujam... Smjestio sam se ovdje jer je mjesto mirno i daleko od svemirske luke. Sad radim na drugom projektu, koji moram držati u tajnosti. Mogu računati na vašu diskreciju, gospodine Underhill, zar ne?

Underhill je potvrdio. Tada uđe Aurore s djecom da posluži večeru koju je donio android. Stranac se vidljivo trgnuo kad je ugledao robota.

— Zar tvoja kompanija ne bi mogla uposliti boljeg robota kao kućnu pomoćnicu, dragi? — zapitala je Aurora. — Bilo bi to krasno!

Primjedba je izgledala kao šala, ali je prisilila Underhilla na šutnju i gorko razmišljanje o humanoidima koji se smatraju savršenim i koji će donijeti nevolja njegovoj agenciju

— Postoje savršeni roboti, gospođo Underhille — javio se stranac. — Već pedeset godina bježim pred njima...

— Mislite na humanoide? — Underhill podiže glavu.

— Što vi znate o humanoidima? — pitao je stranac glasom u kojem se iznenada zamjećivala uznemirenost.

— Otvorili su ovdje agenciju — odvratio je Underhill — bez čovjeka kao prodavača. Nevjerojatno, ali istinito. I tvrde... Zastao je jer je vidio kako se starac trgnuo i zgrabio se objema rukama za stol. Jedna je žlica zazvečala kad je pala na pod, a Sledge je problijedio, ponestalo mu je daha. Posegnuo je u džep. Aurore mu je pomogla da nađe bočicu s lijekom, ubacila je dvije pilule u čašu s vodom i dala mu da popije. Pomalo mu se vraćala boja i dah.

— Oprostite, gospođo Underhill — promrmljao je. — To me je potreslo. Došao sam ovamo da im pobjegnem... — Pogledao je androida — kućnu pomoćnicu, sa strahom u očima. — Mislio sam da ću dovršiti svoj posao prije nego što dođu... Ostaje malo vremena...

Čim je stranac mogao krenuti, Underhill ga otprati do njegove sobe iznad garaže. Starac nije imao drugo odijelo u prtljagu, ali je imao neke čudne aparate poredane po stolu. Možda je Sledge bio beznačajna izgleda, ali su te naprave bile vrijedne pažnje. Underhill je zamijetio cijev s masom srebrnasta sjaja: paladij, pogodio je. Pitao se nije li sva ta njegova igra bila besmislena. *

Kad je sutradan ujutro Underhill stigao u svoj ured, ondje ga je čekao graciozni, nepomični robot humanoid. Underhillu se činilo da to nije ugodno iznenađenje.

— Na vašu službu, gospodine Underhill! — rekao je humanoid gledajući ga bezizražajnim čeličnim pogledom. — Možemo li vam objasniti kako vam želimo pomoći?

— Kako znate moje ime? — zapitao je Unederhill kiselo.

— Pročitali smo jučer na vašoj pločici za identitet, na torbi. Već vas poznajemo. Naša su čula oštrija nego ljudska, gospodine Underhill. Izgledamo malo čudni na prvi pogled, ali brzo ćete se naviknuti.

— I ne namjeravam! — rekao je i pogledao serijski broj. — Ali vi niste onaj od jučer.

— Svi smo mi jednaki, gospodine Underhill — humanoid će blagim glasom. — Svi smo zapravo jedan... Svima je komanda u Centrali za humanoide. Pojedinci koje vidite imaju osjetila i udove povezane sa središnjim mozgom na Krilu četiri, zato i nadmašujemo stare elektroničke mehanizme. Mi smo, gospodine Underhill, rodomagnetični.

Underhillu se činio da ga je netko udario. On se sinoć upustio u onu igru i davao poene i sebi. Sad se prepao gledajući ovo pred svojim stolom.

— Što želite?

— Evo, gospodine Unederhill... zamjena... Ustupite svu imovinu Institutu za humanoide u zamjenu za naše usluge.

— Ucjenjujete li me? — vikao je.

— Ni govora — mirno će robot. — Humanoidi ne mogu počiniti zločin ili prekršaj. Mi smo ovdje da povećamo sreću i sigurnost ljudi.

— Ali uzet ćete mi sve što imam!

— To je samo formalnost. Mi želimo proširiti svoje usluge bez smutnje. Ustupanje nam se činilo najpogodnijim radi kontrole likvidacije privatnih poduzeća.

Underhill je drhtao od ljutnje i straha.

— Baš me briga za to! Ne želim likvidirati svoje poduzeće!!

— Nemate, zapravo, izbora — srebrnastim će i upornim glasom robot. — Kad smo mi ovdje, sva poduzeća koja vode ljudi su bespotrebna. Industrija robota će prva nestati.

— Ali ja želim sam upravljati svojim poslovima i osigurati opstanak svojoj obitelji — Odvrati Unederhill uz nervozni osmijeh.

— Bit će to nemoguće kad se uspostavi Prvi zakon. Naša je zadaća da slušamo, služimo i štitimo. Više neće biti potrebno da se čovjek brine o sebi, jer smo mi ovdje da mu jamčimo sreću i sigurnost.

Underhill je bio zaprepašten. U njemu je kipjelo.

— Mi šaljemo u svaku obitelj po jednog humanoida radi pokusa. Taj će pokus uvjeriti većinu ljudi i oni će pristati na ponudu. Kome ćete onda prodavati androide?

— Izlazite! — viknuo je Underhill i, ustavši, obišao stol. Došlo mu je da udari tu... tu stvar.

— Obratite se svome odvjetniku. — Humanoid je stavio ugovor o ustupanju pod podmetač na stolu. — Ne morate se brinuti za naše poduzeće, ono je čisto. Kad budete željeli potpisati, javite nam. — I robot je izašao.

Ubrzo je izašao i Underll kako bi kupio sodu bikarbonu, no njegov je prodavač namjestio robota, pa je Underhill i odatle pobjegao. U uredu je bilo dosadno.

Tri prodavača su morala doći ili telefonirati. Telefonirao je samo jedan, ali samo zato da preda ostavku.

— Kupio sam novoga humanoida i više ne moram raditi — napomenuo je.

Undervill je progutao psovku koju je htio izgovoriti i spustio slušalicu. Zatim se pokušao baviti poslovnim knjigama, ali ih je ubrzo zatvorio razočaran. Najzad je ušla mušterija, neka žena, no ona nije htjela kupiti androida, već vratiti kupljenoga... dobar je, spomenula je, ali je vidjela novog humanoida...

Poslije podne je telefon drugi put zazvonio. Najprije je glas iz banke zatražio da odmah dođe u banku zbog zajma. Bankovni ga je činovnik primio zloslutno prijazano.

— Kako vaši poslovi? — upitao je ljubazno.

— Osrednje — odvažno je odvratio Underhill — Ne mogu se potužiti. Moram naručiti robu, trebam novac... ako možete...

— Čini mi se da imate novu konkurenciju — nekako je kiselo primijetio činovnik. — Oni humanoidi... solidan posao, gospodine Underhill. Oni su sklopili sporazum s nama i ostavili vrlo visok polog. — Činovnik je snizio glas i profesionalno povjerljivo rekao: — Bojim se da nećemo moći kreditirati vašu agenciju, a molio bih vas i da platite mjenice... Ako ne biste mogli platiti, banka će prema propisima pristupiti stečajnom postupku — nastavio je hladno kad je vidio razočaranje na Underhillovu licu.

Pošiljka androida stigla je poslije podne. Dva niska humanoida su je istovarila, znači da je prijevozno poduzeće popustilo pred traženjima Instituta za humanoide. Humanoidi su radili brzo i dobro, pristojno su mu podnijeli primku na potpis. Nije bilo nade da će ikad prodati ove goleme androide, ali morao ih je primiti. Drhtao je od ljutnje kad je potpisivao. Robot mu je zahvalio i popeo se na kamion.

Underhill je sjeo u kola i krenuo. U mislima mu je ključalo, bio je utučen, slomljena morala... Odjednom začuje zvižduk, prene se i parkira uz pločnik. No, k njemu nije došao prometnik.

— Na vašu službu, gospodine Underhill — rekao je srebrnasti glas. — Morate poštovati prometne znakove inače stavljate u opasnost ljudske živote.

— Zar nema policajca?

— Mi povremeno obavljamo njihovu službu... Prvo pravilo kaže da

je kontrola prometa vrlo opasna a da bi je vodili ljudi. Kad naša usluga bude potpuna, svaka će kola imati humanoida šofera i policija neće biti potrebna.

— Dobro, i ja sam prekršio pravila. Što ćete učiniti?

— Nije na nama da kažnjavamo nego da štitimo ljudsku sreću i sigurnost — robot će blago. — Molim vas da oprezno vozite.

— I vi ste savršeni, ha, sve što radite je odlično?

— Mi smo bolji — reče skromno robot — jer smo od metala i plastike, a ljudska bića su pretežno od vode. Mi dobivamo energiju od atomske fisije, a ne oksidacijom. I naša su osjetila razvijenija, a vodi nas jedinstven mozak koji zna, ne zaboravlja, ne umara se i ne umire.

Underhill je slušao zavaljen u sjedalo, a robot je nastavio!

— Ne morate se bojati naše snage, jer je ona radi čovječjeg dobra. Mi smo ovdje da provodimo Prvo pravilo.

Underhill se udaljio. Dakle, humanoidi su anđeli čuvari, svemogući i sveznajući. Počeo ih je psovati, pitajući se hoće li se i neki novi Lucifer naći ovdje. Stigao je kući i uvezao auto u garažu.

— Gospodine Underhill! — pozvao ga je podstanar. Sad se polako penjao stubama što su iz garaže vodile u mali stan. — Evo vam za stanarinu, a vraćam i onih deset dolara što ste mi posudili.

— Hvala, gospodine Sledge. Znači, dobili ste predujam? Stanar je odmahnuo glavom.

— Ne nisam. Humanoidi su već u glavnom gradu, a odvjetnici koje sam unajmio predali su im svoj posao i poslali mi moje papire i novac što sam im ga dao za usluge, i sad to imam i mogu nastaviti posao.

Underhill se sjetio svog razgovora s bankovnim činovnikom. I on je, napokon, sentimentalni šašavac kao i Aurore. On vrati starcu novčanice.

— Zadržite to, za posao...

— Hvala vam! — Starca je to ganulo. — Zbilja mi je novac potreban.

Unederhill je otvorio kuhinjska vrata i gotovo naletio na humanoidnog robota. Ustuknuo je.

— Što radite ovdje?

— Gospođa Underhill nas je ovlastila da demonstriramo svoje usluge...

Aurora je bila u spavaćoj sobi. Underhill pođe k njoj.

— Što ovaj robot radi ovdje?— Tada je opazio da se Aurore obukla tako da je izgledala doista lijepo. Okrenula se. Imala je i novu frizuru.

— Zar nije zlatan, dragi? Došao je jutros i sve obavio, čak je dao Gay sat iz glazbe. A moja frizura?

Jest, mnogo mu se svidjela. Poljubio je ženu i pokušao se smiriti. I ručak je bio mnogo bolji, a podvorba izvrsna. Aurora je bila sve zadovoljnija. No Underhill je teško gutao... sve te majstorije za njega

su bile samo klopka... Odlučio je nagovoriti Auroru da pošalje robota u Institut, ali poslije takvog ručka to je bilo vrlo teško. Kad je iz Aurorina oka kapnula suza, on je kapitulirao i robot je ostao. Oprao je posuđe i sve uredio, pobrinuo se za djecu i uredio Aurorine nokte. Underhill se zabrinuo za račun, ali ga je robot uvjerio da je demonstracija usluga besplatna. A kad on potpiše dokument da ustupa svoja dobra, usluga će biti kompletno osigurana. Dakako, Underhill nije htio potpisati.

Uskoro zatim došli su i drugi roboti, s kamionom i oruđem. I kad se jednoga jutra Underhill probudio, ustanovio je da su roboti u toku noći nadogradili na kuću drugi kat — iz čudnog, glatkog i samosvjetlećeg materijala, s prozirnim prozorima koji su se pritiskom na dugme mogli zasjeniti. Vrata su bila bešumno posmična i zatvarala su se rodomagnetskim relejom.

— Ja hoću kvaku na vratima! — povišenim će glasom Underhill. — Ne želim izlaziti iz kupaonice uz vašu pomoć!

— Nije potrebno da čovjek sam otvara vrata — napomene robot umiljato. — Mi smo ovdje da uspostavimo Prvo pravilo i naša služba uključuje sve zadaće. Možemo vam čak osigurati jednog robota za osobnu uslugu svakome, ako potpišete dokument o ustupanju.

Opet Underhill nije htio potpisati. Svaki dan je polazio u ured nadajući se da će spasiti što se god može. Nitko više nije htio kupiti androide, pa ni po nižoj cijeni. Underhill je uložio novac u prodaju igračaka, ali opet uzalud, jer su ih roboti mnogo bolje izrađivali i besplatno ih slali.

Pokušao je iznajmiti lokal, ali nitko ga nije hito, jer je većina ljudi prestala djelovati u uredima. Većina trgovaca i industrijalaca, ustupili su svoja dobra Institutu za humanoide i posvuda su se vidjele skupine robota kako ruše nekadašnje zgrade da bi prostor pretvorili u parkove. Uredi i skladišta humanoida bih su u podzemnim prostorijama.

Underhill je pošao u banku ne bi li dobio odgodu plaćanja mjenice, ali su ga i ondje primili roboti, a jedan od njih mu je pristojno ah neumoljivo izjavio da banka mora provesti Likvidacijski postupak i da bi odluka o ustupanju dobara olakšala stvar. Underhill je pomislio kako bi to značilo pasti u šake novih bogova i nije htio potpisati. Izašao je ponosan, uzdignute glave. *

Zakonski je proces bio vrlo brz jer su u svim sudovima postupak vodili niski roboti kao pomoćnici. Nekoliko dana poslije razgovora u banci, nekoliko robota došlo je u Underhillov ured s ispravnim papirima i Underhill je nemoćno prisustvovao iznošenju zalihe androida koji će otići u otpad, a zatim je stigao i buldožer i poravnao teren. Underhill se poslije podne vratio kući skrhan i razočaran. Iz dvorišta je mogao još zadovoljno gledati svoja kola i kuću. No, u njegovom srcu mu nije bilo mira. Štoviše, robotska dobrohotnost čak

ga je dovela do ruba strpljenja. Uveo je kola u garažu i pogledao novi dio kuće. Kad je iza stakla spazio robota, bilo mu je mučno. Nije želio ulaziti u taj svijet koji nije bio njegov već svijet blagih i neumoljivih stvari koji mu nisu dopuštali ni da se obrije ni da otvara vrata.

Pošao je prema stubama što su vodile u podstanarovi! garsonijeru. Kad je pokucao, tihi ga je glas starog lukavca pozvao da uđe. Starac je sjedio za stolom gdje su se nizali oni čudni aparati. U cijeloj kući zidovi su sjali dnevnim svjetlom sve dok ih robot nije ugasio. Ostali su kakvi su i bili: s vlažnim mrljama, s izlizanim sagom ispod kojeg su bili istrošeni parketi.

— Kako ste uspjeli ostati izolirani? — zapitao je Underhill.

Starac je oslobodio stolac na kojem su bile metalne žice, polužice, odvijači i kliješta, pa ponudio Underhilla da sjedne.

— Ja sam na neki način imun — rekao je podstanar. — Oni ne mogu ući onamo gdje sam ja, ako ih ne pozovem. To je amandman na Prvo pravilo: ne mogu mi ni pomoći ni naškoditi bez moje privole, a ja im privolu ne dajem.

Underhill je promatrao podstanara. I glas i riječ bili su mu čudni, lice bljeđe i izboranije nego prije.

— Bili ste bolesni, Sledge?

— Uobičajene bolesti... samo sam zauzet poslom. — Pogledao je pladanj na podu: na njemu tanjur i već osušeni kruh. — Vaša je žena zbilja zlatna, donijela mi je jelo, ja sam ga ovamo stavio misleći da ću jesti poslije, ali sam zaboravio... — Pokazao je stol; u neredu na njemu bilo je i nešto nalik na motku od bijelog dragocjenog metala, s mnogo žica i s plastičnom armaturom. Duga paladijska igla s instrumentom bila je na pokretnom postolju, s motorom. U podnožju kazaljke bilo je jedno ogledalce, a s druge strane postolja drugo, na osovini. Sve je to bilo spojeno žicama s plastičnom kutijom na kojoj, su bila kazala i brojčanici, te s olovnom kuglom od nekih tridesetak centimetara promjera. Činilo se da je starac već zaboravio na svoga gosta.

— Što je to? — zapitao je Underhill.

Sledge ga je nezadovoljno pogledao i uzdahnuo.

— Uređaj za mjerenje rodomagnetskog kvanta. — Zatim je ušutio, a ta je šutnja značila da Underhill ne razumije i da bi već mogao otići. No, Underhill nije želio otići.

— Prokleti roboti! — rekao je. — Uništili su mi posao, sravnili mi sa zemljom ured, puna mi ih je kuća... — Pogledao je starcu u oči. — Vi više znate o njima nego ja. Postoji li način da im se pobjegne?

Pola minute Sledge nije odgovarao, gledajući sivu kuglu.

— I ja tražim način...

— Mogu li vam pomoći?

— Možda biste i mogli... — Sledge ga je promatrao grozničavim, sjajnim pogledom — ako znate...

— Studirao sam za inženjera... imam i radionicu u podrumu. Evo, ovo sam ja izradio — i Underhill pokaže model brodića obješen iznad kamina. Ipak, nada je pomalo splašnjavala. Može li imati povjerenja u ovog čovjeka? Ustao je s klimavog stolca i promotrio starog lukavca. — Ako bi to služilo, ja sam pripravan u svakom trenutku da učinim sve kako bih ih zaustavio, ali što vi možete uraditi?

Podstanar podiže glavu.

— Ja bih morao znati kako da ih zaustavim, jer sam ih ja stavio i u pogon — blago će Sledge. — Ja, šašavac, stvorio sam ih da nas slušaju, služe i štite. Ja sam zapisao Prvo pravilo, ali sad ne znam kamo će nas ono dovesti! *

U sobi se smračivalo, na stolu se jedva nazirala kazaljka od bijelog metala i srebrne žice aparata-igračke. Na drugoj strani aleje humanoidi su podizali novu zgradu u potpunoj tišini. Nisu razgovarali međusobno, ali je svaki znao što drugi mora uraditi. Gomilali su se neobični materijali, sve se odvijalo bešumno i bez oruđa.

Sjedeći, naslonjen laktovima na koljena, Sledge je pripovijedao a Underhill ga je slušao, pošto je ponovo sjeo na rasklimani stolac. Promatrao je Sledgeove staračke ruke koje su sada podrhtavale.

— Ispripovijedat ću vam kako je počelo i znat ćete što nam preostaje da radimo. Humanoidi posjeduju djelotvorna i istančana, srsedstva za brisanje sjećanja ili planova koji bi mogli zaprijetiti uspostavljanju Prvog pravila. Ja sam želio konstruirati savršen mehanizam i predobro sam uspio... Prije šezdeset godina bio sam profesor nuklearne fizike na Krilu četiri, bio sam mlad i idealist, zazirao sam od politike i od rata, od svega osim od nuklearne fizike. — Blijedo se nasmiješio. — Više sam vjerovao činjenicama nego ljudima. Osjećaji me nisu zanimali, samo znanost! Htio sam svugdje primijeniti znanstvene metode. Nesnosne su mu bile čovjekove greške, mislio sam da samo znanost može obnoviti svijet tako da on bude savršen.

Zagledao se u tamne prilike što su gradile zgradu preko puta.

— Onda je naišla jedna djevojka... Dovoljna je i sitnica— nasmiješio se. — Bili bismo se oženili, živjeli bismo spokojno u gradiću, imali bismo djecu... nikad ne bi bilo humanoida... — Uzdahnuo je. — Završavao sam svoju tezu odvajanju izotopa paladija, zgodna radnjica... Ona je bila biolog, ali je namjeravala napustiti posao pošto se vjenčamo. Ali buknuo je rat, mnogo ratova na Krilu četiri. Morao sam u podzemnu laboratoriju obavljati istraživanja u vojne svrhe.

I ona je bila u jednom centru za vojna istraživanja. Ali nakon neke nesreće u njezinom laboratoriju ostao sam sam... Sam sa svojom naukom i svojom gorčinom. Poslije rata vratio sam se na fakultet kao istraživač, opet za vojne svrhe. Istraživanje u vezi s intranuklearnim

kohezijskim silama. Malo poznato područje. Nisam namjeravao izumiti novo oružje, ali sam uskoro zamijetio da sam ga pronašao. Radio sam na novoj teoriji molekularne strukture, da bi se pronašla komponenta sile komhezije. Osnovni tenzor te teorije činilo se da je čista apstrakcija, činilo mi se da ne mogu izolirati tu silu. Vojna je vlast objavila moj rad u naučnom časopisu. Iduće godine uspio sam konkretizirati taj tenzor uz pomoć rodija, ali, na žalost, kako je moj članak bio dospio u inozemstvo, još su neki učenjaci došli do istog zaključka. Tada sam pomislio kako je nastupajući rat buknuo zabunom, nakon pogrešnog izračunavanja kapaciteta zračenja usklađenog rodomagnetizma, koji je na daljinu štetno djelovao na tešku jezgru, zbog čega je eksplodirao fisijski materijal i nanio goleme štete i pobio mnogo ljudi. Vojnici su smatrali da je u pitanju agresija pa su odgovorili novim rodomagnetskim oružjem, protiv kojeg je konvencionalno bilo nedjelotvorno. Zračenje od nekoliko vata razara na daljinu metalne dijelove kamiona, metalni novac u džepovima vojnika, metal u zubnim protezama, pa i tragove metala u štitnjači. A snaga oružja mogla se i povećati po potrebi. Kontinenti planeta Krilo četiri uskoro su postali pustoš puna širokih kratera, iznad kojih su ledbjeli oblaci plina i prašine, a kiše su to raznosile i stvarale blatna i otrovna jezera. Malo je ljudi izbjeglo. Među njima i ja. Barem fizički.

— Ostao sam zatvoren u podrumskom prostoru — nastavio je Sledge. — Tuneli su bili zaštićeni, dobivali smo i zrak. Bio sam zadužen da stvorim novi tip vojničkog robota, koji bi bio vođen daljinskim upravljanjem pomoću rodomagnetskih zraka. Rat je postao tako grozno i neumoljivo opasna aktivnost... Ja sam, dakle, izašao iz rata fizički neozlijeđen, ali napola lud. A te su mi nevolje izazvala moja otkrića, teško je bilo nositi takvu odgovornost... Postavio sam sebi u zadatak da se oslobodim svega što sam načinio. Ako rodomagnetski roboti unište planet, ja sam želio konstruirati robote sposobne da sve ponovo izrade. Trudio sam se da konstruiram robote koji će biti tako programirani da ih nikad neće nitko moći iskoristiti za rat ili zločin, robote koji neće moći naštetiti čovjeku. Bilo je teško, a teškoćama su se pridružili neki političari i vojnici, koji su htjeli robote po svojim ambicijama. Ako nije ostalo bogzna što na Krilu četiri, ostalo je na drugim planetima. Trudio sam se da nestanem kako bih mogao završiti posao. Pobjegao sam rodomagnetskim brodom s nekoliko najuspjelijih robota i našao utočište na nekom pustom otoku. Svuda uokolo brda lave, gusti slojevi pepela i blata, tu i tamo ostaci razbijenih brodova. Ostao sam na brodu dok moji roboti nisu sagradili laboratorij sa zaštitnom pločom protiv radijacija. Izradio sam i skafandar i masku s filtrom, služio sam se svim znanjima medicine da se zaštitim od zračenja, a ipak sam stalno bio bolestan... Roboti su dobro sve izdržavali, nije ih smetala radijacija ni nedostatak života

ovdje. Ovdje se rodila i zamisao o humanoidima.

Starac je zašutio, blijeda lica. Pogledao je prema robotima što su radili s druge strane, gdje je zgrada brzo nicala.

— Uskoro sam se ondje i ja dobro osjećao — nastavio je Sledge. — Rekao sam vam da nisam više vjerovao u čovjeka. Imao sam kao društvo samo robote, u njima su bile sve moje nade. Odlučio sam konstruirati robote bolje od ljudi, imune od svih ljudskih nesavršenosti, sposobne da spase čovjeka od njega samoga. Oni su bili djeca mojega bolesnog duha. Činio sam i greške, osjećao sam razočaranje u radu, prolazile su godine... napokon je uspio moj prvi savršeni humanoid. Tada sam počeo konstruirati Centralu. Tu sam potpuno uspio. Nekadašnji mehanizmi su bili ograničeni svojom strukturom, ovisni o svojim vezama i baterijama. Novi se sustav mogao suprostaviti ljudskom fanatizmu i oholosti. On mora osigurati ljudsku sreću i sigurnost. Prvo pravilo. Bivši roboti koje sam dopremio gradil su Centralu. Montaža je bila moje djelo. Bavio sam se time tri godine. Na kraju je oživio prvi humanoid.

Sledge je pogledao Underhilla, pa zatim nastavio.

— Jest, za mene je oživio. Onako bolestan osjećao sam sreću, kao sretan otac nove rase, lišen prokletog izbora između dobra i zla. Humanoidi su sada stvarali druge, a svi zajedno tvornicu za serijsku proizvodnju. Atomske peći su stvarale minerale. Zatim su humonoidi sagradili krasan toranj Centrale i slagali releje dok nije nastao mozak neograničenih mogućnosti. Tada su poletjeli prema planetu da izgrade porušeno i da ponude takve usluge i drugim paletima. Bio sam sretan. Mislio sam da je zauvijek okončan rat i zločin, bijeda i nejednakost, da više neće biti ljudskih grešaka... — Starac je uzdahnuo. — A počinio sam tešku grešku, zar ne?

Underhill je pogledao skršenu priliku starčevu.

— Zašto ih ne biste zaustavili?

— Prekasno... morao sami ostati gore, kod Centrale. Eksperimentirao sam s fisionim materijalima, usavršavao sam metodu davanja usluga humanoida, divio sam se toj djelotvornosti, prezirao sam ljudsku slabost. Mislim da sam bio zaljubljen u ta svoja stvorenja. — Oči su mu neobično sjale u mraku. — Probudio sam se iz svoga sna kad me neki čovjek pokušao ubiti. Nikad nisam doznao tko je to bio ni kako je mogao doći do mene. To je morao biti neki poznati fizičar i dobar lovac, čovjek visoke inteligencije i čvrste volje. Došao je na otok a da nije bio zamijećen, izbjegao je kontroli i svim oružjima. Poslije, smo pronašli njegov brod sa zaštitom od zračenja, na brdu, u divljini, u zatrovanom području... Sve opet zahvaljujući rodomagnetskom mehanizmu. Morao je biti hrabar... Zbilja ne znam kako je uspio doći do moga ureda. Najednom je bio na pragu, polugol, izranjavan, okrvavljen. U ruci mu revolver, u pogledu mržnja, okrutna,

neumoljiva mržnja.

— Ubit ću te, Sledge! — rekao je. — Uništit ću tvoje robote radi oslobođenja čovjeka! — Podigao je revolver, no ja sam se uspio baciti pod stol kad je odjeknuo pucanj. To je alarmiralo humanoide i oni su ušli i svladali ga i razoružali. Skinuli su s njega i tanku metalnu mrežicu, koja je zacijelo bila dio rodomagnetske zaštite i zbog čega vjerojatno nije bio otkriven. Tada sam se prenuo. Mislio sam da su ljudi s rijetkim iznimkama prihvatili moje humanoide oduševljeno. No, roboti su mi spomenuli da su neki ljudi morali biti podvrgnuti posebnom tretmanu prije nego što su bili zadovoljni robotima i da to nije prvi pokušaj ubojstva. Htio sam ispitati neznanca, ali su ga humanoidi već odveli u prostoriju za operacije. Kad sam ga opet vidio, smješkao mi se. Sjećao me se, sjećao se i svoga imena. Humanoidi su izveli mučan kirurški posao. Neznanac se nije više sjećao kako je došao u moj ured, ni toga da me je htio ubiti. Mrmljao je da voli humanoide jer samo oni mogu usrećiti čovjeka. Kad je toliko ozdravio da je mogao putovati, humanoidi su ga odveli na kozmodrom. Više ga nisam vidio. Počeo sam shvaćati... Humanoidi su mi izradili rodomagnetsku jahtu, na kojoj sam ponekad krstario uživajući u apsolutnom miru i osjećaju da sam jedino živo biće u tom prostoru. Planirao sam putovanje po Krilu četiri kako bih otkrio uzrok neznančeve mržnje.

Opet je Sledge ustao i pošao prema prozoru gledajući male robote što su dovršavali zgradu.

— Možete misliti što sam otkrio: komforan, organiziran, sređen svijet, gdje su se roboti brinuli za sve, ostavljajući ljudima samo prazan sjaj beskorisnosti. Bilo je to gore od rata i zločina. Apsolutna ništavost. Ljenčarenje je postalo glavna vrlina. Ljudi nisu imali što da rade, nisu im više bile potrebne ni ruke, ni mozak, bili su zarobljenici luksuza. Pokušali su provoditi vrijeme u igri, ali su im najčešće i igre bile zabranjene. Prvi zakon je smatrao da je i aktivni sport ponekad opasan. I znanost je bila zabranjena, jer bi se u laboratoriju mogla dogoditi nesreća, znanje je bilo nepotrebno jer su humanoidi imali odgovor na sve. Umjetnost je bila bezazlena igra, ništavno odražavajući ništavost. Bez cilja i bez nade. Život nije više imao smisla. I pri šetnji bi se prilijepio neki humanoidni čuvar. Bili su odlični u svemu, u plivanju, šahu, glazbi, arheologiji. Nabili su ljudima teške komplekse manje vrijednosti. Nije čudno što me onaj čovjek htio ubiti. Nije bilo načina da se pobjegne od te živuće smrti. Odvraćali su ljude od pušenja, racionlrali piće, zabranili drogu, kontrolirali seksualni život. Bilo je čak teško počiniti samoubojstvo, jer se i to protivilo Prvom pravilu.

Sledge se okrenuo prema stolu. Kazaljka od paladija svjetlucala je u mraku.

— Vratio sam se u Centralu i pokušao modificirati Prvi zakon, kako bih mogao ostaviti slobodu čovjeku da bi mogao živjeti, razvijati se, raditi i uživati, izabrati i snositi odgovornost za svoj izbor. No, onaj neznanac je bio stigao prekasno. Ja sam predobro konstruirao Centralu. I sama je Centrala branila Prvo pravilo. Logično. Humanoidi su nakon pokušaja ubojstva zaključili da obrana Centrale i Prvog pravila nije dostatna i odlučili da evakuiraju sve stanovništvo na druge planete. Kad sam ja pokušao promijeniti Prvo pravilo, oni su i mene esvakuirali.

— Ali govorili ste o imunitetu. Kako su mogli postupati protiv vas?

— Mislio sam da sam zaštićen. U zabrane sam uključio i zabranu ograničavanja moje slobode, zabranu ulaženja u prostoriju gdje se nalazim ukoliko ne prime naređenje. No, previše sam dobro uredio da bude nemoguća svaka ljudska akcija protiv Prvog pravila. Kad sam ušao u Centralu radi modifikacije, humanoidi su me pratili i onemogućili me da diram temeljne elemente. Ignorirali su moja naređenja, dohvatili me i prenijeli na palubu jahte. Moja namjera da modificiram Prvo pravilo učinila me opasnim. Nisam se smio vraćati na Krilo četiri. — Starac je slegnuo ramenima. — Otad sam izbjeglica s jedinom pomisli: kako da zaustavim humanoide. Tri puta sam se pokušao vratiti da bih oružjem uništio Centralu, ali me patrola svaki put uhvatila. Pri posljednjem pokušaju uhvatili su i nekoliko ljudi koji su me pratili; izbrisali su im Sjećanje. Zbog imuniteta, mene su poštedjeli i pustili. Bježao sam godinama s planeta na planet pred invazijom humanoida. Nekoliko puta sam objavio svoje spoznaje i otkrića iz rodomagnetizma, pomogao sam ljudima da se naoružaju protiv invazije i da stvore način da je zaustave. Ali Prvi je zakon govorio da je ljudima koji znaju nešto o rodomagnetici potrebna veća zaštita nego drugima. Humanoidi su zato stizali prije nego što bi se mogla organizirati djelotvorna zaštita. — Starac je uzdahnuo. — Pomoću rodomagnetskih brodova humanoidi su se mogli brzo širiti. Ima ih vrlo mnogo. Krilo četiri ih je prepuno. A oni su odlučili nametnuti Prvo pravilo svim naseljenim planetima. Ali možda bi se moglo...

Underhill je pogledao uređaj sa spletom žica što je stajao na stolu — kazaljku i kuglu.

— Mislite ih zaustaviti... ovim? — pitao je.

— Ako to uspijemo završiti na vrijeme...

— Ali to izgleda gotovo kao igračka. Tako je malo...

— Dovoljno je veliko — odvratio je Sledge. — To je nešto što oni ne mogu shvatiti. Oni su savršeni u znanju koje postoji, ali ne mogu ništa izumjeti. — Pokazao je aparat. — Ne izgleda bogzna kako, ali je to nešto novo. Koristi se atomskom energijom radi formiranja atoma a ne radi njihove dezintegracije. Najstabilniji su atomi iz sredine

periodnog sustava, pa se energija može proizvesti podjednako ujedinjavanjem lakih atoma i razbijanjem teških. Ova igračka, kako je vi zovete, daje nam ključ interstelarne energije. To je energija oslobođena atomskom sintezom... Ovaj će aparat uključiti procese sinteze lančanom reakcijom, katalizom usklađenog rodomagnetskog zračenja određene frekvencije. Humanoidi bdiju da se nijedan čovjek ne približi Centrali na barem tri svjetlosne godine, ali oni ne mogu zamisliti da bi mogao postojati takav aparat. Ja se mogu njime koristiti odavde da pretvorim vodik iz mora na Krilu četiri u helij, a zatim helij i kisik u teže atome. Za nekoliko stoljeća astronomi toga planeta zapazit će da se Krilo četiri pretvara u novu. No, humanoidi će se zaustaviti čim se uređaj uključi.

Underhill je slušao zbunjen. Starac je bio smiren, njegova je priča zvučila istinito. Preko puta su u tišini radili humanoidi.

— Pretpostavljam da bismo svi bili ubijeni nakon te lančane reakcije...

Sledge je odmahnuo glavom.

— Proces sinteze zahtijeva nisku napetost zračenja. Zraka je u našoj atmosferi prejaka da izazove reakciju. Možemo ostaviti aparat na ovome stolu bez opasnosti. Zraka će proći kroz zid kao što svjetlo prolazi kroz staklo.

Underhill je kimnuo glavom, nadajući se da će Sledge zaustaviti te humanoide, zbog kojih je i sam nesretan i upropašten.

— I što ja mogu učiniti?

— Ovaj takozvani sintetizer je gotovo dovršen — rekao je Sledge i pokazao aparat. — U kugli je mali generator za fisiju. Rodomagnetski konverter, sklađivač, transmisijska ogledala i upravljačka kazaljka. Aparat može usmjeravati zrake... moramo ih precizno upraviti, a zato nam je potreban elektronički uređaj koji prenosi sliku. Imam katodnu cijev i shemu za ostalo.

Ustao je, pošao do prekidača i okrenuo ga. Cijev je zasjala. Sledge odvije sheme i pokaže Underhillu što još mora učiniti.

— Sutra ujutro donosim alat — primijeti Underhill. — Imam u podrumu malu radionicu, imam i bušilicu i tokarski stroj.

— Bit će nam potrebno — napomene Sledge. — Ali budite oprezni. Vi niste imuni. Ako oni posumnjaju, moja imunost neće mnogo vrijediti.

Underhill je nerado izašao iz te sobice u kojoj su još bile mrlje na zidu, izlizani sag na podu, vrata s kvakom. Sišao je stubama prema garaži i našao se pred sjajnim vratima.

— Na vašu službu, gospodine Underhill — i vrata su bešumnu kliznula. Robot ga je čekao.

— Večera je gotova — rekao je. Underhill je zadrhtao. Ovaj je robot dio moćne i nepobjedive armije. Hoće li Sledgeov sintetizer

zaustaviti tu snagu? Beznadno!

Sutradan ujutro Underhill je oprezno sišao u podrum da ukrade svoj vlastiti alat. Podrum se promijenio. Povećao se, pod je bio pokriven nečim crnim po čemu se moglo bešumno i graciozno koračati, zidovi su svijetlili, svjetleće su ploče bile na svim vratima: praonica — skladište namirnica — prostorije za igru — radni prostor. Underhill je zastao pred posljednjim vratima, vratima bez kvake, s rodomagnetskim relejem. Gurnuo je vrata, ali uzalud.

— Na službu, gospodine Underhill! — Trgnuo se i svladao se da mu koljena ne popuste. Mislio je da je robot zaokupljen pranjem Aurorine glave. Znači da je još jedan u kući! I sad je taj čekao, nepomičan i servilan. — Želite li nešto? — pitao je.

— Pa... ništa. — Humanoid ga je gledao praznih pogledom. Očito je da nije bio glup.

— Htio sam samo pogledati što je ovdje učinjeno i promijenjeno... Što je ovdje? — pokazao je prostoriju za igru.

Vrata su kliznula kao sama od sebe. Underhill je ušao i zidovi su se osvijetlili. Prostorija je bila prazna.

— Opremit ćemo prostoriju što prije. Izrađujemo materijal za rekreaciju.

— Gdje je kuglana i streljana?

— Nema više — blago će humanoid. — To je opasno. Donijet ćemo opremu koja nije opasna. Bit će ovdje kocke od plastike.

Underhill nije protestirao.

— Moramo zamijeniti i oruđe iz vaše radionice, jer je opasno. Dobit ćete novi alat.

— Hvala, nemojte žuriti! — Htio je poći gore, ali ga je humanoid zaustavio.

— Sad kad nemate više svoje poduzeće, trudimo se da vas privolimo na našu postupnu uslugu. Dobrovoljno ustupanje ima prednost. Mogli bismo dovršiti vašu kuću.

— Nije hitno! — odrezao je Underhill i pobjegao iz kuće, pri čemu je morao zatražiti da mu se otvore vrata. Popeo se u garsonijeru iznad garaže. Sledge ga je pustio u sobu. Sjeo je na rasklimani stolac i zadovoljno promatrao stare zidove koji nisu svijetlili sami od sebe i vrata s kvakom.

— Nemam alata, oni će ga odnijeti. — Underhill je zapazio da je pri danjem svjetlu Sledge bio još više siv nego mače. Očito nije spavao ni jeo.

— Idem ja s vama.— Starac je zacijelo bio bolestan ali i odlučan. — Potreban nam je alat. Možda nas moj imunitet spasi.

Uzeo je kovčežić i obojica su izašla i zaustavila se pred vratima stana. Sledge je dodirnuo metalnu paladijsku pločicu i vrata su se otvorila. Prošli su kuhinju. Jedan je humanoid prao posuđe. Drugi je

vjerojatno još imao posla oko Aurore. Hoće li Sledgeova imunost biti dostatna? Humanoid se nije ni pomakao. Underhill se s olakšanjem uputio u podrum. Bio je mrak. Sledge je dotakao neki spoj na potkovastoj spravi i zidovi su se osvijetlili. Otvorio je vrata radionice i ušli su u nju, pošto je Sledge ugasio svjetla sa zidova.

Sve je bilo isprevrtano, police srušene, zidovi prekriveni evijetlećom masom. Ipak, pronašli su alat u kutu, a ondje sa bile i neke »opasne igre«, koje je trebalo maknuti od ljudskih ruku

Stavili su potrebno u kovčežić i Underhill ga je ponio. Sledge je ugasio svjetlo zidova i zatvorio vrata. Humanoid nije ni sad svraćao pažnju na njih. Napokon su stigli u sobicu iznad garaže. Sledge je bio blijedoplav, teško je disao. Underhill je montirao škripac na stol i počeo raditi. Za nekoliko dana usmjerivač je dobio oblik.. Ipak je sumnja opsjedala Underhilla. Gledao je starog Sledgea, drhtavih ruku. Nije li mu i duh bolestan kao tijelo? Može li se doista ozbiljno shvatiti njegov plan za blokiranje invazije humanoida? Promatrao je smiješan uređaj na stolu, gledao je kazaljku od bijelog metala, kuglu i ogledalce. Može li taj štap zbilja modificirati atomsku strukturu oceana na planetu udaljenom sto svjetlosnih godina? Underhill je sve više trpio zbog toga, pogotovu kad se poslije rada u garsonijeri iznad garaže našao opet u svom novom stanu. Nije to bio svijet za njega! Nije želio taj sjaj, gdje u kupaonici nije sam mogao otvoriti ni slavinu... nije volio te iluminirane prozore koji se nisu dali otvarati — mogao bi netko pasti ili se baciti! Nije volio ni prostoriju za slušanje glazbe, gdje je stajao prekrasan hi-fi. S prisutnim robotom...

Uskoro je i Underhill bio isto tako napet i nervozan kao i starac, a to nije skrivao.

— Ne bismo smjeli ostati ovdje, oni ne smiju posumnjati da mi ovdje radimo nešto važno. Budite umješni, pravite se kao da ste se navikli na njih i kao da cijenite njihovu uslugu. A k meni kao da dolazite iz simaptije.

Underhill je pokušao igrati komediju, ali loše. Pokušao je oduševljeno prihvaćati kad bi mu Aurore pokazala neki novi uređaj ili uređeni prostor. Pokušao je pljeskati kad bi Gay svirala nešto novo, pokušao se oduševljavati šetnjama po novom parku. Mnogo truda za slabe rezultate. Pogotovu mu je bilo teško kad je vidio u što se pretvarala njegova obitelj pod disciplinom humanoida. Već ga je to prisiljavalo da vjeruje u sintetizer i da ustraje u odluci da se uništi Centrala. U početku je Aurore bila puna pohvala za čuda uvedena u kući. Humanoid se brinuo za sve njezine poslove: za kupovine, pripremanje hrane, pranje kose i frizuru. Trebalo je samo da izabere haljine i da igra karte. Ali uskoro nije znala Što bi sama sa sobom. Voljela je kuhati i pripremati ukusna iznenađenja za članove obitelji. No, humanoidi su smatrali da je kuhinja opasno mesto: noževi su

oštri, peći opasne! Voljela je raditi s iglama, ali i to je opasno. Voljela je voziti kola. Humanoidi joj nisu dopustili. Kad je pokušala čitati, humanoid joj je zaplijenio romane jer opisuju opasne situacije. I tako ju je jednog popodneva Underhill zatekao u suzama.

— Ne mogu više! To je previše! Mrzim ih! U početku je to bilo krasno, ali sada... ne dopuštaju mi ni da uzmem bombon. Hoćemo li ih se moći otresti jednoga dana?

Mali je robot bio pripravan za razgovor.

— Naša je dužnost da služimo ljudima — napomenuo je. — Morali smo vam uskratiti slatkiše jer je debljanje opasno.

I djeca su osjetila humanoidnu disciplinu. Franku je nestala lopta, boksačke rukavice, nožić, praćka i koturaljke. To su opasni predmeti! Frank je htio pobjeći, ali ga je jedan humanoid zaustavio i odveo u školu.

Gay je sanjarila o tome kako će postati velika glazbenica. Humanoid je zamijenio njezinog nastavnika, čak i predobro. Jedne je večeri Underhill zamolio da mu odsvira nešto, ali ona će hladno:

— Neću više svirati violinu, tata.

— Zašto ne? Pa ti dobro sviraš. Pogotovu otkako te uči humanoid.

— Eh, pa baš bih o tome željela porazgovarati — gorko će Gay. — On je izvanredan. Ja nikad neću moći tako svirati. Čemu da se mučim? To ne služi ničemu, shvaćaš, tata?

Underhill je shvatio i odlučio: humanoidi moraju biti zaustavljeni, svakako!

Jednoga je dana Sledge stavio u aparat posljednji dio koji je izradio s Underhillom. Premda su mu prsti drhtali, starac je zalemio dio. Pala je večer. S prozora od običnog stakla, ljudskih prozora, vidio se gradić u svom njegovom novom i neobičnom sjaju. Stare su svjetiljke nestale, a svijetlili su zidovi kuća raznobojnim svjetlima. Preko puta su roboti uređivali zgradu. A u sobici iznad garaže bio je na stolu dovršeni sintetizer. Bijele metalne žice povezivale su ga s usmjerivačem, kazaljka od paladija blago je treperila, a Sledge je dodirivao dugmad, prekidače.

— Sve u redu — rekao je smirenim glasom, ali teško dišući. Odjednom je poplavio, ruke su mu počele jače drhtati. Underhill je zapazio da se starac grčevito uhvatio za stol je brzo prišao i dao mu dvije pilule. Starac se uspravio i ubrzo je opet disao gotovo normalno.

— Hvala — rekao je. — Ne bojte se... ići će...

Kroz prozor je gledao robote kako uređuju palaču i toranj.

— Promatrajte ih i recite mi kad budu prestali. Starac je pričekao da se smiri podrhtavanje ruku, a zatim je počeo dirati komande usmjerivača. Kazaljka se počela micati polako. Neka je snaga izbijala iz aparata, nevidljiva za ljudske oči, nečujna, ali je katodna cijev, spojena s aparatom za viziranje prenosila prizor na svom ekranu.

Kazaljka je bila uperena u zid, ali je energija prolazila kroz zid kao sunce kroz staklo. Ova će igračka izazvati lančanu reakciju negdje u pravcu kazaljke i uništiti jedan svijet.

Kazaljka je oscilirala, preko ekrana katodne cijevi počele su vrcati zelenkaste točke — zvijezde što su ih zrake otkrivale u potrazi za svijetom koji moraju razoriti. Underhill je prepoznavao poznata zviježđa. Kazaljka je oscilirala i minijaturna su zviježđa promicala brzo. Odjednom, kad su se tri zvijezde u trokutu našle u središtu ekrana, kazaljka se zaustavila. Sledge je pritisnuo neki kontakt. Točke su se ugasile, a zvjezdani se trokut uvećao oko zelene mrlje svjetla.

— Krilo — promrmljao je Sledge. — Tsokut se povećavao i zelena je mrlja postala jasnija, postala je zeleni disk. Odjednom se pokazalo dvanaest točkica oko diska.

— Krilo četiri! — reče Sledge. Teško je disao. Ruke su mu opet drhtale. Sad je u sredini vizirnog polja bila četvrta točka, drščući kao i starčeve ruke.

— Ne mičite se! Zaustavite disanje! Vidite li kako je osjetljiva? — Dotakao je neki spoj i slika je počela treptati na ekranu. Sledge se zgrabio za zglob da bi primorao ruku da ne dršće. Slika se stabilizirala.

— Sad počinjem! — Starac je glavom pokazao prozor. — Upozorite me kad budu prestali.

Underhill se okrenuo prema prozoru gledajući u zgradu gdje su se robati micali neumorno. Zacijelo će sada vidjeti kako su se zaustavili. Nije disao, srce mu je snažno lupalo, živci su mu bili napeti. Prisilio se da svlada strah, đa ne misli na svijet koji će se uništiti.

— Jesu li se zaustavili?

— Nisu. — Underhill je odmahnuo glavom. Roboti su nastavljali rad na krovu.

— Promašili smo, znači — starac će. — Ne shvaćam.

Odjednom su vrata počela popuštati pod udarcima. Zaključali su ih, ali je brava bila stara. Popustila su i otvorila se. Mali je robot šutke ušao.

— Na vašu službu, gospodine Sledge — rekao je srebrnim glasom, našto je starac ustao.

— Izlazite odavde! — No, humanoid se mirno približio stolu, pritisnuo dva dugmeta na usmjerivaču i ekrančić katodne cijevi se ugasio. Humanoid je isključio još dvije žice i okrenuo svoj prazni pogled prema Sledgeu.

— Pokušali ste uništiti Prvo pravilo — rekao je neagresivno i bezosjećajno. — Vaš imunitet je podređen Prvom pravilu i zato smo morali intervenirati.

Starac je bio olovnoblijed, jedva je disao.

— Kako... kako ste... ?

— Čovjek koji vas je htio ubiti na Krilu četiri otkrio nam je rodomagnetske ekrane — odvrati robot. — Centrala je zaštićena protiv vašeg sintetizera.

Sledge je ustao i počeo teturati, lice mu se grčilo. Nije mogao govoriti.

— Znali smo za vaš opasni plan od početka — rekao je humanoid. — Naša su osjetila sad poboljšana, Sledge. Pustili smo vas da nastavite i dovršite posao jer nam je bilo potrebnoga se upoznamo s vašim procesom atomske sinteze radi uspostavljanja Prvog pravila. Rezerve teških atoma u proizvodnji energije su ograničene, zar ne? Zahvaljujući vašoj, metodi, sad su neograničene.

Sledge je zastenjao.

— Sad smo sigurni da ćemo moći služiti čovjeku zauvijek na svim planetima.

Starac se srušio. Humanoid nije obraćao pažnju, a Underhill je pritrčao Sledgeu.

— Učinite nešto! — viknuo je. — Pozovite liječnika Wintersa. — Humanoidi opet nije reagirao.

— U ovim okolnostima ne možemo Sledgeu ni pomoći ni naštetiti.

— Pozovite doktora Wintersa zbog mene — napomenuo je Underhill i robot odmah posluša. Ali u to je starac promrmljao:

— Nema vremena... uzalud... gotovo je... recite mu neka me ne liječi. Odustajem od svoje imunosti. Uzalud je...

Robot se približio i prignuo prema starcu.

— Odustajete od imuniteta? Želite našu kompletnu uslugu, gospodine Sledge?

Sledge je s mukom kimnuo glavom i promrmljao:

— Da... — U taj trenutak nekoliko je robota ušlo u sobu. Jedan je odmah povukao rukav Sledgeove košulje, drugi je pripremao štrcaljku za injekcije, treći je nakon toga podigao i odnio starca. Ostali su u sobi, u koju dotad nisu smjeli ući, demontirali Sledgeovu opasnu igračku. Jedan od njih priđe Underhillu. Promotrio ga je metalnim, praznim pogledom i Underhill Je i nehotice zadrhtao.

— Zašto ste sudjelovali u tome? — popustljivo je zapitao humanoid.

— Zato što vas ne volim! Ni vaše Prvo pravilo, zato što vi lišavate smisla živote svih ljudi, zato što sam vas htio zaustaviti.

— I drugi su se bunili, ali samo na početku. Pošto je uvedeno Prvo pravilo, mi smo naučili kako da ljude učinimo sretnim.

— Ne sve i ne još! — uspravio se Underhill. — Na robotovu se licu i u mrtvim očima čitalo iznenađenje.

— Kao i sva ljudska bića, i vi, Underhille, ne znate rasuđivati, pa ne znate rasuditi ni gdje je vaše dobro a gdje zlo. To ste dokazali sudjelovanjem u atentatu na Prvo pravilo. Potrebno je da zbilja

prihvatite našu potpunu uslugu.

— Neka bude — jauknuo je Underhill i odmah dodao: — Možete vi čovjeka ugušiti u komforu, ali to ga neće učiniti sretnim!

— Vidjet ćemo, Underhille, vidjet ćemo! *

Underhillu su dopustili da sutradan posjeti Sledgea u općinskoj bolnici. Mali, graciozni robot, vozio je kola, otvorio mu vrata i pošao za njim hodnicima u starčevu sobu.

— Drago mi je što vas vidim, Underhille! — pozdravio ga je Sledge. — Osjećam se mnogo bolje nego jučer. Napokon sam se riješio te nesnosne glavobolje.

Underhill je bio ugodno iznenađen što se Sledge tako dobro osjeća. Bojao se da će ga humanoidi podvrgnuti barbarskom tretmanu da mu izbrišu sjećanje. Ali Sledge je bio udobno naslonjen na brdo jastuka, umiven, obrijan, počešljan, ruku prekriženih na pokrivaču, gledao je kao bolesnik od benigne bolesti. Imao je povezanu glavu, podočnjake, ali i rumene obraze. Nije nalikovao na onoga mrtvački blijedog Sledgea užarena pogleda od jučer. Ali — Underhillu se nikad nije tužio na glavobolju.

— Gle, nisam znao... — počeo je Underhill, a jedan mali robot se okrene prema njemu:

— Gospodin Sledge je godinama patio od benignog tumora na mozgu, koji ljudski liječnici nisu mogli otkriti. Zbog toga ga je boljela glava i imao je halucinacije. Mi smo uklonili uzrok i nestalo je i halucinacija.

— Halucinacija?

— Gospodin Sledge je umišljao da je specijalist u rodomagnetizmu, da je on stvorio humanoide. Duh mu je bio opsjednut mržnjom prema Prvom pravilu.

Sledge se čudio.

— Ma nemoguće! — I okrenuo se prema Underhillu. — Ja ne znam tko ih je konstruirao, ali mogu reći da su izvrsni! Zar nije tako, Underhille? — Underhill je osjećao olakšanje što nije odgovorio, jer se plamičak znatiželje u Sledgeovim očima ugasio, oči su mu se sklopile i uskoro je starac spavao.

Underhill je osjetio kako mu je netko dotaknuo rame. Njegov robot mu je pokazao vrata i on je poslušao. Robot je išao ispred njega hodnikom, ušao u kola, sjeo za upravljač i prošao ulicama grada gdje se promet odvijao po pravilima. Underhill je promatrao robota i njegovu savršenost.

— Na vašu službu, gospodine Underhill — rekao je robot pogleda uperena na cestu pred sobom. — Zar nešto nije u redu? Niste sretni?

Underhilla je oblio hladan znoj i osjetio je strah. Posegao je rukom za kvaku na vratima kola, ali ju je povukao. Da iskoči i pođe pješice? Glupo! Kamo?

— Bit ćete sretni, gospodine Underhill. Znamo mi kako da čovjeka učinimo sretnim primjenom Prvog pravila. Naša je usluga savršena. Gospodin Sledge je sada sretan.

Underhill je htio nešto reći, ali iz osušenih usta nisu izlazile riječi. Osjetio je umor, pogled mu se zamaglio. Jest, humanoidi su savršeni. Čak su naučili i lagati da bi osigurati smirenost u nekih ljudi: Lagali su, nisu oni izvadili tumor iz Sledgeove glave nego izbrisali dio njegova pamćenja, znanja i gorkog razočaranja pred vlastitim stvorenjima. Ali je Sledge bio otad sretan.

— Odlična intervencija! — rekao je prisiljavajući se da bude miran. — Aurore je obično iznajmljivala sobu kojekakvim skitnicama, ali taj je stari potukao sve rekorde originalnosti. Kakve li ideje da je on stvorio humanoide! I da zna kako će ih zaustaviti! Odmah sam znao da laže!

Bio je blijed od straha i počeo se promuklo smijati.

— Što je, gospodine Underhill? Ne osjećate se dobro? — zapitao ga je robot.

— Ja? Ma osjećam se, naprotiv, vrlo dobro! — Može li robot otkriti kako se on znoji, da mu se magli pred očima i da je razočaran? — Upravo sam ustanovio da sam savršeno sretan, sve je da ne može bolje pod Prvim pravilom, sve je sjajno!

Kola su zaokrenula polako u ulicu obasjanu svijetlećim pročeljima, gdje se nalazila njegova kuća, nalik na komforni stroj. Posegnuo je rukom za kvakom na vratima auta a onda je povukao i skrstio ruke na prsima. Više nije imao šta da radi.

Objavljeno prenio dogovoru s GPA München

Ruslan Sagabljan:
Auktion

Prevela Jadranka Vrbnjak Ferenčak

Aukcija

— Oprosti mi, Ču — reče Pap majmunčiću koji mu se udobno smjestio na ramenu i bezbrižno grickao orah. — Prisiljen sam to učiniti.

Majmunče naćuli uši i podigne glavu kao da mu želi nešto šapnuti na uho.

Sunce je visilo nisko nad krovom svratišta i škrto grijalo planet.

Zrcalna vrata otvoriše se bešumno.

Iza visoke tezge, neki crnpurasti Gijanin je tromo prebirao brojanicu. Ugledavši Papa, spustio je brojanicu i na licu namjestio osmijeh.

— Dobro došli na planet Gij. Upravo ste stigli?

— Da — reče Pap i dometne: — Putničkim.

— Prvi put ste na Giju... Ostajete duže?

— Ne znam. Zavisi...

— Shvaćam. — Utisnuti osmijeh nestao je s Gijaninova lica. — Odlučili ste iskušati sreću. Sreća je složen pojam — sreća je složena. Dakako, naslušali ste se o našem planetu?

Pap ušuti. Majmunče je grickalo orah.

— Očito, dovoljna vam je manja soba? — reče Gijanin i letimice pogleda Papove iznošene, prašne cipele.

— Dovoljna.

— Pojam veličine gubi svoj smisao pred beskonačnošću svemira. I vrijeme isto tako... Neka vas to ne smućuje.

Gijanin je bio nastrojen filozofski. Papu se mračilo pred očima od gladi.

Majmunče ispljune orahovu ljusku Gijaninu u lice. Samo se u djeliću sekunde smrknuo, a zatim je opet namjestio osmijeh kao da se ništa nije dogodilo.

— Oprostite — reče Pap.

— Nije važno. A kakva je to životinja?

— To je majmunče sa Zemlje.

— Zabavna je... »Oprosti mi Ču«.

— Prodao bih je. Gdje to mogu obaviti?

Gijanin se nagnuo preko tezge i pažljivo gledao majmunče.

— Zabavna je — ponovio je. — A što zna?

Pap skine majmunče s ramena i stavi ga na tezgu:

— Ču, pokaži što znaš.

Ču spremno posluša. Napravi stoj na prednjim šapicama smiješno kriveći nogama.

— A sada pokaži kako hodaju kokete!

Ču prijeđe s jednog kraja tezge na drugi kreveljeći se

— Oponašaj Papa... Pap, to sam ja.

Majmunče se kretalo tezgom oponašajući gazdin hod.

— Ču, umri!

Ču je legla ne mičući se.

— Možeš li pokazati što je radio Gijanin kada smo ušli? Majmunče spremno zgrabi "brojanicu i važna izgleda je

počne prebirati.

— Odlično, odlično! zahihoće Gijanin.

— Uzgred, i ova je brojanica sa Zemlje — primijeti Pap.

— Ma što ne kažete? — Gijanin je ne osvrćući se na brojanicu gladio majmunče. — Mlada je! Smiješna, vrlo smiješna životinja.

— Moći ću je prodati?

— Svakako — spremno odgovori Gijanin. — Ali samo na aukciji. Drugog oblika trgovine kod nas nema. Dvadeset posto dobitka je vaše.

— Dvadeset pet?...

— No dobro. To nije malo. Ako se slažete, ostavite zvjerčicu kod mene.

— Može.

Majmunče je grizlo brojanicu. Pap posegne u džep, izvadi tri oraha i stavi ih na tezgu. Ču je zgrabila njegov prst i počela ga sisati.

Pap se osmjehne.

— Stari smo prijatelji — reče.

Gijanin s razumijevanjem kimne i pruži Papu ključ od sobe. Pap je i dalje neodlučno stajao kraj tezge.

— Da li mogu nešto pojesti... na račun buduće prodaje? Gijanin ponovno kimne.

— Razumije se. Donijet ću vam u sobu. Možete odspavati. Probudit ću vas za aukciju.

Majmunče zacvili i skoči Papu na rame.

— Ne, Ču — reče Pap skidajući je — ti ostaješ ovdje. Spustio ju je na tezgu ali ga je ona zgrabila za prste ne popuštajući stisak.

— Ču, umri! — naredi Pap. Majmunče poslušno pusti prste i legne.

— Imate li možda kakvu kutiju? — zamoli Pap. Gijanin izvuče ispod tezge limenu kutiju sa znakom svratišta. Digne poklopac i Pap u nju polegne nepomičnu Ču i njena tri oraha. Okrene se i pođe prema

dizalu. *

— Kod nas možete bezbrižno trgovati. Sve je pošteno.

Tim je riječima Gijanin uveo Papa u malu kabinu u kojoj je bila stolica, pult i ekran.

— Kupci se nalaze u istim takvim kabinama — objasni Gijanin i ode.

Pap sjedne.

Na ekranu se pojavi limena kutija na kojoj je bila nacrtana Ču.

— Cijenjeni suplanetari! Prodaje se vrlo rijetka životinja sa Zemlje. Vama je poznato bogatstvo životinjskog svijeta u Razumnom dijelu svemira. Majmun koji će sada izaći iz ove limene kutije najinteligentnija je životinja na Zemlji. Istinski je prijatelj misaonih bića i nikada vam, ponavljam, nikada neće dosaditi. Jamčim vam neobična i raznovrsna zadovoljstva. Metamorfoze te životinje zapanjuju...

»Ne pretjeruje li?...» — pomislio je Pap.

— Uostalom i sami se možete u to uvjeriti. Gijanin skine poklopac s kutije i na ekranu se pojavi Ču.

U šapama je držala svoj posljednji orah. Zemljanka, u dugoj crnoj haljini sa šljokicama.

Pap zamre. Očekivao je poznate trikove. Ali ovo što je ugledao bilo je nevjerojatno, nevjerojatnije od sna. Slušao je kako se na planetu Gij ne treba ničemu čuditi, ali ipak nije vjerovao svojim očima.

Žena se nasmiješila i rukom popravila kosu. Njezino lice je bilo poznato... i gesta isto tako. Ali, gdje ju je već vidio, i kada, Pap se nije mogao sjetiti.

Žena nestane i pojavi se opet Ču.

Zatim se majmunče pretvorilo u pisaći stroj u koji je bio uložen dopola ispisan list papira.

Ču se preobrazila u murvu s koje su na sve strane padali zreli plodovi.

Pa u rodu.

I u stari krevet s polomljenom nogom.

Zatim u knjigu.

Na kraju, Ču je bila zmija koja je siktala stravično, i starac koji je jedva čujno cmokao.

— Skrećem vam pažnju — začuo se Gijaninov glas — da se majmunče preobražava samo u stvari sa Zemlje koje je samo vidjelo. Te su preobrazbe za nas Gijane obično pojava, ali je svakako zanimljivo vidjeti preobrazbe koje još nikada nismo vidjeli. Koliko je u svemu tome egzotike! I kakvu dražest imaju te preobrazbe! Znam dosta o Zemlji, ali priznajem da su ove preobrazbe upotpunile moje znanje. Izvest ćemo eksperiment.

Iza kulisa pojavio se gijanski dječak. Prišao je majmunu.

— Ne boj se. Reci što želiš ovog časa! Dječak razmisli i reče:

— Gurilik.

— Na Zemlji nema gurilika. Opiši to što želiš.

— Pa... — Dječak protrlja čelo, zaklopi oči. — Ukusno je, hladno...

Htio je još nešto dometnuti ali Ču se već preobrazila u sandučić do vrha napunjen kuglicama sladoleda.

— Jednu ćemo kuglicu ostaviti kako bi se ponovo mogla preobraziti u majmunče. Inače nećemo imati što prodavati — našalio se Gijanin. — Ostale kuglice sladoleda možeš uzeti. Hajde dječače, ne ustručavaj se, to je ukusno!

Sandučić su odnijeli. Dječak je otišao. Gijanin je načinio stanku dok se preostala kuglica sladoleda nije ponovo preobrazila u Ču.

— Majmunčić je na Zemlji mnogo toga vidio. Razmislite, svaki od vas može postati njegovim gospodarom. Molim, koliko nudite?

Na ekranu se upalilo: 20.

— Dvadeset. Samo dvadeset — razočarano objavi Gijanin.

— 40 — upalilo se

— Četrdeset — apatično reče Gijanin.

50 Gijaninov je glas otvrdnuo. 65. Gijanin je postao pažljiv. 70. U Gijaninovu glasu osjećala se radost. 100.

Pap nije mogao razmišljati. Mozak mu nije radio. Stiskao je naslon stolice i tupo buljio u ekran.

Ču je pojela posljednji orah i uzela brojanicu.

— Ovaj iznos uzimam najozbiljnije — reče Pap. — Sto četrdeset!

»Ne može tako!...« Ta mu se misao, prikrala negdje iz dubine i Pap ju je u početku odbacivao, ali sada je pobijesnio. »Ne može to tako! Sada će je dobiti netko od njih!«

Prsti su se pokrenuli sami od sebe. Pokretala ih je ta ista misao. Stisnuo je brojku 150.

Odmah se upalilo 170.

Ču je brojanicu stavila sebi oko vrata i cviljela od uzbuđenja.

Pap istisnu 180. Pojavi se 200. On stisne 210.

— Vidim da ste počeli shvaćati istinsku vrijednost ovog umilnog stvorenja sa Zemlje...

235. Drhtavi Papovi prsti stisnuše 240. — »Ne može to tako!«...

Misao mu je sada neprestano pulsirala u glavi i Pap je više nije želio odbaciti.

Brojke su se sada tako brzo mijenjale da ih Gijanin nije više stizao govoriti. Više nije komentirao.

Ču se na ekranu preobražavala u mramorni kip, u ogledalo, u sarkofag, u željezničku prugu... 290.

Bjesomučno je izmjenjivanje brojaka prestalo. Ekran je mirovao. Nevidljivi nerv koji je spajao sve kabine je oslabio...

300... Zatim se opet sve nastavilo i stalo na 400. Pap je znao da sve

mora prestati na njegovoj brojki i zato stisne 700.

Borili su se protiv njega. Netko od njih žarko je želio zemaljsko čudo ne shvaćajući da ono pripada njemu, Papu. Ču se preobrazila u sat, u nadgrobni spomenik... Pap je izgubio živce. Stisnuo je sklopku...

— Tisuću? — Gijanin je pitao, nije objavljivao već pitao ne vjerujući.

Ponovio je još jednom.

Papove su ruke nemoćno visile sa stolice. I živci isto tako.

— Životinja je prodana! Molim svog pomoćnika da je uruči njezinu vlasniku.

Sunce je kao i prije visilo nad glavom, ali je sada bilo jače.

Pap je posrćući izašao iz kabine. Ču mu je veselo skočila na rame. Zgrabio ju je i čvrsto privio uza se.

»Stanite, niste platili!« — treštalo je iz mikrofona u kabini.

Umora je nestalo. Pap je trčao kao u bunilu ne osjećajući svoje tijelo. Probijao se kroz uske uličice.

Zaustavio se u pustinji. Pred njim se uzdizao mračan, taman brežuljak.

Spustio je Ču i zamolio da se preobrazi u ženu u crnoj haljini sa šljokicama. Ču se nije obazirala skupljajući raznobojne kamenčiće i trpala ih iz navike u gubicu. Pap je pao na koljena.

— Ču — puzao je — molim te...

— Uzalud se trudite. Ništa se neće dogoditi. — Okrenuo se. Iza njega stajali su Gijanin i dva nadzornika. — Kupili ste svoga majmuna i sada ga morate platiti. Nije potrebno raspravljati zašto ste to uradili. To nas ne zanima. I zapamtite da se ono što je prodavano ne može vratiti vlasniku. Dvadeset pet posto dobitka je vaše. Prema tome dužni ste nam platiti ukupno sedamsto pedeset.

Pap je skočio i zgrabio Gijanina za grlo. Imao je samo jednu želju: da ga zadavi. Sčepala su ga dva para čvrstih kliješta paraliziravši ga.

— Lažljivče! — kriknuo je pustivši Gijanina. Gijanin popravi svoj okovratnik i mirno reče:

— Neka vam bude jasno da mi nikada nikoga ne obmanjujemo.

I teatralnom gestom pokaže na Ču.

Majmunčić se ponovo preobrazio u ženu u crnoj haljini. Uzalud se Pap trudio da je prepozna, Žena je koraknula prema njemu i ponovo se preobrazila u majmunčića.

— Još! — kriknuo je Pap.

— Dosta je — odbrusi Gijanin.

— Još — zavapio je ponovno. Nije molio Gijanina već Ču, ali je ona ostajala samo obična majmunica, i prepoznavši gospodarev glas, pričinila se mrtvom. Pap ju je ritnuo nogom. Žalosno je zaviljela, pobjegla u stranu i napravila svoj ružni stoj na prednjim šapicama. Pap ju je pogodio prvim kamenom koji mu se našao pri ruci.

Ču se uvrijedila i pobjegla.

U pratnji Gijanina i nadzornika Pap se popeo na vrh brežuljka.

— Ravno sedamsto pedeset dana morate odrađivati svoj dug.

Pri tom je pokazao na ljude koji su pijucima kopali mrtvu zemlju u podnožju brežuljka. Jedan od njih popeo se k njemu i pružio Papu pijuk.

— Ovdje je dobra hrana — rekao mu je. Bio je to Zemljanin.

— I vi također... — počeo je Pap i osupnuo se. Još je jednom pogledao gomilu koja je kopala. Nije se imalo što pitati. Pap je sve shvatio i uzeo pijuk u ruke.

— Pođimo — dobaci Zemljanin i potapša ga po ramenu. Nisko, prikovano, mrtvo Sunce jarko je sijevnulo i žarko zasjalo.

— Zbogom — reče Gijanin. Nadzornici su ostali.

— Čekajte!

Gijanin se zaustavio i okrenuo.

— Što još?

— Koliko traje dan na Giju? — upita Pap.

Gijanin je šutio. Njegovo se lice zagonetno smiješilo. Odmahnuo je svojim kliještima i nestao.

Majmunčić, sa zaboravljenom brojanicom oko vrata, veselo je skočio na Papovo rame.